

UNIVERSITY OF ILLINOIS
LIBRARY
DEC 30 1958
CHICAGO

11

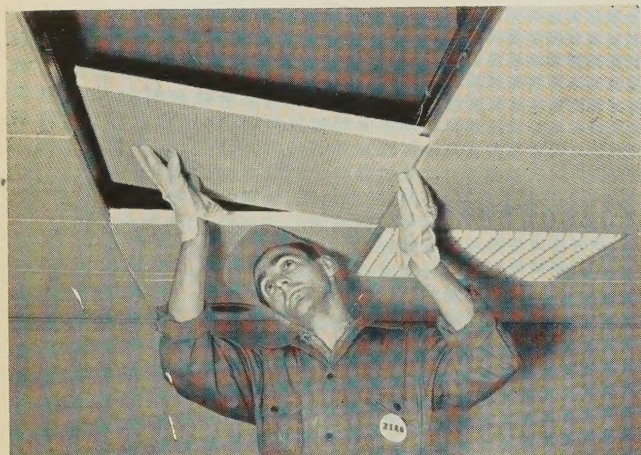
1958 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

NYHET!

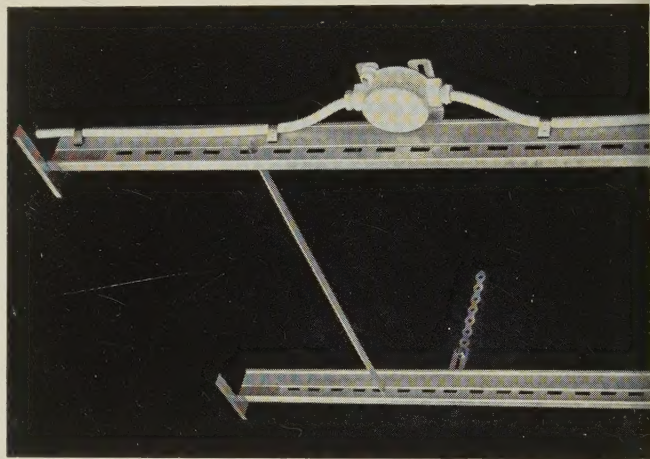
SOUNDEX

— den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

SOUNDEX typ T under montering på den nya lättmetallkonstruktionen. Varje platta kan monteras och demonteras oberoende av de andra plattorna.

Detaljbild av den nya patentsökta upphängningskonstruktionen av lättmetall. På denna konstruktion kan också armaturer upphängas och elektriska ledningar dragas.

flera starka skäl att välja SOUNDEX

- Obrännbar konstruktion
- Separata hål för luft och ljud
- Exakthet i mått och vinklar
- Vacker färdigbehandlad yta
- Plastbehandlat utförande
- Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

Affärshus,	Kiruna
Affärshus, Kv. Borgmästaren	Gävle
Verkstadsskola,	Vännäs
Studentbostadshus,	Lund
Ny Tids Nybygge,	Göteborg
Pensionärshem,	Blackeberg

ZERO

AKTIEBOLAG

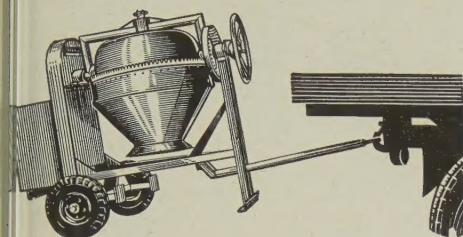
Huvudkontor: St. Nygatan 38, Tel. 23 27 05 • Postbox: Stockholm
Avdelningskontor i Göteborg, Malmö och Gävle • Licensstillverk
i Australien, Beneluxländerna, Danmark, Finland, Frankrike, Ita
Mexiko, Norge och Spanien. Egen tillverkning i Schweiz och Tysk

Betongblandare TIPP 150 U

transportabel efter bil

Tippblandarna är lätthanterliga och lämpliga för mindre byggnation, reparationsarbeten, ledningsarbeten i gator och arbeten i trånga lokaler. Levereras med stödfötter och dragstång.

TIPP-BLANDA DÅ DET GÄLLER MINDRE ARBETEN 65

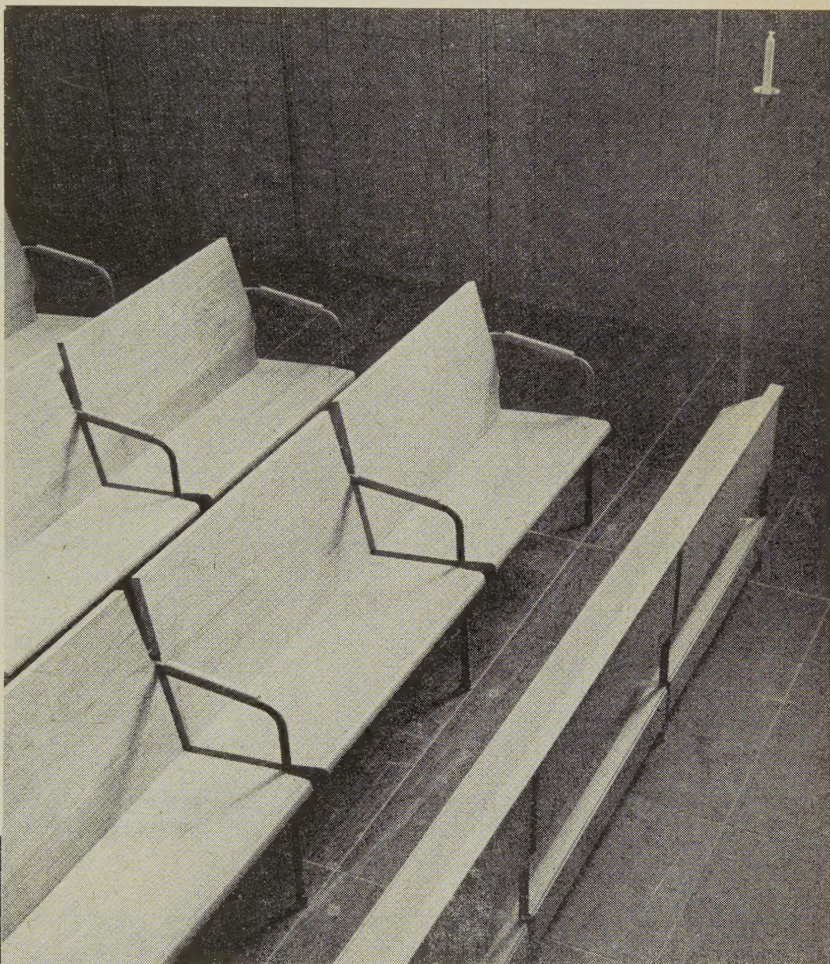
Bänkinredningen i S:t Botvid

levererades av

BALZAR BESKOW

Stapelstol S-320 i ek valdes som extra stol. Den är av Kungl. Byggnadsstyrelsen även godkänd för bruk i gamla kyrkor.

Vi leverera standard- och specialinredningar till kyrkor och församlingshem. Stolar och bord för konfirmandundervisning m. m.

BALZAR BESKOW
HÄLSINGEGATAN 18 STOCKHOLM VA
33 00 26 · 33 01 24

AB INSTALLATÖR

Värme- och sanitära installationer
industrirörledningar

Sjöbjörnsvägen 5, Stockholm Sv.

Tel. växel 19 02 50

Filial Gumshornsgatan 7, Stockholm

Tel. 67 12 33, 67 12 34

Kåberg's

TAPETER

MALMSKILLNADSGATAN 30
(mellan HAMNGATAN & BRUNKEBERGSTORG)
ETABL. 1849

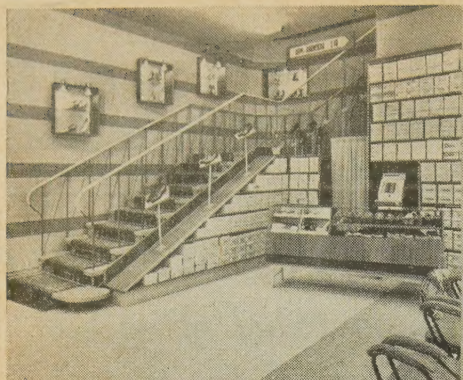
TEL. 10 04 36, 10 04 37, 10 04 38

DETALJAFFÄR FÖR

AKTIEBOLAGET KÅBERGS TAPETFABRIK
STOCKHOLM

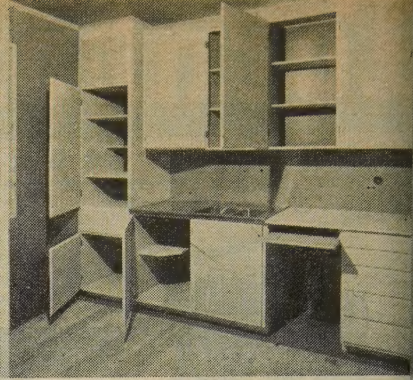
Inreg.

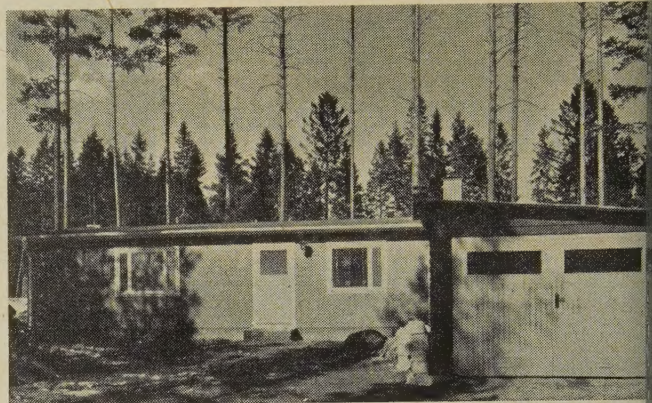
Butiksinredning tillverkad vid RYAB Snickerifabrik. Material 16 och 19 mm RYAB spånskiva, ytfanér: makoré.

Butiksinredning tillverkad vid Ry AB Snickerifabrik. Material 16 och 19 mm RYAB spånskiva, ytfanér: kalkad ek.

Köksinredning före målning. Material: skåp 19 mm RYAB spånskiva. Hyllor 16 mm RYAB spånskiva. Skåpsida 16 mm RYAB spånskiva.

Enplansvilla byggd av Folkare Byggnads AB, Avesta. Material: skåp 16 mm RYAB spånskiva. Innerväggar och innertak 10 mm RYAB spånskiva.

på tal om trä

Data för RYAB spånskiva:
Standarddimensioner: 122 cm
(4') $\times$ 250 cm. Tjocklekar:
10, 13, 16, 19 och 22.

*Kan också levereras
i varje önskad längd*

RY AKTIEBOLAG • RYDÖBRUK

Distriktsrepresentanter: Karl Ljungberg & Co. AB, Hässleholm. Nässjö AB, Nässjö. Erik Jahrsten AB, Göteborg. Percy Tham AB, Oxelösund. F. & S. son & Co AB, Stockholm. Byggmateriel i Karlstad AB, Karlstad. A. Hård, Östersund. AB Wiwall, Sundsvall.

Exempel på **SVART SKIFFER**

(Vanlig klovyta, typ M 1)

sågade kanter lämpligt material
portomfattningar, fasader, murav-
ningar etc. samt med *tuktade* kan-
ter för trädgårdsgångar, planer, terrass-
m.m.

**B GRYTHYTTE
KIFFERVERK
GRYTHYTAN**

BYGGNADSSTEN: *Exempel på utförda arbeten 1956–1957.*

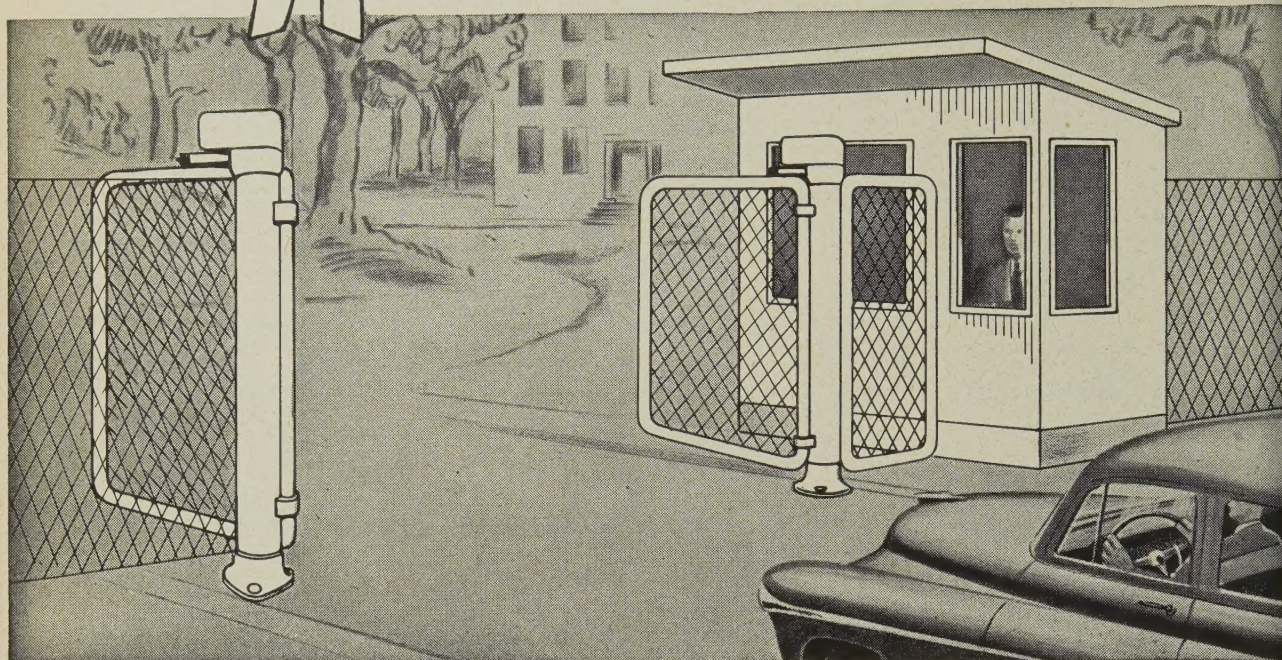
Verkstadsskola i Lund, ark. SAR Mogens Mogensen, ca 490 kvm utvärdig sockelbeklädnad, slät klovyta. **Skola i Ljusdal**, ark. Gunnar Hodin, Ragnar Westin, Stockholm, ca 110 kvm trappor och golv, slät klovyta. **Kyrka i Oxelösund**, ark. SAR Rolf Bergh, ca 450 kvm golvsten, socklar m.m., hyvlad yta. **Sparbank, Norrköping**, ark. Sten Carlqvist, ca 130 kvm fasadbeklädnad, slät klovyta. **Badhus, Kiruna**, ark. SAR Birger och Sten Olsson, ca 95 kvm trappor och golv, slät klovyta. **Tingshus i Haparanda**, ark. SAR Bertil Höök, ca 118 kvm fasad, trappor m.m., vanlig klovyta. **Kontorsbyggnad för Wicanders Korkfabriker AB, Stockholm**, ark. Zimdahls Arkitektkontor, 115 kvm golv, slät klovyta, trappsteg fräst yta. **Tingshus, Lund**, ark. SAR Hans Westman, 270 kvm golvsten, trappor och socklar, slät klovyta, 140 kvm golvsten, fräst yta, fönsterbänkar, fräst yta. **Kommunalhus, Överum**, ark. SAR Lennart Ekinge, ca 60 kvm sockelbeklädnad, vanlig klovyta. **Folkets Hus, Kisa**, FHR Arkitektbyrå, ca 120 kvm sockelbeklädnad, vanlig klovyta, ca 60 kvm trappor, grågrön skiffer, slät klovyta. **Telehus, Norrköping**, ark. Zimdahls Arkitektkontor, ca 300 kvm trappor, golv och socklar, fräst yta. **Missionskyrka, Karlskoga**, ark. SAR Tord och Ingemar Hultman, ca 55 kvm fasadbeklädnad och trappor.

Exempel på leverans under utföranden.

Byggnad för Ny Tid, Göteborg, ark. E. Uppling, E. Fylking, ca 850 kvm fasadbeklädnad, slät klovyta.

ALLHABO

PORTSPECIALISTEN

ALLHABO *el-grindar* för snabb, effektiv inpasseringskontroll

ALLHABO el-grindar medger snabb kontroll och dirigering av trafiken till och från Ert område. De är kraftiga och drift-säkra. En nyhet är att drivmaskineriet är placerat i toppen av grindstolpen, var-

igenom alla de problem elimineras som annars gärna uppstår, när maskineriet är placerat i kulvert i marken. Grinden kan vid ev. strömbrott manövreras för hand. Vi sänder gärna beskrivning och ritningar.

ALLMÄNNA HANDELSAKTIEBOLAGET

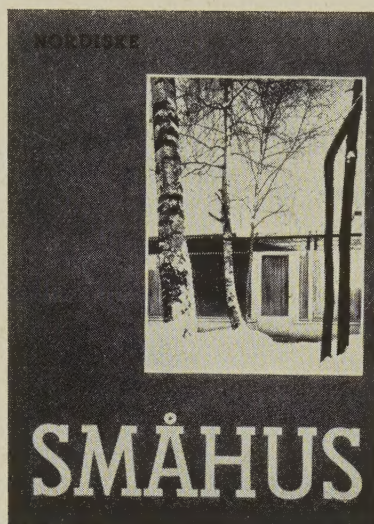
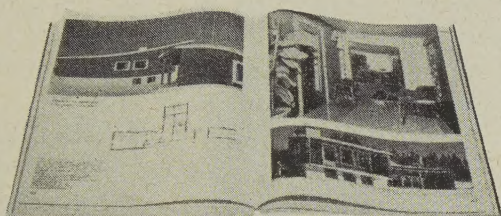
Brunkebergstorg 15, Stockholm C

Tel. 23 31 50

Nyutkommen!

Nordiske Småhus har utgivits till Nordisk Byggedag VII i Oslo, september 1958, där småhusproblemet var ett av byggdagarnas två huvudämnen.

Ett bildverk med kortfattade beskrivningar om moderna nordiska småhus

Från Danmark, Finland, Island, Sverige och Norge presenteras småhus (friliggande, kedjehus, radhus) med fotografier och ritningar jämte kortfattade kommentarer.

Varje lands avsnitt inledes med översikter över aktuella tendenser i småhusbyggandet författade av resp. Poul Erik Skriver, Danmark, Egil Nicklin, Finland, Skuli H. Norddahl, Island, Tord Fagerberg och Lennart Holm, Sverige samt Helge Abrahamsen, Norge.

110 hustyper, 420 illustrationer,

208 sidor, format A4

Pris kr. 21: 50 + ev. porto.

Nordiske Småhus kan köpas direkt i vår utställningsreception eller rekvideras

AB SVENSK BYGGTJÄNST • KUNGSGATAN 32 • STOCKHOLM C • Tel. 23 30 55

Boken kan även köpas i bokhandeln samt hos Skånsk Byggtjänst AB, Malmö, och Byggcentrum Göteborg AB, Göteborg.

▲ Dags att köpa nya kontorsböcker?

Välj ur Esselte nya serie

rationella linjeringar
standardiserade format
bättre band

När Ni skall köpa kontorsböcker härnäst, be Er pappershandlare demonstrera böckerna i Esselte nya serie. De är bra att arbeta med tack vare linjeringar motsvarande moderna krav, lätta att handskas med och bekväma att förvara tack vare praktiska format. Dessutom har de nya böckerna fått en mer tilltalande dekor och band i högre kvalitet. När Ni skall köpa Esselte nya kontorsböcker — begär av Er leverantör den nya broschyren med kompletta linjeringsprover och jämförelsetabell över nya och gamla nummer.

ESSELTE

Säljes genom pappershandeln

Tillverkare: AB J. O. ÖBERG & SON, ESKILSTUNA

ESSELTE NYA KONTORSBÖCKER SERIER

1. nya, ändamålsenliga format

som ansluter sig till den standarden för kontorsböcker — bättre anpassade för olika hyllor och lådor

2. färre och lämpligare tjocklekar

genom att en serie lagor intervall valts för sidantalet 32, 64, 96, 144, 192 etc. (Sidantalet ingår i bokteckning)

3. praktiska band i tilltalande dekor

- halvmollskinnband mönsterpressat, rödbrunt pärmpapper tåligare mot fukt och
- kartongband med ljusåkra, linjemönstrade pärmar
- modernare etiketter
- enfärgade snitt — färger för skilda linjer

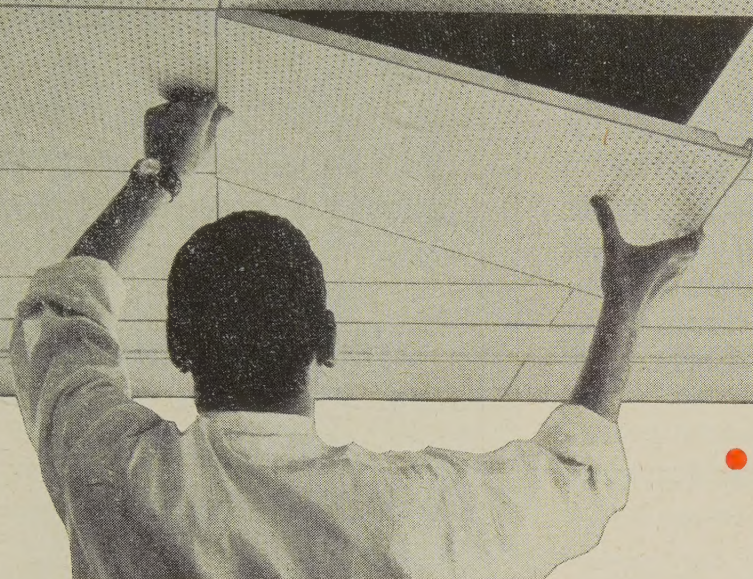
4. rationellare linjer

med bredare sifferkolumner samt fler och bredare kolumnkolumner i jämförelsetabellerna. I dessa böcker jämta kontona försett med positionsnummer i huvudet.

Esselte nya serie grundad på en svensk standard som kommit under medverkan

- FÖRENINGEN AV RÄTTISERADE REVISOR
- KUNGL. ÖVERSTYRELSEN FÖR YRKESBILDNING
- SVENSKA CIVILTjänstMÄNNANS FÖRENING
- SVENSKA REVISOR SAMFUNDET
- SVERIGES HANTVERKS- OCH SMÅFABRIKSTRIOORGANISATIONEN
- SVERIGES KÖPMÄNNAS FÖRBUND
- SVERIGES MEKANISKA FÖRBUND

Nyhet

- GEMA-takets plattor är lätta att ta bort och sätta upp — utan verktyg.

GEMA undertak

*för ljudabsorption, ventilation
och strålningsuppvärmning*

Över hela Sverige lämnar vi hjälp med planering, projektering och montering direkt från vårt huvudkontor eller från någon av våra filialer.

- GEMA-takets enkla och praktiska "byggdelar" ger många kombinationsmöjligheter — Ni kan t. o. m. i en och samma lokal få ett tak med två eller tre av ovanstående takfunktioner.
- Med GEMA-taket får Ni ett vackert, plant tak.
- GEMA-taket finns som standard i flera variantutföranden, t. ex. för lokaler som skall ha flyttbara mellanväggar liksom för korridorer.

AB CALOR & SJÖGREN

Postadress **Box 12128, STOCKHOLM 12** - Tel. **520630**

Sänd broschyr 3091 över GEMA undertak i ex. till

V. g. texta

Titel och namn, ev. avd.

Firma

Gatuadr./Postbox

Postadr

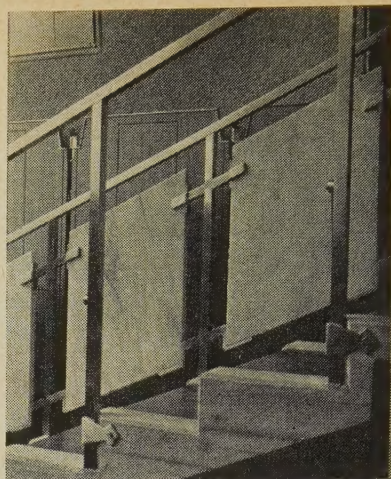
ARKITEKTTÄVLING

Säffle församling inbjuder härmed svenska arkitekter och i Sverige bosatta utländska arkitekter i samarbete med arkitekter SAR till tävling om förslag till kyrka och församlingshus i Säffle.

Programhandlingar erhålles från tävlingsfunktionären, stadsingenjör Gösta Sjöstrand, Stads-
huset, Säffle, mot deposition av 50 kr. Program utan bilagor lämnas kostnadsfritt.

Till prisnämndens förfogande är ställd en summa av 20 000 kr. att användas till pris och inköp. Första pris kommer ej att understiga 5 000 kr. Lägsta inköpssumman kommer ej att understiga 1 000 kr. Tävlingsförslag skall vara inlämnat till tävlingfunktionären senast den 28 febr. 1959.

Prisnämnden består av häradshövding Henrik Lindvall, Säffle, kontraktsprost Gustaf Persson, Säffle, förvaltare Olof Sävö, Säffle, arkitekt Sven Brolid, Göteborg, arkitekt Peter Celsing, Stockholm, samt länsarkitekt Erik Fernqvist, Karlstad.

*Kopparportar samt räcken av metall
på orgelläktare och predikstol i
S:t Botvids kyrka, Oxelösund*

är utförda av

NYKÖPINGS METALLFABRIKS AB

Nyköping. Tel. 0155/101 14

NYA SKOLOR FÖR 7 MILJ. PLANLÄGGS

Kommittén för ungdomsvårdsskolorna som tidigare kommit med olika förslag om hur man skall kunna avveckla den akuta platsbristen vid ungdomsvårdsskolorna har nu lagt fram ett program för utbyggnaden inom de närmaste åren. Det omfattar bl. a. byggandet av två nya skolor för psykiskt särartade, en för manliga och en för kvinnliga elever, och inrättandet av nio elevavdelningar inom den nuvarande organisationen.

Härigenom skulle man få 160 nya platser, 98 för manliga och 62 för kvinnliga elever. Kostnaderna uppskattas till 7 milj. kr., av dessa skulle 2,3 milj. fordras under nästa budgetår och resten 1960/61 eller senare.

Den nya skolan för manliga elever skall förläggas till Lummelunda socken, Tingstäde kommun på Gotland. Den psykiatriska vården vid skolan föreslås förlagd till S:t Olovs sjukhus i Visby. Den nya skolan för kvinnliga elever bör enligt kommittén ligga i närheten av Uppsala eller Örebro. Till dessa skolor skall hänvisas svårbehandlade psykiskt abnorma elever, långtidsfall och över huvud det gränsklientel som ungdomsvårdsskolorna måste ta hand om. Härigenom förhindras att detta klientel menligt påverkar vården av andra elever vid skolorna. De andra skolorna kan då ge sina elever en effektivare behandling, varigenom också elevomsättningen kan ökas vid dessa skolor.

Med hänsyn till behovet bör skolorna påbörjas redan under budgetåret 1959/60. Omkring hälften av eleverna vid ungdomsvårdsskolorna företer nämligen så allvarliga psykiska brister att de behöver psykisk eller medicinsk särbehandling. De nya skolorna skall planeras för 46 elever var.

Tills de nya skolorna är färdiga behövs det enligt kommittén särskilda åtgärder för förstärkning av psykiatriska behandlingen vid skolorna. Kommittén föreslår att ett an-

slag på 50 000 kr. ställs till socialstyrelsens förfogande för ändamålet.

Nya avdelningar

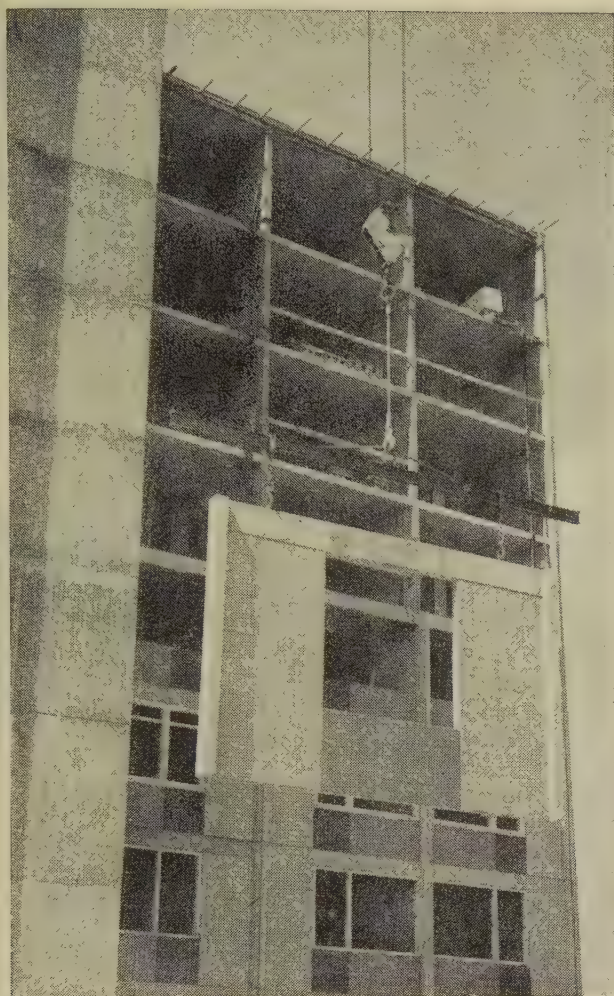
För att ett intagningsbeslut snabbt skall kunna verkställas och en omhändertagen förvaras på ett betryggande sätt under utredningstiden föreslås att vissa skolor förse med avdelningar av ny typ, mottagningsavdelningar. Dessa skall konstrueras med effektiva tekniska anordningar för att förhindra rymning. Mottagningsavdelningar skall för första hand förläggas till skolor där de kan tillgodose behovet av placering av elever från de tre största städerna. Sådana avdelningar föreslås inrättade vid Hammargården, Fagered, Sundbo, Johannisberg och Vemyra för manliga elever och vid Bistagården, Hårsjögården och Brättegården för kvinnliga elever.

Enligt kommittén bör varje elev vid ungdomsvårdsskolorna i princip ha samma utbildningsmöjligheter som på hemorten. En differentierad undervisning efter enhets skolans mönster bör successivt införas. På grund av skolplikten förlängning till 16 år kommer en stor del av den som tas in på yrkesskolorna att i en nära framtid vara skolpliktiga. Alltefter behovet bör 9 y inrättas vid vissa av de nuvarande yrkesskolorna. Med hänsyn härtill och för att skapa en elastisk organisation som lätt kan anpassas efter uppkommande behov föreslås att den nuvarande uppdelningen i yrkesskola och skolhem slopas och att endast beteckningen ungdomsvårdsskola används.

När det gäller gränsdragningen gentemot andra vårdformer har, framhåller kommittén, ny lagstiftning och nya vårdresurser orsakat en splittring som medfört svårigheter i fråga om den rätta placeringen av vissa barn och ungdomar. Kommittén anser att frågan om samordning av olika vårdformer för barn och ungdom bör utredas särskilt. Utredningens ordförande är riksdagsman Georg Pettersson i Visby.

(Ur Sv D 17/10 1958)

Bygg med Höganäs klinkerelement

Höganäs klinkerelement, som består av en armerad betongskiva med fastgjutna klinkerplattor, innebär en förenkling av väggkonstruktion och plattsättning.

Elementbygge med Höganäsklinker betyder en mekanisering av plattsättningen och en förenkling av väggkonstruktionen. Som utfyllnad mellan bärverk i stomhus, som fönsterbröstningar, balkongfronter etc. betyder Höganäs klinkerelement lägre byggkostnader, kortare byggtid.

Höganäsklinkerns estetiska egenvärde, dess många format och strukturer, dess över 200 färgnyanser ger nästan obegränsade möjligheter att nå dekorativa effekter, att göra husen vackrare och gladare.

Härtill kommer att Höganäsklinkern har materialegenskaper, som ger ett bygge högre standard. Klinkern motstår kemiska och klimatiska påfrestningar, är hållbar mot mekanisk åverkan och ständigt fräsch genom den smutsavvisande ytan.

*Diskutera med Höganäs Byggmaterielservice
hur elementbygge med Höganäsklinker kan ge
Ert bygge mervärde. Begär Höganäs nya broschyr
"Elementbygge med Höganäsklinker"*

Studenthemmet i Lund med fasadelement av Höganäsklinker i turkosgrönt, violett och svart. Ett fint exempel på de färgsättningsmöjligheter Höganäs glaserade klinker ger.

Öresundsbusset i Malmö blev det första bygget här i landet med fasader av klinkerelement. Elementen tillverkades i busets källarvåning av tre man, medan arbetet med den övre byggnadsstommen pågick.

För nya bostadsbyggen i Lorensborg i Malmö har man som balkongfronter använt element med svarta, glaserade klinker i format 50 x 200 mm.

HÖGANÄS

HÖGANÄS-BILLESOLMS AKTIEBOLAG, TEL. HÖGANÄS 42400

3 hantverkare i en

Golvläggaren, snickaren och målaren blir — MIPOLAM-montören. Han ensam lägger golv, monterar golvsocklar, trösklar, trappnosar och vägglistor — alla MIPO-LAM-plastprodukter.

MIPOLAM är praktiskt taget outslitligt, står emot slag och tål kemikalier.

MIPOLAM finns i en mängd eleganta, matta färger.

LINDBERG & SYDOW AB

KORNHAMNSTORG 49
STOCKHOLM
Telefon 24 07 60 VÄXEL

representant för
DYNAMIT-NOBEL
TROISDORF

Återförsäljare för västra Sverige:

VÄSTSVENSKA PLATTSÄTTNING AB, Eklandagatan 55, Göteborg S, tel. växel 20 04 15

BYGGNADSVERSAMHETEN UNDER 1958

Det föreligger icke ännu tillräckligt statistiskt material för att med absolut säkerhet kunna bedöma byggnadsverksamhetens omfattning under hela år 1958. Men det föreligger dock beräkningar, som har presenterats i den reviderade nationalbudgeten för år 1958. Trots att byggnadsfacken under vintern 1958 och så sent som i maj 1958 hade en lägre sysselsättning än föregående år samma period, så bedömer man i årets reviderade nationalbudget att byggnadsverksamheten totalt ökar med 570 miljoner kronor från 9,5 miljarder kronor 1957, sålunda med ca 6 procent. Bostadsbyggandet ökar med 250 miljoner kronor från 3,5 miljarder kronor 1957 eller ca 7 procent.

Bostadsbyggandet ligger f. n. på en hög nivå, och den under byggnad varande bostadsvolymen är högre än förra året vid samma tid, då inemot 65 000 nya bostäder färdigställdes. Årets bostadsproduktion kommer såvitt nu kan bedömas icke att resultera i ett lika högt tal utan förmodligen ett par tusende lägre tal färdigställda lägenheter, vilket dock icke innebär att inte bostadsproduktionen befinner sig på en mycket hög nivå. Resultatet kommer statistiskt redovisningsmässigt att märkas under 1959, då bostadsproduktionen kan beräknas öka ytterligare ett par tusen lägenheter över 1957 års statistiska rekord eller från 65 till 67 à 68 000 lägenheter.

Beträffande sysselsättningen inom byggnadsverksamheten så har den under första kvartalet 1958 legat på en lägre nivå än 1957. Under sommaren har emellertid sysselsättningen förbättrats avsevärt, så att sysselsättningsläget i mitten på augusti var lika högt som i augusti 1957, om man vid denna bedömning grundar sin uppfattning på föreliggande arbetslöshetsstatistik. Betr. de sysselsättningsundersökningar, som utföras av Byggnadsfackens

Utredningsavdelning och Arbetsmarknadsstyrelsen var för sig, föreligger icke uppgifter från tidigare än i början av oktober, varför ännu icke läget med full säkerhet kan bedömas.

Någon produktionsstatistik över byggnadsverksamheten i Sverige föreligger tyvärr icke, ehuru Kungl. Maj:t redan 1949 gav Kommerskollegium i uppdrag att utarbeta förslag till densamma. Byggnadsfackens Utredningsavdelning har på grundval av den månatliga ackordsstatistiken sökt bedöma antalet arbetstimmar under första halvåret 1958 och härvid funnit att för såväl grov- som träarbetare det skett en minskning, vilket tyder på att byggnadsproduktionen under första halvåret måste ha legat på en lägre nivå än motsvarande tid föregående år.

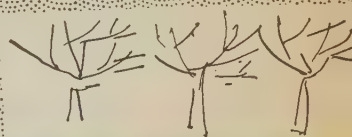
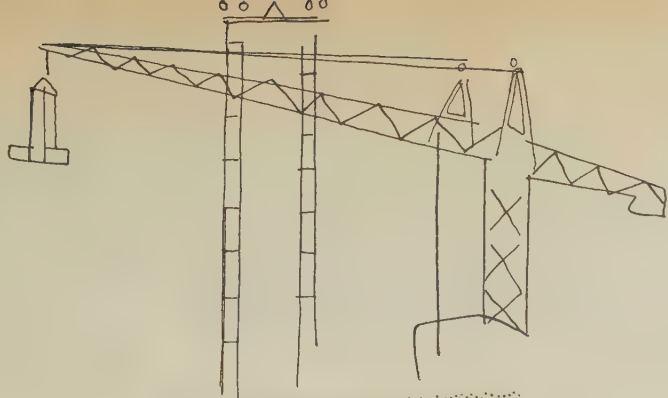
(Bygginformation 28: 1958)

MEDAN SYSSELSÄTTNINGEN

inom andra näringsgrenar sviktar, så dras byggnadsindustrin i höst med en arbetskraftsbrist, som på många håll är större än den som rådde 1951–52. Byggnadstiderns förlängs, leveransplanerna spricker, rationaliseringseffekten minskar eller uteblir genom ständigt nödvundna improvisationer och bristen på arbetskraft leder till sämre kvalitet och högre kostnader, skriver tidskriften *Byggnadsindustrin* och fortsätter:

Inte heller det 16:de regleringsårets erfarenhet räcker till för att klara situationen — eller är det måhända så att arbetsuppgiften är omöjlig. Våra arbetsmarknadsmyndigheter — styrelse, länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar — gör uppenbarligen allt som står i deras makt för att försöka hålla balansen på arbetsmarknaden. Öppenheten från deras sida för att lyssna och försöka förstå vår branschs särproblem är omvittnad av företagare landet runt. Men det räcker inte med vilja oc-

Forts. på sid. X

Sankt

SVENSKA RIKSBYGGEN

projekterar, bygger och förvaltar bostäder för föreningar, kommuner och industrier

Radhus i kvarteret Staden i Växjö, ritade av arkitekt M.A.A. Bent Jørgensen. Byggmästare: Eric W. Nilsson i Växjö.

GULLEX® I BRUK

Gör som på tusentals arbetsplatser från norr till söder; vinn lägre kostnader och kortare arbetstid med GULLEX — det hydrauliska bindemedlet för murning och putsning.

GULLEX är lätt att tillreda — blandas direkt ur säcken i en vanlig betongtombola på arbetsplatsen.

GULLEX blir mycket ekonomiskt i bruk — utan cementtillsats är GULLEX likvärdigt med KC 21.

Storliens Högfjällshotells nybyggnad har byggts av Byggmästare Jonas Halvarsson, Järpen och ritats av arkitekterna SAR Birger och Sten Jonson, Stockholm.

GULLHÖGENS BRUK • SKÖVDEN

Forts. från sid. X

kunskap för att klara en omöjlig arbetsuppgift inom ramen för omöjlig ekonomisk politik. Om reglerings-tänkandet inte är doktrinärt, låt oss då tänka om — vare sig företagare, arbetstagare eller konsumenter tjänar något på ett system, som knappast kan motiveras mer än genom sitt eget egenvärde.

Underliga människor, underliga hus

Vid Övre Örten, en stor, vacker Värmlandssjö, finns två underliga hus, stora träbyggnader med tinnar och torn. Den ena heter Borgenäs och är restaurerat och uppfattat. Det har stort torn med tinnar. Det andra heter Örtensborg och ligger litet längre upp efter sjön. Det har två torn och är också väl hållet av nuvarande ägaren Karl Persson.

Båda husen byggdes omkring sekelskiftet av Meyerhielm, och det var en underlig människa.

Ruben Ward, som bor på en stor gammal Värmlandsgård vid Nedre Örten, körde över till oss i sin bil på söndagen för en pratstund med Karl Persson, som kunde en massa om de underliga husen.

Karl Persson var en senig herre med klipska ögon i övre medelåldern. Vi blev inbjudna på kaffe, och man förstod genast att värden på stället hade repliken på tungan när samtalet kom in på en missionspastor som för många år sen flyttat från trakten och anledningen därtill:

— Ja, se de va så att han sköt en gubbe, å de ble trubbel.

— Sköt han folk? sa jag häpet. En missionspastor?

— Ja, se han kunne lite å varje den karen.

Men vi skulle ju berätta om dom här husen. Dom byggdes av en som hette Meyerhielm som sagt. Han va predikant i yngre år i Danmark, å där for han omkring å visa film.

Sen kom han hit te Värmland med en film om Kristi lidande, den första film som visades i Värmland, för

resten. Me den reste han omkring å tjänade naturligtvis en massa pengar, så han slog sej ner här vid Örten å byggde Borgenäs, det stora huset med tinnar på tornet som man ser utmed vägen vid sjön.

Där höll han nog stort hus, förstås, som de gjorde på den tiden, men han lessna på huset, å efter nära å så köpte han mark här å börja bygga Örtensborg. Det blev än större, å som man ser så blev de två torn mycket utsprång å sirningar.

Han va en lång å mörk å kvick karl, Meyerhielm; det sas att han va son till Carl XV. Dom som hade förståelse på sånt mena också att de fanns stora likheter, å det gick prat i bygderna om att när han hade en process i gång vid något tillfälle så kom de en kunglig advokat upp från Stockholm å hjälpte Meyerhielm.

Men man ska ju inte tro allt som pratas i Värmland; tillade Karl Persson och blinkade med en glimt i vänströgat som inte kunde missförstås.

Hur som helst så byggde han de här huset färdigt nå gång efter förra världskriget. Sen gick de utför. Nya tiden bröt in, filmen om Kristi lidande gick inte att tjäna pengar på, affärerna i övrigt gick på sne, å till slut fick han sälja sitt träslott.

De hela sluta me att han byggde sej ett litet torn i skogen här i trakten. Om han va son te Carl XV kan ja ju inte säga, men skriv opp att han byggde ett litet torn på de där lilla torpet också. Torn skulle då vara

Å där dog han. Han dog i alla fall i eget hus me torn slutade vår värd med en aning av tillfredsställelse.

Vi gick ut och tittade på det underliga huset utifrån. Det är välbyggt och varmt, sa värden belåtet. Men naturligtvis ett farligt besvär med målning och skötsel och pyssel.

Det förstår man när man ser det utsirade och tornprydda huset med dess höga smala slottsfönster och spiror och utsprång, ett monument över en underlig värmlänning.

(Signaturen »ELD» i DN 22/10 1958)

0,5 mm ren transparent pvc-plast
utan fyllnadsmaterial
2,7 mm kork,
300x300 mm

Blunda inte för underhållskostnaderna – se framåt – välj underhållstri Kork-O-Plast

Kork-O-Plast har naturmaterialets levande charm

Kork-O-Plast kommer nu i färger!

Nu kan Ni välja bland inte mindre än sju färger varav två nyanser av naturfärgen. Naturmaterialets skiftningar kvarstår dock även hos de färgstämda plattorna. Golv med Kork-O-Plast lagt i en färg eller i mönster med flera färger blir levande utan att verka påträngande.

Styrkan hos en folie av ren pvc-plast är enligt företagna prov densamma som hos en 5 ggr tjockare stplatta med fyllnadsmaterial (jämförande tabell i Teknisk skrift nr 43/57). Kork-O-Plast under flera år lagts på såväl gamla som nya golv.

Samt, varmt och lättskött Golv av kork är sedan gammalt berömt för bl.a. sin elasticitet och

goda värmeisolerande förmåga. Kork-O-Plast behöver inte bonas tack vare skyddsfolien av ren pvc-plast.

Ljud- och stötdämpande samt dammfritt

Elasticiteten gör golvet även ljud-dämpande och skonsamt mot tap-pade föremål. Kork-O-Plast dam-mar inte.

Användning

Kork-O-Plast rekommenderas för bostäder, bu-tiker, kök, kontor, sjukhus, skolor, barnhem, hotell, restauranger, överallt inom den lättare industrien samt i den tunga industrien där per-sonalen kan vara i behov av en elastisk golv-beläggning.

Wicanders

AB WICANDERS KORKFABRIKER

Stockholm 42 • Telefon 18 04 80

GÖTEBORGS KORKFABRIK • ÄLVÄNGEN

Telefon Kungälv 0303/46510

Nyhet på tapetmarknaden,

BOROSAN BETONGTAPETER

Specialimpregnerade · Fuktabsorberande · Fuktagivande

Dessa tapeter äro avsedda för tapetsering direkt på nygjutna släta betong- eller betongelementväggar, utan annan underberedning än skarvspackling.

Tapeten har en oöm och helt smetfri yta. Betongtapeten är specialimpregnerad och har 3—4 gånger så stor fuktandningskapacitet som de i marknaden vanligen förekommande limfärgstapeterna. Fuktabsorption och fuktagivning provad av Kungl. Tekniska Högskolans Byggnadstekniska, institution, uppsättningsegenskaper och alkaliebeständighet av Statens Hantverksinstituts Måleriavdelning.

Prover, priser och inyg erhålles genom våra kunder bland Färg- och Tapethandlare över hela landet.

Ensamtillverkare: **BORÅS TAPETFABRIKS AB - BOX 1 - BORÅS**

GYPROC

SVENSKA GIPSSKIVOR
AV INTERNATIONELL TOPPKVALITET

Dimensioner:

Gypoc-skivor tillverkas i 9 mm tjocklek för flamskyddande beklädnader samt 13 mm tjocklek för brandhårdiga beklädnader samt med raka eller försänkta långkanter i 5 olika standardstorlekar.

Standardformat:

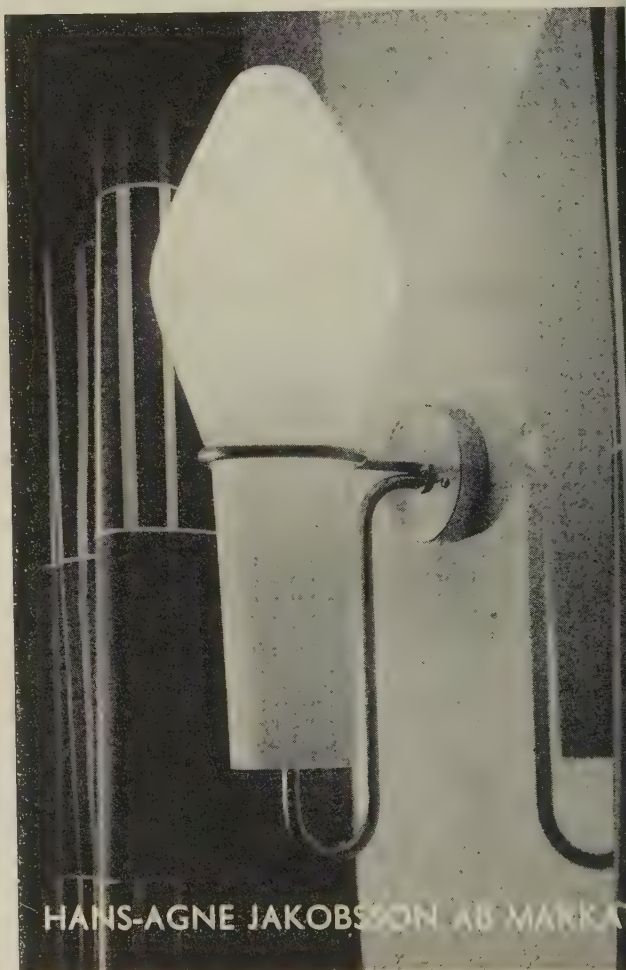
2000 × 1200 mm
2400 × 1200 mm
2500 × 1200 mm
2600 × 1200 mm
2700 × 1200 mm

Vikt per kvm:

9 mm ca 7,5 kg
13 mm ca 10,0 kg

SVENSKA AB GYPROC VARBERG

HANS-AGNE JAKOBSSON AB MÅLKAT

Aktuellt

AKUSTISK PLANERING

av Ove Brandt

Handbok nr 1 från

Statens nämnd

för byggnadsforskning

264 sidor Pris Kr. 18:—

Sändes portofritt om likvid insattes
på vårt postgiro nr 3124

AB BYGGMÄSTARENS FÖRLAG

Kungsg. 32, Stockholm C, tel. 23 31 05

A11 1958 BYGGMÄSTAREN arkitektur

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen,
avd. av Svenska Teknologföreningen.

Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Post-
giro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör svr Börge Algers och arkitekt sar Erik Thelaus.
Redaktionssekreterare: Arkitekt sar Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Civilingenjör svr Boris Blomgren, civilingenjör Carl
Knutsson, arkitekt sar Leif Reinius, civilingenjör svr Georg Schackne,
arkitekt sar Tore Webjörn och arkitekt sar Torsten Westman.

Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg,
Malmö, samt arkitekterna sar Gunnar Hoving och Per-Olof Klang,
Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt sar Tore Webjörn. I tidskriften gjorda ut-
talanden står för författarnas räkning och är endast om så anges att anse
som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utger
tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar
arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

Prenumerationspriser för helår (gällande från den 1/7 1956):	Sverige	
	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer upplaga A+B (24 nummer)	40:—	50:—
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur	30:—	40:—
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	30:—	40:—
Lösnummer + klotband upplaga A+B	60:—	70:—
Lösnummer + hfr.band upplaga A+B	70:—	80:—

För halvårsprenumeration (endast lösnummerupplagorna) gäller hälften av
årspriset med tillägg av kr 3:—.

37 ARGÅNGEN

INNEHÅLL

5 NOV. 1958

DK 726.5

KAHNLUND, STEN: *En präst ser på kyrkorummet och dess funktion.* Byggmäs-
taren 37 (1958) nr A 11, sid. 225—231

Svenska kyrkans behov av gudstjänstlokaler diskuteras. Förf. framhåller att ett tempel inte bara
bör vara ett rum för bön, predikan och sång utan det ska vara en byggnad som själv predikar
och är en upplyftande lovsång. Tempelbyggaren är en konstnär som med hjälp av intim känne-
dom om kyrkans funktion skapar byggnaden. Templet behöver ingen utsmyckning men om
man vill ha någon är det viktigt att den bildar ett helt med själva byggnaden. Förf. behandlar
vidare kyrkorummets utformning och inredning. Artikeln illustreras med ritningar och fotogra-
fier

DK 726.5

HESSELGREN, SVEN: *Två kyrkor.* Byggmästaren 37 (1958) nr A 11, sid. 232—
233

Förf. jämför två nya kyrkobyggnader: kyrka i Oxelösund av Rolf Bergh och kyrka i Björke-
kärr av Johannes Olivegren. Förf. framhåller att det finns två sätt att skapa arkitektur, nämligen
å ena sidan att förse helheten med genomarbetade detaljer som ger den liv och innebörd
och å andra sidan att börja med detaljerna och låta dem växa ur sina funktioner och samman-
foga dem till högre helheter. Artikeln illustreras med fotografier

DK 726.5 (485 Oxelösund)

BERGH, ROLF: *Kyrka i Oxelösund.* Byggmästaren 37 (1958) nr A 11, sid. 234—
241

Redogörelse för kyrkobyggnaden som är resultat av en arkitekttävling 1951. Artikeln illustrerad
med ritningar och fotografier

DK 726.5 (485 Göteborg)

OLIVEGREN, JOHANNES: *Kyrka i Björkekärr, Göteborg.* Byggmästaren 37 (1958)
nr A 11, sid. 242—243

Redogörelse för kyrkobyggnaden. Artikeln illustrerad med ritningar och fotografier

DK 726.5 : 72.025.4 (485 Kungsör)

BERGMAN, HAMPUS och SÖDERHOLM, SVEN: *Kung Karls kyrka i Kungsör.* Bygg-
mästaren 37 (1958) nr A 11, sid. 244—248

Redogörelse för en restaurering av kyrkobyggnaden, vilken ursprungligen ritats av Nikodemus
Tessin. Artikeln illustrerad med ritningar och fotografier

Bilden visar pågående isolering med 2 mm tjock Oppanol BA-Folie vid gatuport under järnväg i Örebro. Arbetet utföres av AB Mataka.

® Oppanol BA-Folie

till kvalificerade vattenisoleringar

Oppanol BA-Folie är en luktfri, termoplastisk isoleringsfolie av stabiliserad polyisobutylen. Den tillverkas i 1, 1,5 och 2 mm tjocklek.

För 1,5 mm Oppanol BA-Folie garanteras

draghållfasthet	minst 20 kg/cm ²
tänjbarhet	» 250 %
avslitningshållfasthet	» 50 kg/cm folietjocklek
motstånd mot vattentryck » 3 atö vid 20° C när folien under 1 timma är fritt spänd mot en tryckplatta med 5 mm breda och 25 mm långa spalter.	

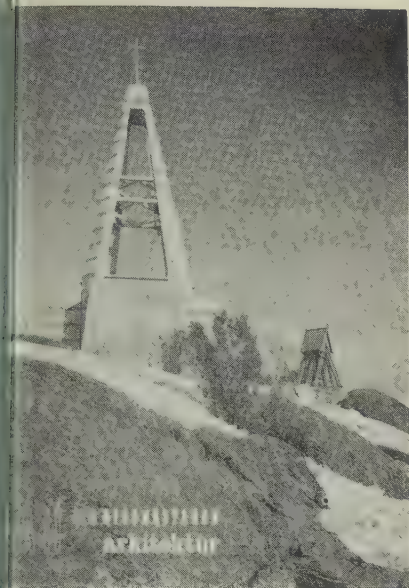
Oppanol BA-Folie är dessutom åldringsbeständig och har stor motståndskraft mot syror och alkali, motstår yttryck upptill 230 kg/cm² utan att flyta och är elektriskt isolerande. Användningsområdet ligger inom temperaturspannet — 30° C och + 70° C.

Vid isoleringar med Oppanol BA-Folie erhålles absolut täta fogar liksom ock anslutningar vid rörgeomgångar och avlopp. Oppanol BA-Foliens förnämliga egenskaper gör den särskilt lämplig, när isoleringarna utsättes för mycket starkt tryck, påverkas av kraftiga expansioner i underlaget och där åldringsbeständighet är av vital betydelse. Såsom exempel kan nämnas Tunnelbanan i Stockholm, där omfattande Oppanol-isoleringar utföres, samt skyddsrum, brobanor, kulvertar, bassänger m. fl.

Oppanol BA-Folie tillverkas av Badische Anilin- & Soda Fabrik, Ludwigshafen, och ensamförsäljningen i Sverige handhas av oss. Kvalificerade montörer måste anlitas till arbetets utförande. Försäljningen sker därför endast i samband med utläggningen.

Begär prov och ytterligare upplysningar och tag gärna kontakt med våra tekniker vid projektering.

Aktiebolaget
MATAKII
MALMÖ

Ömslaget: Exteriör av kyrka i Oxelösund.
Arkitekt SAR Rolf Bergh. Foto: Sune Sundahl

ENGLISH SUMMARY

A clergyman looks at church building and function

By S Kahlund

p. 225-231

A locality dedicated to divine service is to be preferred to a general assembly room which can be converted into a church room for divine service on Sundays.

The church needs many new localities for divine service. This article does not deal with such localities but with temples.

A temple or a sacred edifice is a room which is not only used for prayer, songs of praise and preaching but in itself prays, praises God and preaches the glory of the Eternal One. The stillness, the complete silence, "the soft sighing" indicates a real temple. Every visitor feels this "tremendum" - "numen adest". A temple is a song of praise; bright, sublime, relieving. And the temple preaches not only the truth of God but also conciliation, harmony, balance. This harmony is not the same as dead stability, but rather the tension between the contrasts, sin and grace, light and darkness, life and death.

The temple builder is an artist. The art of building does not necessarily need the support of other arts. A real church building is a work of art without any embellishment. If there is going to be any decoration every detail must melt into the whole as the different instruments in an orchestra. The decoration must not be a make-up that covers the vital deficiency of the building. The lines, the proportions, the light of this the artist forms the temple.

The architect must study how a church functions. In taking part in the divine service he grasps the function of the church - not through the acceptance of each Christian dogma or paradox, but through being a human being expressing devotion and prayer. The temple builder learns to form a well-planned and living temple.

The main part of the interior is the altar. The sanctuary ought to be large enough to provide space for a choir if desired. The choir on the organ-loft and the choir in the sanctuary have different functions. The members of the choir in the sanctuary take part in the service as some kind of laymen priests. This is a goal in all liturgical strive towards regeneration.

The altar should be placed about one meter from the east sanctuary wall so that the priest can - at certain occasions - officiate, "versus populum", facing the congregation. A small sacristy, near the sanctuary, and a great vestry in the western part are to be desired.

Two churches

By S Hesselgren

p. 232-233

The author is of the opinion that architecture can be built in two main, different ways. It is possible sometimes to get an idea of the whole building from the beginning, so to say by inspiration, and after that fill this holity (from the Greek holos = totality) with details giving it life and meaning. On the other hand it is possible to begin with the details and their functions and to put them together - working with them and reconstructing them from the point of view of the yet not quite known holity.

The author describes two newly built Lutheran churches in Sweden, one of them Oxelösund's church by Rolf Bergh, the other Björkekärr's church in Gothenburg by Johannes Olivegren. Rolf Bergh's church is based upon his first prize in an architectural competition and fills the origin holity with details, these not always being in correspondence with the holity. Johannes Olivegren has apparently gone the other way, putting details together, from time to time reconstructing them to fit the holity that has slowly emerged. During his work Olivegren cooperated with the artist Ralph Bergholtz, this cooperation beginning with the first sketches. In their work with the light in the church room they have been inspired by Mogens Volteler, a Danish architect and lighting expert.

The author believes that both these churches will prove to be milestones in the history of modern Swedish church architecture.

Church at Oxelösund

By R Bergh and H Hansson

p. 234-241

The congregation has chosen to build its church quite separate from the other church localities, but at the same time they are near each other and form a group round the church yard.

The church has permanent seats for 288 persons and room for 700 visitors.

Already in the competition drawings (1951), architecture, construction and heating system formed a complete unity.

Along with the technical team a group of five artists worked with the architect from an early stage.

The church tower consists of a framework of concrete. It is staged horizontally on a level with the ceiling of the four lateral aisles. The walls of the aisles are anchored below the foundations.

The shape of the church and the wish for raw concrete façades necessitated a study of different principles of construction.

Björkekärr church at Göteborg

By J Olivegren

p. 242-243

The design of the church is perceptible in the different buildings as the tower, the sanctuary, the church room with its 90 seats and the church house with the assembly room (70 seats) in connection with the church room.

A future extension to the church house is planned so that the church can grow with increasing congregation activity.

The main materials used in the church buildings are brick and pine.

King Karl church at Kungsör

By H Bergman and S Söderholm

p. 244-248

A restoration

The church, which was designed by Tessin, has been completely restored and was re-inaugurated at midsummer this year.

The exterior has been restored to the original colour scheme - red panes against sand-coloured beadings. In the porch there are doors of iron and glass giving the same transparency as the old windows.

In the church the central room is accentuated and the same time opens towards the transept. This has been achieved through the concentration of the permanent seats to the cupola room in the middle of the transept.

The arrangements for the artificial light are based on the reflecting effects of the surfaces of the ceiling.

KONGRESSER

25-27 maj i Paris

Journées Internationales de Chauffage, Ventilation et Conditionnement de l'Air

Närmare upplysningar genom:

Institut Technique du Bâtiment et des Travaux Publics, 6, rue Paul Valéry, Paris 16e

Juni i Bryssel

International Commission on Illumination, 14th congress

Närmare upplysningar genom:

Commission Internationale de l'Eclairage, 57, rue Cuvier, Paris 5e

Juni i Madrid

International Colloquium on Models of Structures

Arr: International Union of Testing and Research Laboratories for Materials and Structures (RILEM)

Närmare upplysningar genom:

Mr C Benito, Coloquio Internacional sobre Modelos Reducidos, Laboratorio Central de Ensayo de Materiales de Construcción, Alfonso XII, Madrid

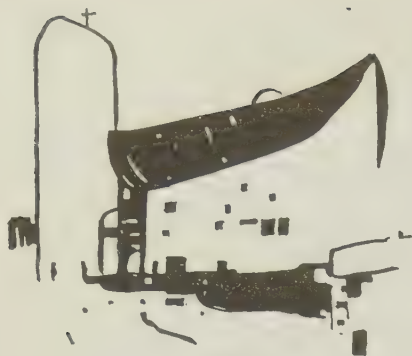
19-26 aug. i Köpenhamn

10th International Congress of Refrigeration

Arr: International Institute of Refrigeration

Närmare upplysningar genom:

Secretary General of Congress, Mog. Kondrup. Secretary mailing address: Refricongress, Postbox 57, Roskilde, Danmark

Att bygga kyrkor

En dag för ett par veckor sedan kom det ett telefonsamtal till redaktionen från ett av de stora statliga verken. Det var en dam – hon föreföll att vara i ungefär 30:e lönegraden – som förmålde att det skulle bli en utställning någonstans utomlands, kanske var det i UNESCO:s regi, jag minns inte så noga, och där skulle vissa kulturella och ekonomiska förhållanden i olika länder belysas. För att illustrera den andliga aktiviteten i Sverige skulle man visa några bilder av ett par nybyggda svenska kyrkor. Det hade nu blivit hennes uppgift att skaffa fram något lämpligt material för detta. Var det möjligen så att »Byggmästaren» kunde förmedla några sådana bilder eller kanske tala om vilket material som kunde passa?

Jag berättade för ämbetsmannadamen med utställningsbekymren att Byggmästarens redaktion inte var något bildarkiv, men att hon hade tur såtillvida, att vi just hade planlagt ett nummer om nya kyrkor och att det nog hade blivit litet bilder över som hon kunde få låna till påseende.

Hon verkade nöjd med detta. Så nöjd till och med att hon även fann det lämpligt att tillfoga ett något mer personligt önskemål: »Skicka bara inte någon kyrka som ser så där rysligt modern ut. Det vore nog inte så passande. Traditionen och kyrkan hör ju ihop så som jag ser det. Och jag har ju ansvaret för just den här saken.»

Jag svarade att materialet kanske skulle bereda henne vissa besvikelser, men att jag i alla fall skulle se till att hon fick något. Det fick hon. Sedan dess har dock inget hörts ifrån henne.

Av de kyrkor som byggs och projekteras just nu i Sverige, och det är ett mycket stort antal, är det förvånande få som följer en mer traditionell linje. Det förekommer, men det är sällsynt. Än mer egendomligt är det kanske att iaktta hur i andra länder den traditionsbevarande katolska kyrkan efter kriget sökt nya vägar inom kyrkobyggnad. Och de arkitekter och konstnärer som där anlitats har sannerligen inte gjort sig kända för någon fromsinthet vara sig i liv eller verksamhet. Resultatet har blivit kyrkor i hittills aldrig skådade former. Vackra är väl inte alla, men många är det.

Med Le Corbusiers mästerverk, kapellet i Ronchamps, har väl definitivt både de ihärdigaste traditionalisterna och tvivlarna besegrats. Få moderna byggnader, om ens någon, har väl väckt sådan hänförelse såväl bland professionella arkitekturälskare som bland ignoranter. De som alltid har talat om ändamålsenlighet i samband med byggnader mumlar plötsligt något om Skönhet. Begreppen tradition och kyrklig form verkar i detta fall på något sätt sakna giltighet, i varje fall duger de inte som underlag för invändningar.

Kapellet i Ronchamps har naturligtvis genom sin enastående skulpturala expressivitet särskilda förutsättningar att värva proselyter för de moderna arkitektoniska trosföreläsningarna. Arkitekturkritikern Siegfried Giedion, som befann sig bland de närvarande när kapellet invigdes, har berättat att han vid detta tillfälle träffade entreprenören för det märkliga bygget. Han passade då på att fråga vad byggnadsarbetarna egentligen hade tyckt om det hela.

De tyckte inte alls om kyrkan, svarade entreprenören. Till att börja med. Först var 90 % av alla *emot* alltsammans. Sedan den var färdig, var 90 % för kyrkan, precis som den var.

Bland de svenska prästerna förefaller den arkitektoniska uppfattningen vara tämligen skiftande men i stort sett generationsbunden. De yngre prästerna har i regel förstäelse för de nutida arkitektoniska uttrycksmedlen och för dessa har begreppet »kyrklig form» fått nytt innehåll. Men det behöver inte betyda någon medveten »radikalism». Man kan ju tvärtom uttrycka det som en yngre prästman med smak för paradoxer gjorde nyligen: Kyrkan är traditionsbevarande – därför bör man bygga moderna kyrkor. Kyrkan idag bör bygga i samma anda som man gjort i äldre tider och denna anda innebar att man skapade något nytt i sin tids stil. Att idag bygga på »gammaldags vis» är att bygga efter en antikvarisk princip och det är ett sentida påfund.

E Th

FORM I CENTRUM

Medan Stockholms nya cityområde ta form och innan den nya Hötorgshallen helt övergår i kommersiellt bruk öppnade Svenska Slöjdföreningen där i början av oktober utställningen FORM I CENTRUM. Den rymde tre avdelningar »Det gamla Hötorget», en kulturhistorisk kavalkad arrangerad av Stockholms Stadsmuseum, »Nya city», en presentation i modeller och planer av den nya hjärtpunkten i stadens centrala arbetsområde och »Modern formgivning», där 150 formgivare i Svenska Slöjdföreningens facksektion visade aktuella bruksvaror och exklusivt konsthantverk. FORM I CENTRUM var den nya citys första kulturella evenemang. Sedan den provisoriska saluhallen rivits avtecknar sig bakom Hötorgets stånden av arkitekt David Helldén ritad nya saluhallens två överjordsvåningar vars helt glasade fasadpartier var utställningens skyltfönster.

Till höger i gatuplanet hade antikvarier Martin A Ohlsson vid Stockholms Stadsmuseum levandegjort olika epoker från det gamla Hötorget med bl. a. ett autentiskt stånd från den gamla saluhallen, en interiör från ett av Hötorgets dalkarlskärbarbären, jämte illustrerande föremål och foton från olika Hötorgsmiljöer såsom Sergelhuset och

Hötorget efter foto från 1870-talet. Foto: Stadsmuseet

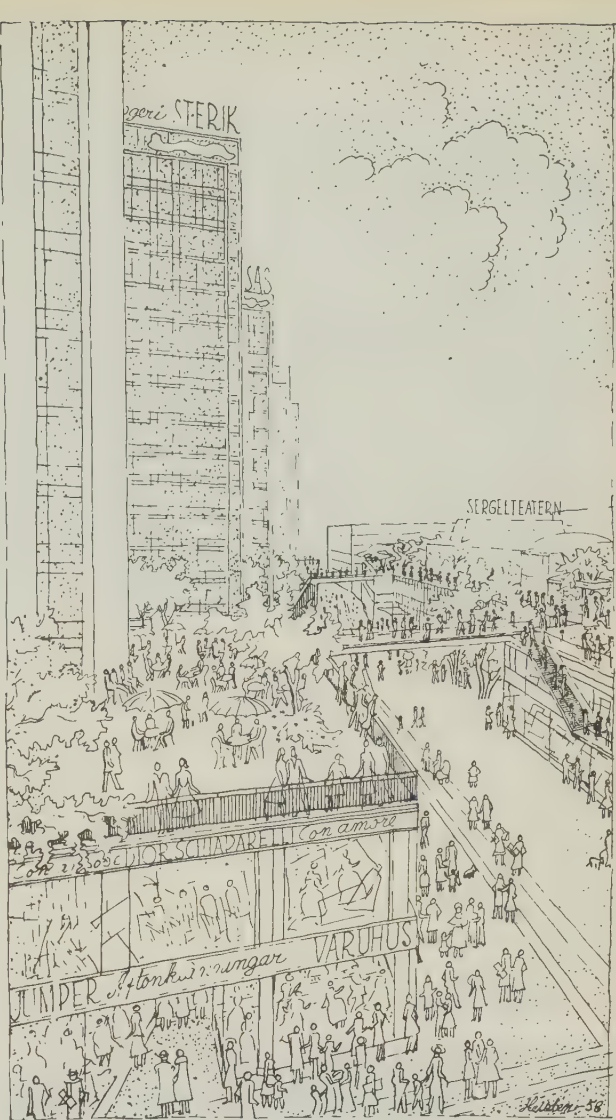
Konstfackskolan. I fonden fanns ett tematiskt förstorat stick av torneriet på Rännarbanan 1762 – hela torneriets namn Beridarebanan går tillräkta till denna kungliga skådeplats.

gatuplanet mötte besökaren också delningen »Nya city», den hittills mest ständiga presentationen av nybebyggelsen från Hötorget ned till Klarabergsgatan med den 36 meter breda Klarabergsgatan och den nya trafikplatsen Beridarebanan (eller Sveaplatsen). Detta rymde öppna cityområde med dess fem kontorshus i 18 våningar och takträdgårdar och broar, som bildar en ny form av storstadspark presenterades med hjälp av modeller, planer, perspektivskisser och foton. Detta Stockholms nya centrum som nu successivt tar form beräknades vara färdigt 1964. Det kontrasterades mot det Stockholm som försvunnit i en unik fotografisk svit från det gamla stadsrummet.

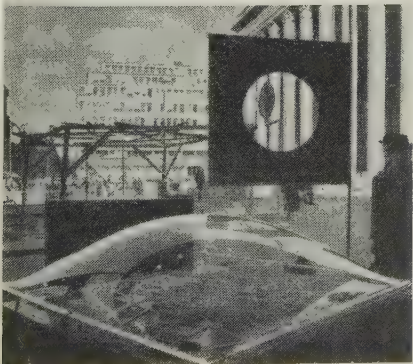
I saluhallens övervåning med dess stora glasfasad mot Hötorget och utblick över »Lilla Hötorget» inrymdes avdelningen »Modern formgivning». 150 formgivare ur Svenska Slöjdföreningens avdelning visade möbler och textilier, glas och keramik, metallarbeten och industriell formgivning, reklam och mode, bokkonst och fotografi. Föremålen utvaldes materialvis och utställningen skulle bl. a. visa det produktiva samspel mellan ateljévara och serietillverkning, som är typiskt för så många av dagens hantverkskonstnärer.

Utställningskommittén utgjordes av avdelningens nämnd. Arbetsutskottet bestod av dess ordförande fil. lic. Arthur Hald, Slöjdföreningens verkställande direktör Sven Erik Skawonius och av Formens redaktör Ulf Hård av Segerstad. Verkställande ledamot var redaktör Åke Danielsson.

Den nya citybebyggelsen sedd från Hötorget. Perspektivteckning av arkitekt David Helldén

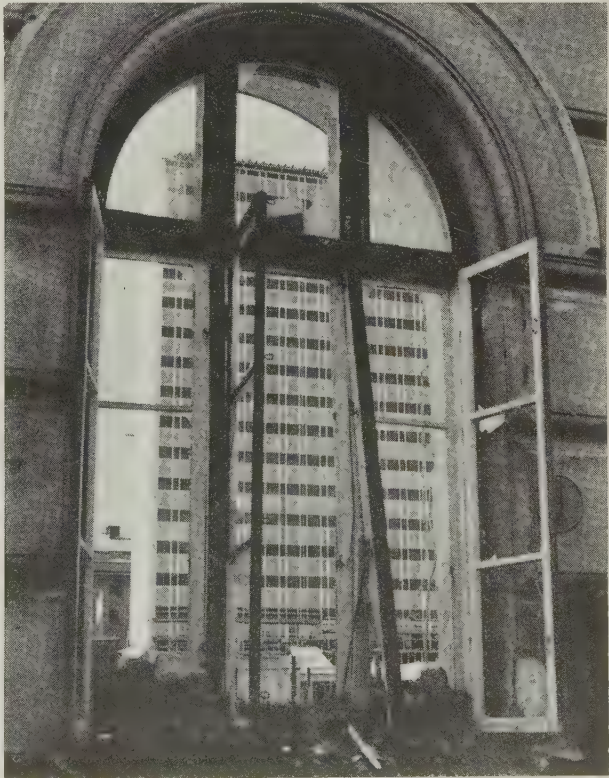

Från utställningen
FORM I CENTRUM
Foto: Sten Vilson

T. h: Det första av de fem
höghusen vid Hötorget
sett genom ett fönster i
den nu rivna Konstfack-
skolan.

Foto: Ragnar Lindeberg

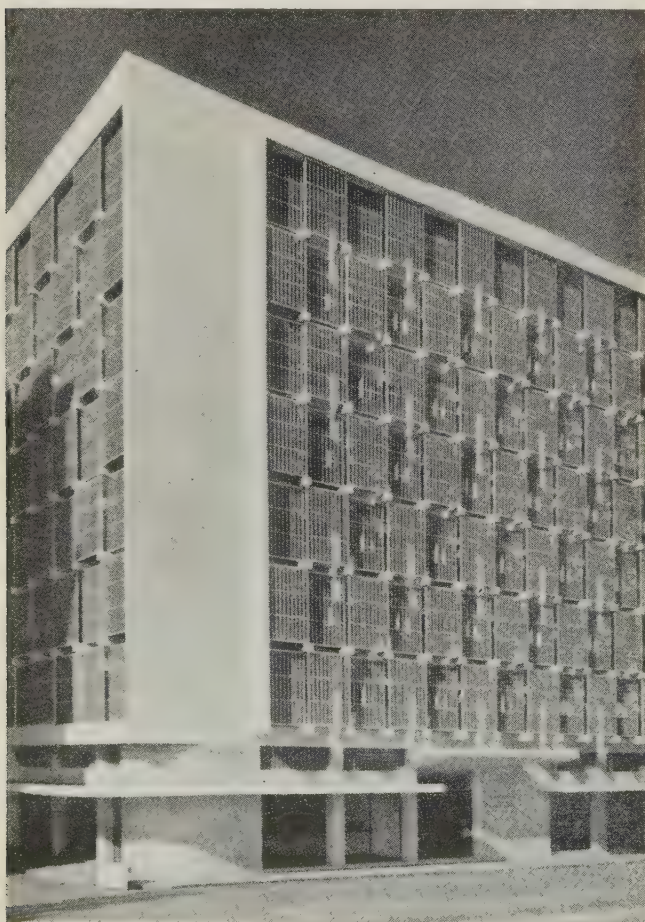
NY BRASILJENBOK

Det är icke lätt att utan vidare besvara frågan hur den självständiga och homogena arkitektoniska uttrycksformen i det förhållandevis avlägsna Brasilien har sprungit fram.

Visserligen har de brasilianska arkitekterna stor hjälp av ett ur byggnadssynpunkt idealiskt klimat och bör inspireras av den oerhört fruktbara naturen med dess sensualitet och dess rika kontraster. Likaså har Corbusier ett flertal gånger besökt landet under trettioalet och givit dem arkitektoniska vitaminin-

jektioner. Men lämpligt klimat och fruktbar natur kan också många andra länder visa upp, och Corbusiers resor efter funktionalismens genombrott har omfattat en avsevärd mängd länder där i de flesta fall hans besök inte har lett till några märkliga lyftningar av arkitekturen.

En av de väsentligaste orsakerna torde emellertid med all säkerhet vara vissa typiska karaktärsdrag hos det brasilianska folket, nämligen deras lyhördhet och mottaglighet för intryck samt deras speciellt sensuella läggning.

Ovan: Exteriör av bostadshus i Rio de Janeiro, 1954. Arkitekt Lucio Costa

T. v: Exteriör av kontorshus i Salvador, Bahia, 1946. Arkitekt Paulo Antunes Ribeiro

Vid Corbusiers första besök 1936 var funktionalismen redan känd i landet, men så gott som enbart i form av teoretiska ideer. Hans besök och framför allt det samarbete som därvid uppstod mellan honom och ett antal brasilianska arkitekter vid utformandet av skisserna till det numera ur arkitektonisk synpunkt världsberömda hälso- och undervisningsministeriet i Rio de Janeiro var just den stimulans, som behövdes för att de brasilianska arkitekterna på allvar skulle börja omsätta funktionellt tänkande i projekt av glas och betong.

De tänkte funktionellt disciplinerat, de byggde logiskt och de dyrkade horisontalen och vertikalen – allt enligt europeiska mönster.

Men mycket snart upptäckte de något som ännu inte gått upp för de flesta europeiska arkitekter, nämligen att det behövs mer än en logisk, funktionell uppbyggnad för att göra ett byggnadsverk friskt och levande.

Det från Europa importerade funktionalistiska receptet kryddade de brasilianska arkitekterna högst självsvåldigt med tre egna kryddor: dynamiken, som gav byggnaderna rörelse och dramatik – ornamentiken, som gav byggnaderna personlighet – den starka kontrasten, som gav byggnaderna spänning. De tre kryddorna tillsammans gav arkitekturen en frisk sensualism, som direkt sprungit fram ur det känsliga brasilianska folket och landets vilda, dynamiska natur.

Från trettioalet fram till våra dagar har brasilianerna målmedvetet arbetat vidare på den väg de från början stakat ut åt sig, och som i varje annat förhållandevis ungt och nyvaknat land har byggnadsverksamheten varit febril.

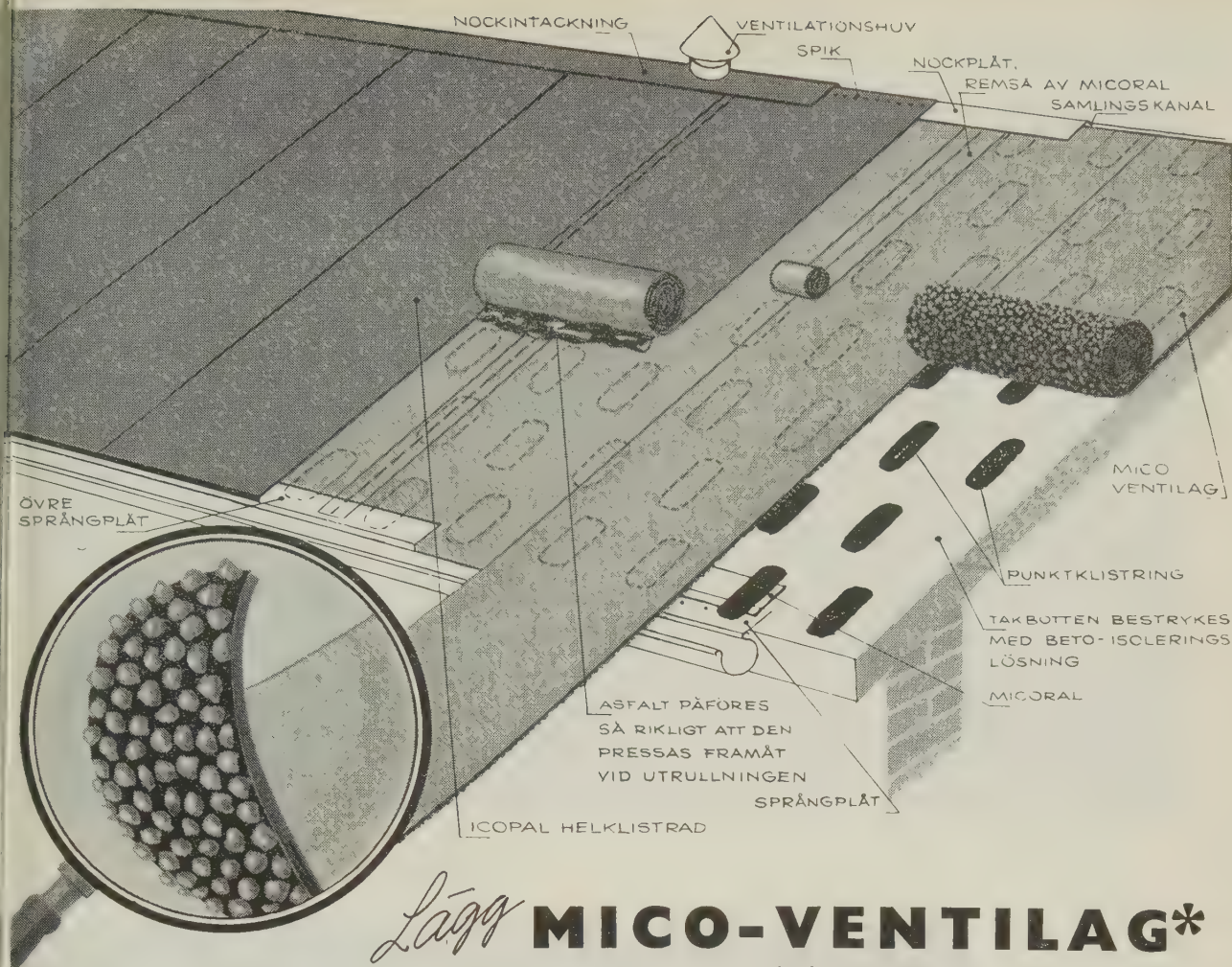
På initiativ av Museum of Modern Art i New York publicerades för cirka tio år sedan ett bokverk av Philip L. Goodwin: »Brazil Builds», vilket på ett uttömmande sätt redogjorde för den brasilianska arkitekturen, och vilken bok har betytt oerhört mycket för spridandet av förståelsen för den brasilianska arkitekturen i andra länder.

Den snabba utvecklingen i Brasilien har emellertid gjort att boken numera är inaktuell och det är därför med stor tillfredsställelse man välkomnar ett nytt samlingsverk över den brasilianska arkitekturen.

Det måste vara oerhört krävande och vanskligt att på några hundratal sidor försöka ge en samlad bild av den enorma byggnadsproduktionen i Brasilien och det är därför desto mer glädjande att kunna konstatera att författaren, den brasilianske arkitekten Henrique E. Mindlin, lyckats över all förväntan.

Efter en inledning av professor S. Giedion och en återblick över den brasilianska arkitekturs historia följer en presentation av något över tvåhundra byggnadsverk indelade efter arten av byggnad.

Den för en bilderbok av denna sort ovanligt rediga och klara uppställningar, de utmärkta fotografierna och planritningarna samt den enkla, naturliga ty-

Lägg **MICO-VENTILAG***

*PATENTERAD

ett nytt underlagsmaterial och taket andas

Uttorkningen av en byggnad sker som regel mycket långsamt, och är inte avslutad förrän långt efter det att takbeklädnaden kommit på plats. Ofta kan en traditionell taktäckning hindra torkning utåt och därigenom förlänga torktiden.

MICO-VENTILAG lyfter den diffusions-täta täckningen från takkonstruktionen, så att taket kan "andas" även mot ytersidan. Denna möjlighet att "andas" kan även erhållas med användande av MICO-VENTILAG mellan bärande takplatta och därpå liggande värmeisolering. Till en sådan takkonstruktion bör taktäckningen även utföras med MICO-VENTILAG, så att värmeisoleringsskiktet inte blir instängt mellan två fuktspärrar.

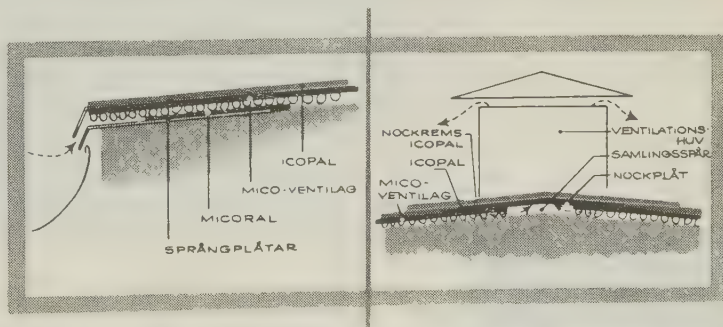
Förbindelsen mellan luftskiktet i taktäckningen och ytterluften ordnas i princip på så sätt, att MICO-VENTILAG-täckningen avslutas öppet vid takfot och gavlar. Skulle takformen så kräva, kan dessutom ventilationshuvar placeras var som helst på taket

Vi sänder gärna broschyrmaterial med ytterligare upplysningar!

MICO-VENTILAG är en asfaltmineralfilt (Micoral), som på undersidan försetts med ett stenmaterial, vars kornstorlek valts så att man får ett mellanrum, ett luftskikt, mellan takbotten och takbeklädnaden. Detta mellanrum sättes i förbindelse med ytterluften genom speciella anordningar vid takfot och taknock och härigenom åstadkommes en luftgenomströmning. Denna ökas genom att MICO-VENTILAG endast punktklistras mot underlaget så att den ligger fri från takbotten under större delen av ytan.

Tack vare den oorganiska bärande stommen kan MICO-VENTILAG inte påverkas av fukt — materialet är därför absolut formbeständigt och ligger plant utan veckbildningar eller bucklor.

MICO-VENTILAG är ett idealiskt underlag vid dubbeltäckningar, där man kan betara att byggfukt blir instängd i takkonstruktionen. MICO-VENTILAG-täckningen tillåter sådan fuktighet att avdunsta utan att förorsaka skador på takbeklädnaden.

AB SVENSKA ICOPALFABRIKEN

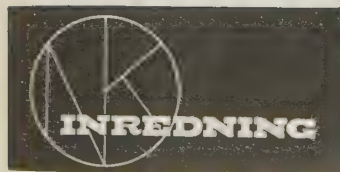
SKEPPSBRON 11, MALMÖ 1, TEL. 731 80
FÖRSÄLJNINGSKONTOR I STOCKHOLM TEL. 82 28 15 OCH SUNDSVALL TEL. 589 66
AUKTORISERADE ÅTERFÖRSÄLJARE ÖVER HELA LANDET.

Belysning i offentlig miljö

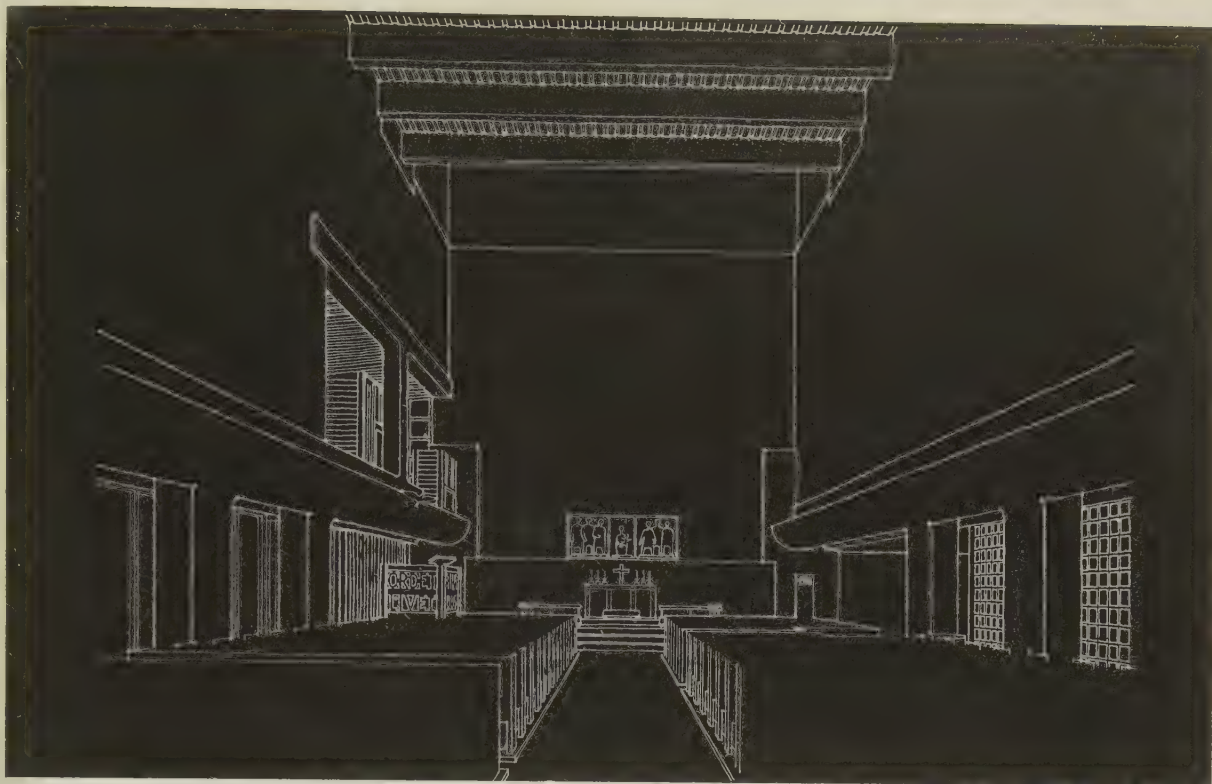
spelar i våra dagar en mycket väsentlig roll såväl ur estetisk som praktisk synvinkel. Det är därför förnuftigt att redan på ett tidigt stadium låta belysningsexperten träda in i sammanhanget.

NK Inrednings belysningsavdelning har lång erfarenhet av vitt skilda inredningsarbeten och är därför väl lämpade att ta itu med Edra problem. Det spar dyrbar tid och pengar för Eder samtidigt som Ni kan vara säkra på att få ett ur alla synpunkter fullgott resultat.

Ljuskronor i mässing och svartoxiderad metall, har bl.a. levererats till Envikens kyrka i Dalarna

Stockholm	Hamngatan 5	Tel. 23 00 00	Riks	23 63 00
Göteborg	Parkgatan 21	Tel. 11 17 17		11 17 27
Malmö	Djäcknegatan 28	Tel. 315 30		315 31

En präst ser på

KYRKORUMMET OCH DESS FUNKTION

Av kyrkoherde Sten Kahlund

DK 726.5

Kyrkan är en samlingslokal, en predikolokal, en gudstjänstlokal. Låt oss först uttrycka det så banalt — en lokal för ett visst ändamål.

En gudstjänst kan naturligtvis för nöds skull firas i vilken lokal som helst. Men med gudstjänstlokal menar jag en fast, varaktig och för ändamålet inredd och invigd lokal. Där skall ingenting annat förekomma än det som hör kulten till. Rummet skall vara avskilt, »helgat» för sitt heliga ändamål, ett reservat för tillbedjan och andakt.

Högmässa med nattvardsfirande, dop, bröllop, konfirmation, jordfästning och andra heliga akter kan ske värdigt och högtidligt i en för detta ändamål reserverad lokal. Därför är allmänna samlingslokaler som tillfälliga gudstjänstlokaler en nödutväg. Politiska möten, danskvällar och basarer kan inte gärna förekomma på lördagskvällen och lokalen sedan städas som hastigast till en högtidlig högmässa på söndagsmorgonen. Instrumentet är ostämt. Atmosfären är laddad med främmande och profana element. Det är bättre att ha en liten, enkel lokal, fredad för all profan influens, än en större elegantare allmän samlingslokal med en ridå eller en dörr som »skyddar» altaret.

Under 1800-talet byggdes en mängd missionshus och kapell i tidens stil. Många församlingskyrkor i neogotik och

andra populära stilar kom också till under denna livliga byggnadsperiod. Vi beundrar inte dessa byggnader som arkitektur. Tvärtom. Men de fyller sedan länge ett verkligt behov. De gör nytta. De ger tak och utrymmen åt andäktiga skaror.

Svenska kyrkan behöver just nu många gudstjänstlokaler. Luftiga, bekväma, väl upplysta och varma och försedda med alla de utrymmen som krävs för församlingens trevnad och gudstjänstens värdiga förrättande. Ropen efter nya skolhus, sjukhus och bostadshus kan inte dränka ropan efter flera lokaler för andakt och gudstjänst.

Men nu lämnar jag helt frågan om lokalerna. En erfaren byggnadstekniker kan åstadkomma en användbar lokal, praktisk, hållbar, billig i underhåll. Vad jag är ute efter är något annat.

Det räcker inte med ljus, värme, sanitära anläggningar, bra akustik, god belysning och praktiskt användbara utrymmen. Visst kan en lokal av detta slag brukas till gudstjänst. Precis som en visa av profant slag kan låna sin melodi åt en religiös text, en religiös schlager, där text och musik inte bildar ett helt utan drar åt var sitt håll. Spelar jag melodin utan text så kan ingen fatta att det är en religiös sång som spelas. Så kan en komfortabel och välplanerad lokal användas till predikolokal eller kultrum. Det går. Men det är inte detta jag vill tala om.

Vinjetten: Interiörperspektiv av kyrka i Farsta. Arkitekter SAR Hans Borgström och Bengt Lindroos

Templet

Ett tempel, en helgedom, är inte bara ett rum där det bedes och predikas och sjunges. Ett tempel är en byggnad som själv predikar, är en bön i sten och trä och glas, är en upplyftande lovsång, inte bara »frusen musik».

En verklig helgedom ger sin höghet tillkänna genast då jag träder över dess tröskel. Det lilla barnet stannar fullt av förundran. Detta rum är helt annorlunda än allt där ute i världen. Här måste man vara tyst. Den vuxne tar av sig hatten utan att någon vaktmästare behöver säga till honom. Det behöver inte stå anslag på väggen »Rökning förbjuden» eller »Tystnad iakttages». Byggnaden bjuder till vördnad och andakt. Det finns ett tremendum i dess atmosfär, som väcker återljud i människans inre. Man förnimmar det numiniösa: Numen adest. »Här bor förvisso Gud och här är himmelens port.» Detta gäller varje helgedom, varje byggnad som är ett verkligt tempel. Stenarna ropa: »Du står på helig mark.»

Kan stenarna, kan en byggnad predika, bedja och sjunga den Eviges lov? Ja, naturligtvis. Långt innan musiken och sången blivit något av kultens uttrycksmedel, var den heliga platsen och det heliga rummet ett sådant instrument för andakt. Bildkonsten, skrivkonsten, musiken, dansen och teatern har alla sitt ursprung i kultens urgamla mänskliga historia. Men först kom bara platsen, helgedomen, altaret och dess skydd, templet. Som ett skylande och skyddande tabernakel omkring den heliga altarplatsen byggdes det första templet i primitiv kultur.

Vad för en bön beder templet?

Stillheten, »den sakta susningen», tystnadens andakt, där Gud talar och jag lyssnar. Om bönen är hjärtats samtal med Gud, som Luther säger, så är det viktigaste inte vad jag säger utan vad Gud svarar. För att höra detta, behöver jag ut ur brådskan och bullret och in i stillheten, där jag kan sitta ned eller böja mina knän och lyssna till tystnaden som viskar eviga ord till mig. Ty i tystnaden hör jag vad som annars bullret förtår. En helgedom är som de knäppta händerna lyfta mot himmelen. Se valv eller kupol eller det höga kyrktaket! De knäppta händerna liknar romanska valv eller en kupol, de hoplagda händerna påminner om de höga gotiska valven eller det spetsiga kyrktaket. Med dessa liknelser menar jag inte att kyrkobyggaren skall eftersträva naturalistiska symboler. Ty helgedomen kan ha de mest överraskande former och ändå kan dessa ge samma uttryck: »sursum corda», upplyften edra hjärtan.

Kan kyrkobyggnaden sjunga? Ja, den verkliga helgedomen är en lovsång i sten. Den är inte dyster och tung. Den gläder hjärtat. Den lättar sinnet. Den befriar själen. Ty den är tacksägelse och lovsång. Var och en som läser dessa ord kan tänka på sådana helgedomar som gett denna stämning och bevarat den. Därför är det inte överord. Men »lokalen» är ingen lovsång. Den är på sin höjd inbjudande och komfortabel.

Kan helgedomen predika? Jag menar inte att en byggnad predikar bud och dygder. Men den förkunnar först Guds verklighet och oändliga storhet. Kanske i vår tid finns en benägenhet för panteism. Många konstnärer och tänkare i vår tid betraktar sig själva som panteister snarare än som kristna. Det beror ofta därpå att de sett det gudomliga för-mänskligas ända till gränsen av det triviala och sötsliskigt förtroliga. Avståndet, högheten, det oändliga majestätet i gudsbilden raderas ut, tycker många. Och så ser man Gud på ett sådant avstånd att han blir lik en abstrakt idé. Liv,

natur, kultur, historia, skönhet — allt jämföras med det gudomliga. Den efterhängset närgångna religiositeten skrämmer nog bort många i vår tid och man går till den andra ytterligheten och hamnar kanske i en opersonlig och sval oändlighetsmystik.

En verklig helgedom predikar Guds höghet.

Men helgedomen förkunnar också försoning. På byggnadskonstens område kallas detta hellre jämvikt, balans, harmoni. Liksom i musiken är dessa begrepp inte lika med död stabilitet. Den elektriska kraften kan skildras som spänningen mellan två poler. Så kan tron sägas vara den spänningsfyllda mötespunkten mellan två motsatser. De kan kallas liv och död, himmel och helvete, godhet och ondska, sanning och lögn, ljus och mörker, kärlek och likgiltighet, den brinnande elden och den gråa askan. Det är något av denna spänning som finns i en talande helgedom. De tunga stenmassorna upphäver all tyngd. Byggnaden sjunker inte ner mot jorden eller står platt på sina fundament. Den lyfter sig mot himlen och den lyfter människans själ upp mot höjden. Det är inte bara så att det verkar högre i tak inne i en gotisk katedral än ute under fria rymden. Även ett litet andaktsmättat tempelrum med platt eller lågt tak kan på ett hemlighetsfullt sätt lyfta sig uppåt och lyfta oss uppåt.

Jämvikt, harmoni kan räknas ut med siffror och det ges regler, »helgedomens mått», som är mycket intressanta. Men fråga är om inte ögonmått och skapande fantasi betyder mer här. Det är ju inte fråga om »lokaler» utan om helgedomar. Och varje helgedom är ett skulpturalt originalarbete på sitt sätt.

Tempelbyggare

Det är en benådad konstnär som kan bygga ett tempel. En lokal konstrueras med linjal, passare, räknesticka. Ett tempel ritas för hand. Det är en frihandsteckning. Det är ett konstantverk att bygga den, inte ett byggnadsindustrins snabba och maskindrivna rutinarbete.

Därmed är inte förnekad att material och byggnadsmetoder kan vara de mest avancerade moderna. Men plan, vision, den konstnärliga enheten är inte ett teknikens underverk utan ett nådens underverk. Vi säger ju »begåvad» och menar därmed oförtjänt given utrustning, varöver man inte kan yvas. Det är gåva eller nåd, d. v. s. gratia.

Detta är en viktig punkt. På ritbrädet skapas inga tempel. De uppenbaras i en människas inre. De står som en vision i kontemplationens eller betraktelsens stunder. Att fånga denna vision först på papper och sedan i tegel och sten och betong och trä — det är den tekniska delen av det svåra, det mycket krävande arbetet.

Arkitekten kan ensam skapa ett tempel, en verklig och levande helgedom. Byggnadskonsten är en konst som inte nödvändigt behöver stöd av andra konstarter. Ibland har nog människor tänkt helt annorlunda. Man vallfärdar till en kyrka, inte för att se kyrkan utan för att se en berömd altartavla eller en utsökt predikstol eller annan kyrkmöbel. Kanske den kyrkan inte har något bättre att ge än en altartavla eller en glasmålning. Det är den kyrkans stora tillgång. Men den riktiga helgedomen är arkitektur först och sist. Den kan vara utan både målningar och skulpturer.

En byggnad kan behöva stödet av andra konstnärer. »Den kyrkan har så vackra ljuskronor.» Men det är inte något högt betyg åt arkitekten. Han skall ge allt. Hans verk skall tala för sig själv. Rummet skall sjunga, bedja och predika.

Ovan: Interiör av kyrka i Oxelösund. Arkitekt SAR Rolf Bergh.
Foto: Sune Sundahl

T. h.: Interiörparti från kyrka i Björkekärr, Göteborg. Arkitekt SAR
Johannes Olivegren. Fönster av Ralph Bergholtz. Foto: Jan Olsson

Ovan: Interiör av S:t Lars kapell, Åsa. Arkitekt SAR Johannes Olivegren.
Foto: Jan Olsson

Nedan: Interiörperspektiv från Gideonsbergskyrkan, Västerås. Arkitekter Vilhelm Alnefelt och Nils-Olof Tollbom.

Med vilka medel?

Proportioner, belysning. Linjer och ljus.

Dekorationer kan inte dölja torra, trubbiga linjer eller dött ljus. Färger kan sminka döda ytor. De ser ut som om de levde, men är döda.

Svår men lockande för den utvalde är tempelbyggandets stora konst. Kan man lära den konsten?

Nej, man har fått gåvan eller man har inte fått den. Men man kan utveckla gåvan. Hur kan man utveckla den? Jag skall inte gå fackmännen i ämbetet genom att tala om studier och resor och övningar. Jag skall bara nämna en sak.

Tag reda på hur helgedomen fungerar. Den som med andakt deltar i söndagens gudstjänst och lever med i vad som sker i helgedomen, han hör instrumentet ljuda. Det är inte en stum fasad utan en spelande orgel. Den som sitter ned i »tyst andakt» eller »enskild andakt», som det kallas, i våra kyrkor mitt på vardagsmiddagen, han utvecklar begåvningen för skapande av helgedomar.

Man behöver inte begripa eller bejaka alla kristna lärosatser och paradoxer för att kunna bygga en riktig helgedom. Men man måste vara en människa med andakt, sinne för bönen och trons konst. Den riktiga och äkta ödmjukheten, som inte är en mask eller en fras utan ett sinne, betyder lika mycket som tusen lärosatser, åsikter eller teorier eller teologier. Fromhet är mer än ceremonier, liksom kärleken är mer än själva tron. Därför kanske inte kyrkobyggaren undergår strängare examen än Petrus, klippan varpå Kristus bygger sin kyrka. Petrus ställdes inte inför frågan: »Ångrar du dina synder, bekänner du din tro?» Men han måste tre gånger besvara frågan: »Simon, Johannes son, älskar du mig?» Tredje gången nedskruvat till: »Har du mig kär».

Inredning

»Präster vet ingenting och de har de mest olika synpunkter. Aldrig kan man få veta hur de vill ha en kyrka.» Så sägs ofta. Många präster är nog okunniga i det fack som arkitekten behärskar. Men för rättvisans skull bör ingen glömma alla de präster, som kan sin egen kyrka utan och innan och väl vårdar dess klenoder och märkvärdigheter. Men besked om hur en kyrka skall se ut är svårt att få, sägs det.

Först och främst måste vi väl erkänna att det inte finns någon extrem »kyrkostil» och att man för en kyrkobyggnad inte kan välja en av de få historiska och erkända stilarterna. Pastischer är för närvarande helt ur modet. Om vi inte ska räkna med de pastischer som görs på moderna världsmästares byggnadsverk!

»Det där ser inte ut som en kyrka», utbrister ofta lekmanakritiken. Men de chockerade och negativt inställda kommer ofta på andra tankar, om byggnaden är ett konstverk med en helgedoms anda och kraft. Alltså: hur modern eller gammalmodig som helst, hur personligt tänkt och känd som helst, bara det är en skapelse för andakten och den lyftning som tacksamhet och lovsång ger uttryck åt.

Frihet och utrymme för skapandet, alltså.

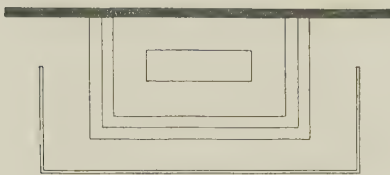
Den osymmetriska exteriören som helt anpassas efter interiörens krav har mången gång en överraskande charmfull verkan. Placeringen öster-väster bör iakttas efter traditionen. Bland bidragande skäl kan nämnas belysningsverkan med en långsida i söder och en i norr och möjlighet till västerbelysning mot kor och altare. Norrsidan utan fönster kan ge en sluten och lugn interiör men kräver en skicklig formgivare.

Altaret är kyrkans huvudpunkt, blickpunkt och medelpunkt. Här sägs att från prästerligt håll de mest olika synpunkter framhålls. En del vill ha altaret fritt, en del intill korets östvägg. Vore det inte praktiskt att införa den enkla anordningen, att altaret ställes på ett litet podium med tre trappsteg åt väster, söder och norr, vilket anslutes till östväggen i koret. Altarpodiet omslutes av altarringen. Altaret ställes inte intill östra korväggen utan med ungefär en meters mellanrum, så att prästen kan förrätta altartjänst vänd mot öster men också enligt fornkyrklig sed vänd mot församlingen, mot väster, versus populum. Bland yngre präster är detta önskemål inte ovanligt. Här kan skapas möjligheter för båda bruken.

Skall det finnas altartavla eller altarpuppsett i någon form?

Tidigare har här yttrats något om andra konstarter, som väl kan tydas som om arkitekturen vore sig själv nog. Det sagda har som motiv att hävda att byggnaden som sådan kan vara ett konstverk, färdigt och fullkomligt utan tillägg från andra håll. Det är lika sant att en dålig byggnad inte blir bra genom en bra tavla eller skulptur. Men den blir mera njutbar. Inredningen försonar delvis byggnadens brister. Men detta är ju inte något idealförhållande.

Löst påhängda prydnader och här och där uppställda konstverk hjälper inte upp helhetsintrycket. Kyrkorummet skall vara en enhet, inte en summa av disparata delar. Ett samarbete mellan arkitekt, målare, skulptör, silversmed,

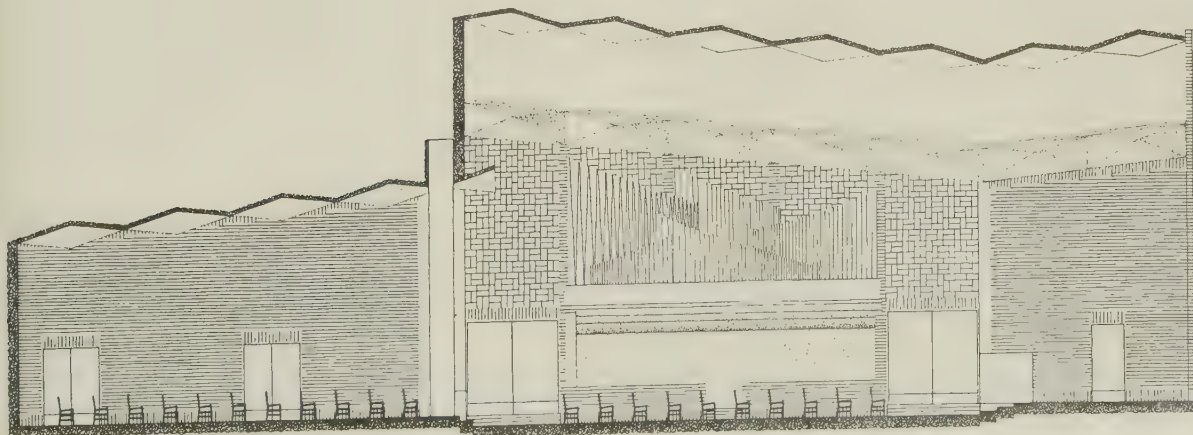
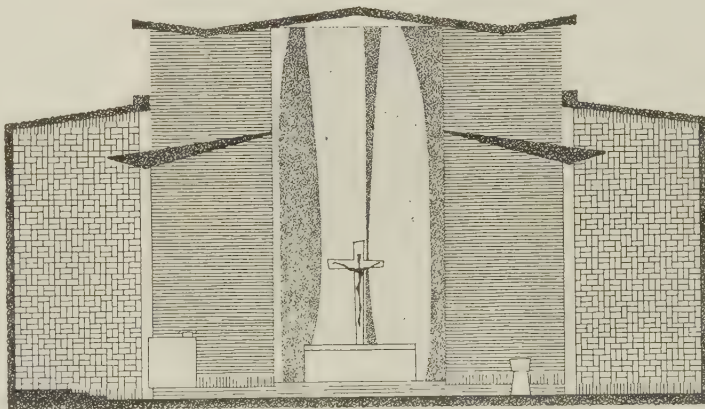

textilkonstnär, belysningstekniker, orgelbyggare, ett lagarbete i samma anda, kan ge goda resultat. Utan att nämna namn kan detta anses känt av alla och erkänt av alla. Liksom en solist av rang inte förnekar värdet av en samstämd och finstämd orkester, så vill nog inte arkitekten utesluta övriga konstnärer från sitt verk. Men allt måste inordna sig under den stora gemensamma enheten, den vision, den konstnärliga konception som det ideala tempelbygget är.

Om en hel del lösöre i kyrkorna kan man säga att det bästa med detta är att det är löst, löstagbart. Det som finns i kyrkan skall vara något som fungerar, inte bara något som dekorerar. Det skall vara »fast» i den meningen att det inte kan tänkas bort utan är omistligt för helheten.

En annan fråga är koret och körens placering. Man säger, att liksom altarets placering väcker stridiga meningar, så gäller detta även frågan om orgeln och körens plats i kyrkan. En del vill ha orgelläktare i väster, andra orgel och kör i koret.

Tvärsektion och längdsektion av kyrka i Vantörs församling, Högdalen. Under uppförande. Skala 1 : 200. Arkitekter SAR Berndt Alfreds och Gunnar Larsén

Onekligen är korets namn och historia fast knuten till kören. Men när det talas om dessa ting, måste vi ge akt på bakgrunden till de olika meningarna i nutiden. När kören ser sin uppgift begränsad till det rent konstmässiga utförandet av sången i kyrkan, är det praktiskt att placera orgel och sångare på läktaren i väster. Församlingen hör men slipper se den kanske brokigt och profant klädda sångarskaran. När det ivras för att placera orgel och kör framme i kyrkans kor, måste man ta hänsyn till en helt annan syn på kören och dess funktion. Kören är lekmannapräster, om vi så vill, som deltar i liturgien. Vid gudstjänstens början tågar kören och prästen, alla klädda i liturgiska dräkter, in i kyrkan, processionen går uppför mittgången till koret där alla intar sina platser och deltar i hela gudstjänsten: bön, sång, läsning. En brokig och kanske föga andäktigt »sångarskara» i koret är inget kyrkligt önskemål. Arkitekten bör alltså ta hänsyn till att kören i koret eller kören på läktaren bygger på helt olika förutsättningar. En församlingskyrka bör ha orgelläktare i väster men också ett rymligt kor, så att båda möjligheterna för körens placering står öppna.

Predikstolen är en av kyrkans huvudpunkter i en evangelisk kyrka. Den bör inte vara en flyttbar »kommod» som knuffas undan i ett hörn av koret. Den bör ha en fast placering som »Guds ords tron», helst med uppgång genom muren från bakomliggande sakristia och försedd med ljudtak eller baldakin. Den bör inte sitta för högt men tillräckligt högt för att i sin helhet ses av den sittande församlingen. En viss avskildhet och mystik kan gärna förlänas denna säregna kyrkmöbel. Predikan är en kulthandling och ett sakramentalt mysterium, ideellt sett, och inte ett »tal» eller föredrag, Predikans tidvis återkommande förfall jävar inte denna syn på förkunnelsens centrala roll i gudstjänsten.

I koret bör också finnas en läspulpet, som kan användas för skriftläsning, tal och föredrag. Den kan brukas vid små gudstjänster, dvs. då åhörarna är få och sitter i de främre bänkarna. Vid barn gudstjänst och söndagsskola och vid läsning av kungörelser kan den också komma till bruk. Det är en liten lätt ordnad detalj, som dock kan få stor betydelse. Vid högmässan kan lekmän läsa epistel och evangelium från denna pulpet medan officianten står vid altaret.

Dopfontens placering har också diskuterats. I en evangelisk kyrka är nog koret i altarets närhet rätta platsen. Den mycket gamla ordningen med funten i väster vid kyrkans port grundar sig på föreställningen att hedningen först måste kristnas innan han får inträda på heligt rum. Vi ser inte så krasst på våra små barn, utan tänker hellre på Frälsarens ord: »Låten barnen komma till mig.» När de små bäres fram till koret och i altarets närhet invigs genom dopet till Jesu lärjungar och mottager hans välsignelse, syns det hela enkelt meningsfullt.

Placeringen av dopfonten i väster är naturligtvis också tänkbar, särskilt för att få kyrkan indelad och åstadkomma

Överst: Interiör av den katolska kyrkan i Lyngby, Danmark. Arkitekt MAA Carl R Frederiksen

I mitten: Interiör av Alphyddans kyrka, Helsingfors. Fullbordad 1957. Kyrkan utgör resultatet av en arkitekttävling. Arkitekter Kejo Ström och Olavi Tuomisto

Nederst: Interiör av domkyrkan i Bodø, Norge. Domkyrkan är resultatet av en arkitekttävling efter andra världskriget. Arkitekter MNAL Gudolf Blakstad och Herman Munthe-Kaas

en dop- och söndagsskolkirka väster om långhuset. Kyrkorummets differentiering är ofta ett önskemål: Koret, långhuset, baptisteriet. Det senare kan också vara bönekapell vid enskild andakt och tideböner. Veckogudstjänster och barn gudstjänster kan där få en väl avpassad miljö. Stolar eller bänkar kan anordnas med tanke på barnen. Denna västliga del av kyrkan kan också brukas som en del av det stora kyrkorummet och bör stå helt öppet och fritt mot långhus och kor.

En viktig detalj är sakristian. Intill koret, bakom predikstolen, bör en liten sakristia för prästen anordnas. Den är hans enskilda bönekammare och där förbereder han sig för gudstjänsten i ro. Där bör han helst vara ensam. I väster bör en större sakristia ordnas. Där kan klockare och kyrkvårdar ha sina utrymmen. Där kan brudpar, dopföljen och deltagare i processioner samlas. Rummet bör vara så stort att konfirmanderna kan samlas där före intåget i kyrkan. I vissa fall kan två sådana förrum, ett på var sida om ingången, anordnas. Dessa utrymmen är till mycket stor praktisk nytta.

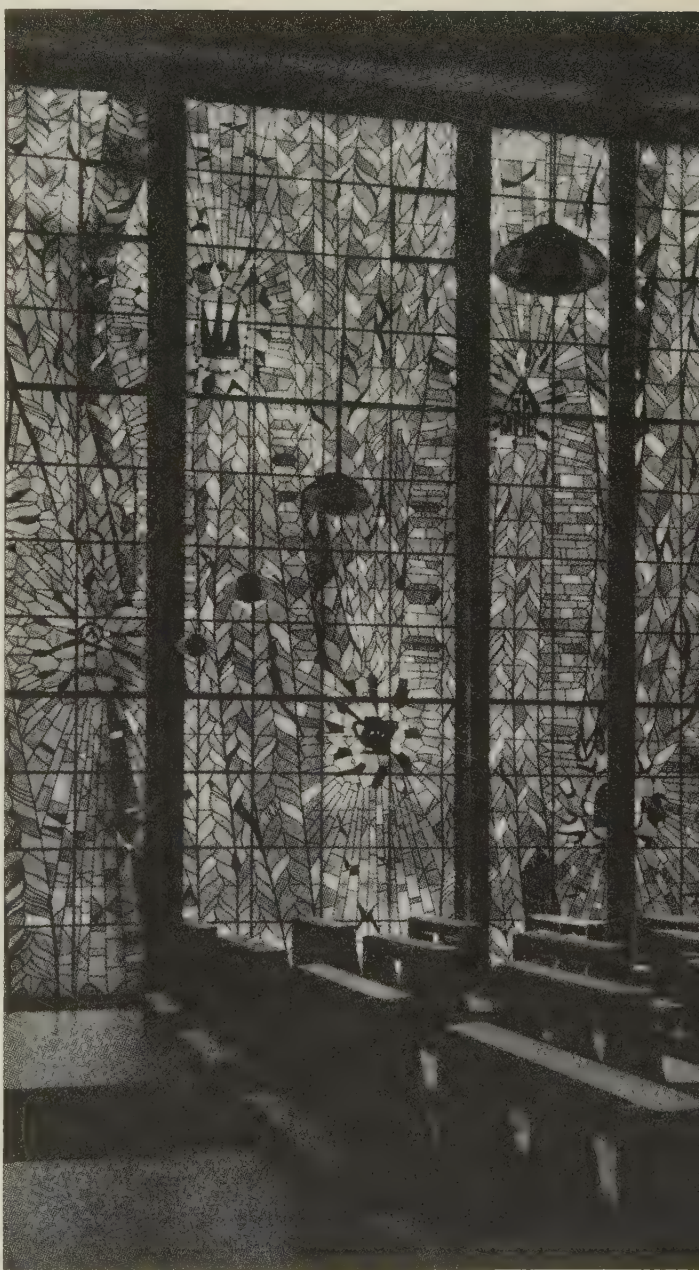
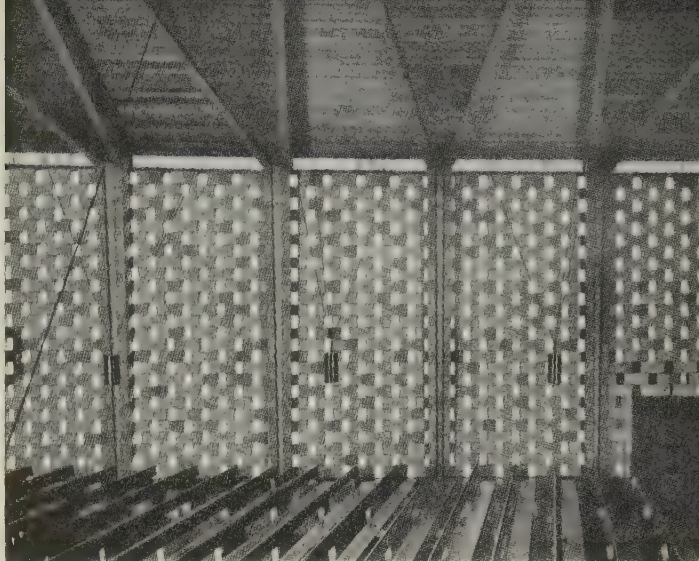
Församlingshus med alia kyrkligt-sociala utrymmen, expeditioner och bostäder, bör inte vara sammanbyggda direkt med kyrkan. Men en gång kan förbinda byggnaderna, så att de hänger samman inifrån och bildar ett väl sammanfogat komplex. Gärna kan församlingshuset betraktas som den närmaste och hänsynsfulla bebyggelsen runt kyrkan. Varför inte flera huskroppar grupperade så att kyrkan kommer till sin rätt? Arkitekten behöver då inte ängslas så mycket för den omgivande husmassans tyngd.

Slutligen: torn eller klockstapel, kanske kampanil?

De flesta kyrkor behöver en »pil mot himlen», ett torn som påminner om kyrkans läge och som visar uppåt. Tornet med klockorna och korset har en tydlig och av alla fattad mening. Ofta kan tornet inredas så att det kan tjäna praktiska ändamål och inte bara vara ett tomt tegelröse. Det är en avvägningsfråga.

Klocktornet eller kampanilen ger arkitekten frihet att ställa den höga tornbyggnaden högt och på avstånd från kyrkan. Det klagas mycket på vissa kyrkors läge med backar och trappor, som isolerar helgedomen från gatans vandrare och vållar de gamla särskilda svårigheter. Varför inte bygga kyrkan nere vid allfarvägen och det monumentala tornet uppe på det oåtkomligare berget. Med elektrisk klockringning kan ringning ju ske från sakristian genom att man trycker på en knapp. Ett litet avstånd betyder ingenting.

Till sist. Församlingarna och deras präster är tacksamma för varje användbar kyrklig »lokal» som kan åstadkommas. Men vi längtar och ber att få tempel, helgedomar som ger oss samling och ro och som förkunnar den glädje och frid, som ger en försmak av själva himmelen. En riktig helgedom har ju också kallats »en förstuga till himmelen».

Överst: Interiörparti av St Martinskirche i Hannover-Linden. Ytterväggarna murade av specialformad betongsten. Arkitekt Dieter Oesterlen

¶ mitten: Interiörparti av kyrkan Maria Königin i Köln-Marienburg. Arkitekt Dominikus Böhm

T. v. Exteriör av kyrkan i Oxelösund. Arkitekt SAR Rolf Bergh

Nedan: Exteriör av kyrka i Björkekärr, Göteborg. Arkitekt SAR Johannes Olivegren

Fotografier: Sune Sundahl

TVÅ KYRKOR

DK 726.5

Efter ett århundrades stillestånd inom kyrkobyggandet tycks en ny kyrkobyggnadsepok vara på väg — jag talar nu om den svenska kyrkan (»statskyrkan» i dagligt tal). Många kyrkor är under uppförande och än fler planeras. Några få är redan helt färdiga, två av dem har jag haft tillfälle att uppleva och jag tror att de bägge var på sitt sätt visar signaler som kommer att följas.

Rolf Berghs Oxelösundskyrka har tillkommit efter en tävling och efter ett intensivt studiearbete från arkitektens sida. Vad Rolf Bergh vid detta laget inte vet om betongarkitektur torde inte vara värt att veta. Tävligen vanns genom ett fast och säkert grepp på uppgiften, och den färdiga byggnaden fullföljer troget de ursprungliga intentionerna. Djärvt och i trots mot den fysiska världens nedbrytande krafter reser sig denna symbol för kristen livssyn: fast förankrad i vardagens vresiga gråa klippa lyfter den över kyrkans korsarmar sitt himmelssträvande sjömärke, ett begränsat men öppet rum i rymden, där havets våsar skriande flyger ut och in. I majestätisk triumf strålar det gyllene korset på toppen.

Ja, så ungefär upplever jag den yttre gestaltningen, och det är kanske i denna som kyrkan når sina största uttrycksvärden. Men jag kan inte frigöra mig från intrycket att det symboliska framväxandet ur hälleberget skulle kunnat få en än finare tolkning om kapellen i korshörnen inte byggts i tegel, varigenom de ju avböjer att deltaga i det gemensamma symbolspråket. Det skulle sannolikt ha varit övertygande om kyrkan rest sig helt i betong, rikt artikulerad och liksom tagande sats vid basen för att sedan med samlad kraft skjuta mot höjden! Tornsträvnans begynnande vid basen förefaller mig heller inte helt övertygande. De nedåt-utåtsträvande stöttorna bryts i höjd med själva kyrkobyggnadens tak och övergår från lutande till vertikalt. Formspelet på denna punkt verkar på mig mera papp- än betongkonstruktion. Tornsträvnorna omfattar dessutom på detta sätt inte kyrkan, de står på den.

Interiören är ett mäktigt rum. I detta avseende liknar Oxelösundskyrkan mera äldre katedraler än de småkyrkor vilka varslas skola komma. Den påminner i rumsform och ljusföring ganska mycket om Engelbrektskyrkan.

När man kommer in i kyrkan fäster man sig vid att altaret med krucifix, altarpopsats och altartavla varit föremål för arkitektens alldeles särskilda intresse och omvårdnad. Här är väl också den plats där arkitekt och med honom samarbetande konstnärer — Brita Jacobson-Jönson för altaret, Sigurd Persson för altarpopsatsen, Åke Jönson för »altartavlan» — verkligen lyckats i sin strävan att gjuta samman rum och inventarier. Detta beror delvis därpå att konstnärerna fått vara med redan från alla första början, så snart tävlingsskissen var överstökad, en arbetsgång som alltid borde vara självklar. Kyrkorummet är ju eller bör vara omfattningen kring altaret med krucifix, kristendomens huvudsymbol. Och dock, hur många gånger ser man denna tanke förverkligad? I de flesta fall sträcker sig väl arkitektens intresse nätt och jämnt till altaret. Krucifix och annat får komma till senare. Här i Oxelösundskyrkan har emellertid denna fråga lösts på ett tillfredsställande sätt.

Ändock saknar jag en fast sammanhållning i interiören. Visserligen arbetar altare och altarpopsats bra ihop med »altartavlan» — dvs det stiliserade skeppet — i kraftfullt och kärvt arbetad ek och med den lika kärva betongväggen som fond, och visserligen balanserar altarpartiet mot predikstolen på ett sätt som syns väl svara mot den lutherska kyrkans uppfattning om den inbördes balansen mellan ord och sakrament, men hela korpartiet har svårt att samgå med rummet i övrigt till ett slutet helt. De finare behandlingarna där — puts i stället för betong och finbearbetad panel i stället för »altartavlans» grovt täljda yta, naturligtvis medvetet valda för att framhäva koret — gör att koret står för sig självt på något sätt. Det kan ses som en brist i rummets helhetsverkan, så har jag själv upplevt det.

Jag hoppas att mina reflexioner inte skall tolkas så att jag inte skulle uppskatta byggnadens förtjänster. Den stolta resningen i exteriören och interiörens samling kring krucifixet framstår för mig som tydligt talande och kraftigt manan-

de symboler, detta är — det har jag redan sagt — det för mig värdefullaste. Om inte detaljerna överallt helt växt in i sin roll som understödjare av denna helhet, så återspeglar kanske detta en inre kamp hos arkitekten att komma tillrätta med sina personliga religiösa problem, och ett sådant vittnesbörd är i sin mänsklighet något som på det djupaste borde angå var och en som besöker helgedomen.

Vill man generalisera, skulle man med visst fog kunna säga att arkitektur kan skapas på två nästan diametralt motsatta sätt. Å ena sidan kan en byggnad koncipieras i sina huvuddrag, varefter följer ett genomarbetande av detaljerna så att de ansluter sig till och giver denna helhet liv och innebörd. Å andra sidan kan man börja med att låta detaljerna växa fram ur sina funktioner och sammanfoga dem till högre helheter — naturligtvis genom att hela tiden bearbeta dem utifrån den ännu inte medvetet helt fattade helhetens krav. Resultatet kan då bli sådant som i Björkekärrs kyrka. Med fri översättning av ett av Le Corbusiers poetiska uttalanden skulle jag vilja beskriva min upplevelse av denna byggnad så: Tegel är lagt till tegel, byggnadsdetalj till byggnadsdetalj; idel beprövade konstruktioner och knappast några äventyrligheter; detta är i och för sig inte arkitektur men när jag träder in i kyrkan rör något vid mitt hjärta, stenarna får liv och jag känner mig gripen av rummets fast sammanhållna arkitektoniska helhet. Att det är så är inte enbart arkitektens förtjänst. Johannes Olivegren har ända från de första skisserna intimt samarbetat med Ralph Bergholtz, konstnären som inte målar på glas utan med glas och dessutom använder sitt färgfönster till en medveten gestaltning av ljuset. Två saker är nämligen här av avgörande betydelse för helhetsverkan: behandlingen av ljuset — detta »det billigaste av byggnadsmaterial» — och det utpräglade materialuttryck som återfinns såväl i rummets omslutningsytor som i färgfönstrens glas, där färgen hos varje glasbit synas fylla hela dess volym. Man gläds åt att för en gångs skull inte få svårigheterna med konstarnas samverkan demonstrerade utan i stället få se problemet löst på ett så övertygande sätt.

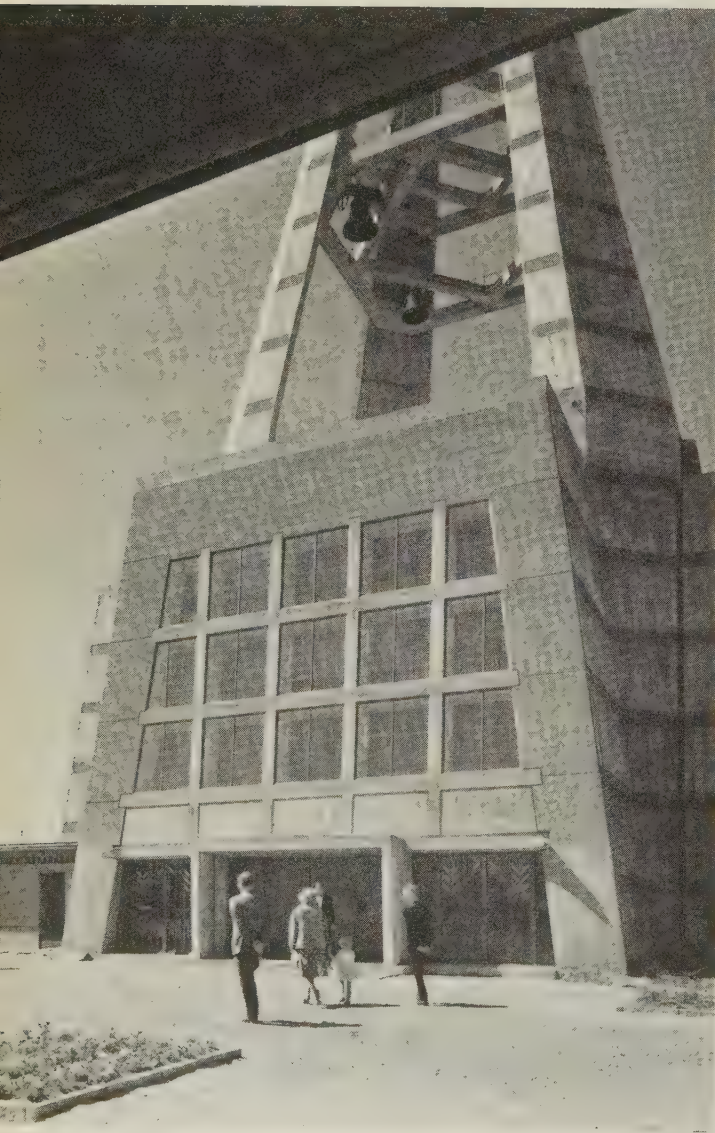
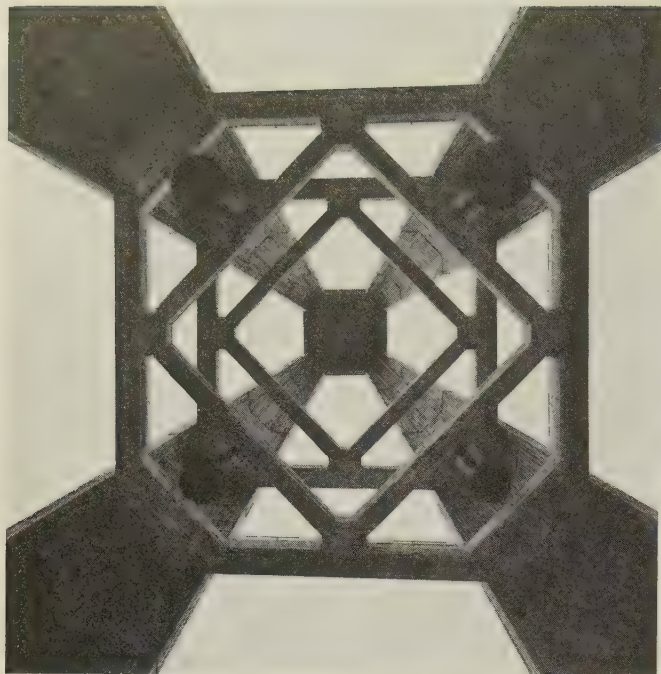
Belysningsfrågorna har som en följd av det beskrivna samarbetet blivit föremål för ingående studium vid kyrkorummets projektering. Man förringar inte arkitektens och belysningskonstnärns insatser genom att röja att de vid lösandet av elbelysningen tagit lärdomar av kollegan Vogens Voltelen, dansk arkitekt med belysning som specialitet.

Armaturerna som ritats av Johannes Olivegren och delvis tillverkats på hans kontor, hör till det bästa som gjorts på området. Detsamma kan sägas om Rolf Berghs kristallkrona i hans Oxelösundskyrka, ehuru Bergh arbetat med helt andra medel än Olivegren — Bergh med glasskivor och gasprismor som gnistrar i ljuset, Olivegren med själva ljuskällan som framträder naken och blottad utan skyddande förklädnad.

Härmedagen var jag i Björkekärrs kyrka igen. Den frapperade inte nu på samma sätt som första gången men kvar stod intrycket av samstämmighet hos de krafter i rummet som ville rikta uppmärksamheten åt ett bestämt håll. Altaret och koret framstår som det primära, medan allt annat i rummet — sidoväggarnas små färgfönster, predikstolen, orgeln och annat — har en tydlig andra-rangskaraktär. Att rummet inte är uppteendeväckande utan sluter sig som en chosofri och naturlig ram kring det skeende som där utspelas, uppfattas även av lekmannen som det riktiga.

Inledningsvis sade jag att de bägge kyrkorna signalerar två riktningar inom modern arkitektur: å ena sidan det friska, gärna fräcka helhetsgreppet av den art som får pris på en tävling, å andra sidan det tålmodiga, kärleksfulla arbetet med detaljer som — under ständig omprövning — fogas den ena vid den andra till en slutlig helhet. I det första fallet löper man risken att detaljerna aldrig kommer att fylla helhetenmen, man har också chansen att byggnaden när den slutligen står där har den omedelbara friskhetens charm. I det senare fallet är risken den att den färdiga byggnaden bara blir en anhopning av osammanhängande detaljer men det kan också vara så att den får det väl genomtänkta signum. Att förorda det ena sättet att arbeta före det andra är realistiskt. Vilken väg man som arkitekt önskar gå, är väl närmast en fråga om det personliga temperamentet.

Sven Hesselgren

KYRKA I OXELÖSUND

Arkitekt SAR Rolf Bergh och civilingenjör SVR Hans Hansson

DK 726.5 (485 Oxelösund)

S:t Botvids kyrka ligger på en »skärgårdsklippa» i centrum av staden Oxelösund. Dit upp har alla kyrkliga lokaler samlats, såsom församlingshem, pastorsexpedition, bostäder etc. För församlingshemmet är endast grunden sprängd.

Oxelösunds församling har valt att bygga sin kyrka helt avskild från övriga församlingslokaler, men ändå så att de ligger lättillgängliga för varandra. De bildar en grupp kring kyrkbacken.

Kyrkan har fasta platser för 288 personer men kan ta emot 700 besökare.

Redan i tävlingsskissen (1951) utgjorde arkitektur, konstruktion och uppvärmningssystem en fullständig enhet. Vid sidan av det tekniska arbetsteamet har, ända från skisstadiet, ett konstnärsteam på fem konstnärer varit knutet till ritningsarbetet. Dessa konstnärer arbetade helt frivilligt, utan uppdrag från kommittén, men dock i samråd med församlingens präster. Det gemensamma arbetsresultatet redovisades för församlingen i en interiörmockell i skala 1:25. Man kan säga att liturgiskt, arkitektoniskt-konstnärligt och tekniskt utgör kyrkbyggnaden en enhet och bör bedömas som sådan.

Liturgiska förutsättningar

Ett helgat rum; församlingen bildar under mässan en enhet. Altaret skall klart dominera utan att undertrycka andra in-

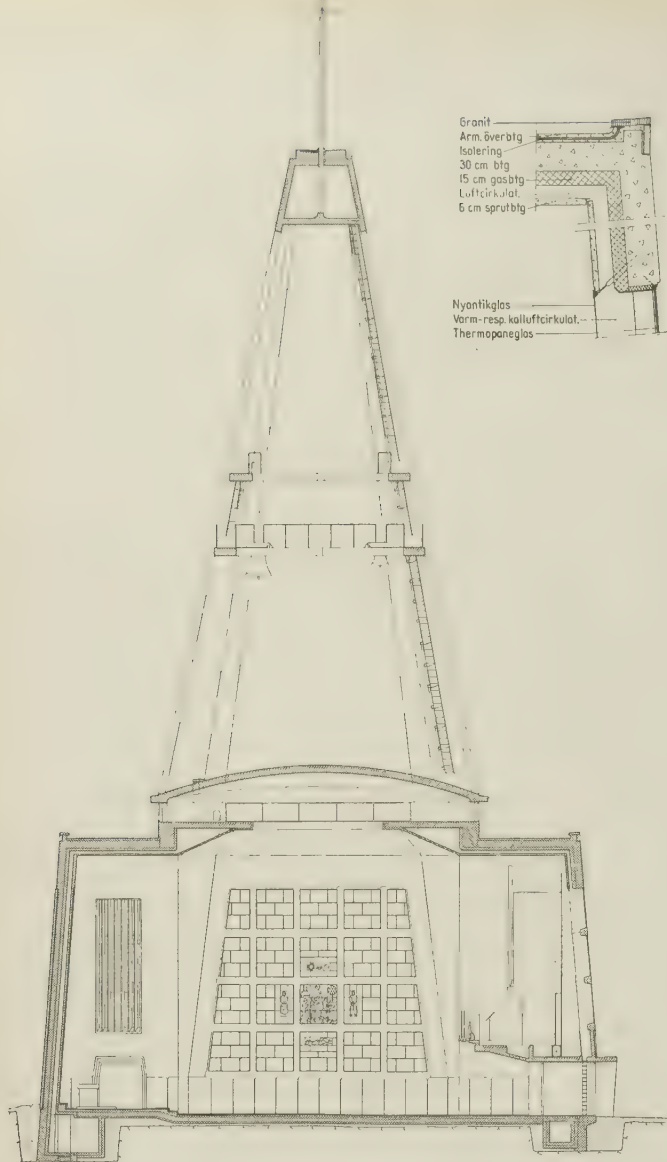
Överst: Tornbenen omsluter ett öppet luftrum. Kyrkan har f. n. 4 klockor, plats finns för ytterligare 8, vilka tillsammans kan bilda ett klockspel. Foto: Lind

T. v: Kyrkoentrén sedd från pastorsexpeditionens portik

Ovan: Situationsplan. Skala 1:5000. Kyrkans alla lokaler grupperar sig kring »kyrkbacken». 1. Kyrkobyggnaden. 2. Pastorsexpeditionen, bostäder och panncentral osv. 3. Utprägnad grund för det framtida församlingshemmet. 4. Provisorisk pergola. 5. Örtagård. 6. Äldre klockstapel

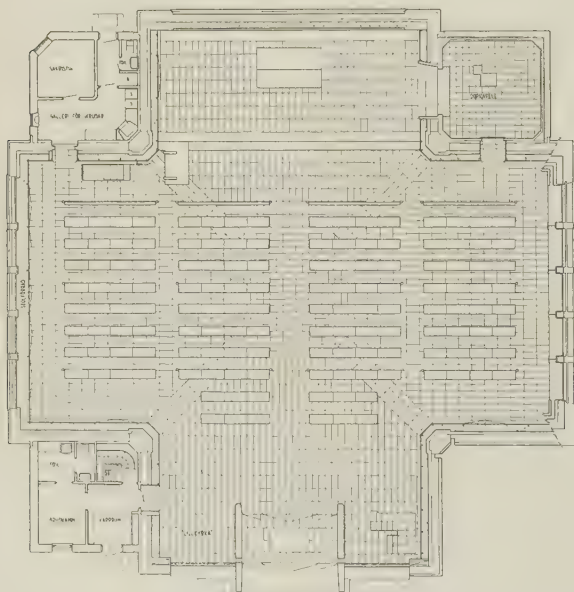
På motstående sida: Kyrkan från nordväst. Kyrkan är ut- och invändigt uppbyggd av ytor, skarpt inslipade mot varandra. Fasadernas artikulering bygger på ytornas ljusspel, materialstrukturer och materialfärger

Ovan: Sektion mot norr med koret t. v. Skala 1 : 350. Bakom altaret syns den stora öppningen mot dopkapellet

Överst t. v: Detalj av skeppskrön. Skala 1 : 100

Plan. Skala 1 : 350. Centralrummet har korta korsarmar som ger både enhet och uppdelning. 1. Skrudgalleri och förrum till sakristian. 2. Sakristia. 3. Dopkapell, öppet mot altaret men med dörr till kyrkorummet. 4. Brudkammare. Därunder värmecentral m. m. 5. Lillkyrka

ventarier, främst då predikstolen, som givits en betydelsefull, mot altaret väl avvägd plats.

Dopet kan ske enskilt eller inför församlingen.

Doprummet tjänar även enskild andakt och kan bli avskild plats för människor som genom lyte annars ej vill besöka kyrkan.

■

Kyrkan har fått sin form inifrån rummet. Kyrkan är uppbyggd av en yttre betongvägg, som utgör stomme och fasad, samt ett invändigt tunt rumsomslutande betongskal.

Fasadernas struktur och färg hör ihop med gjutnings- och arbetsteknik samt i betongen ingående material. Ytor gjutna mot brädform blir ljust grågröna (cement från Stora Vika). »Vattentvättade» ytor blir rödbruna (grus från Undersås). De »svarta banden» får färg av svart Fjätåsgnejs och grön Kolmårdsmarmor (utförda som prefabricerade vattentvättade plattor). Skulpturala detaljer i betongen erhålls genom utbyggnad av eller huggning i formverket.

Betongfasader är givetvis känsliga för luftens fuktighet och kyrkans färg varierar från dag till dag. Vid torr väderlek skimrar kyrkan i ljus grågrön ton. Ett krav blir då att alla fasadytor skall vara lika utsatta för nedsmutsning från luften och rentvättning av regnvatten. (Inga skugglistor el. dyl.). Takvattnet avleds genom invändiga stuprör.

Konstruktion och utförande

Kyrkans extrema form och kravet på obehandlade betongfasader gjorde att flera konstruktionsprinciper studerades. 1) Enbart tornets ben nedförs till berg, med sidoskeppen utbyggda som konsoler. 2) Såväl sidoskepp som torn nedförs till berg. 3) Tornet ovan skeppens tak utförs med element för sammanfogning med förspända stålkablar, i övrigt lika alt. 2. Alternativ 2 kom till utförande.

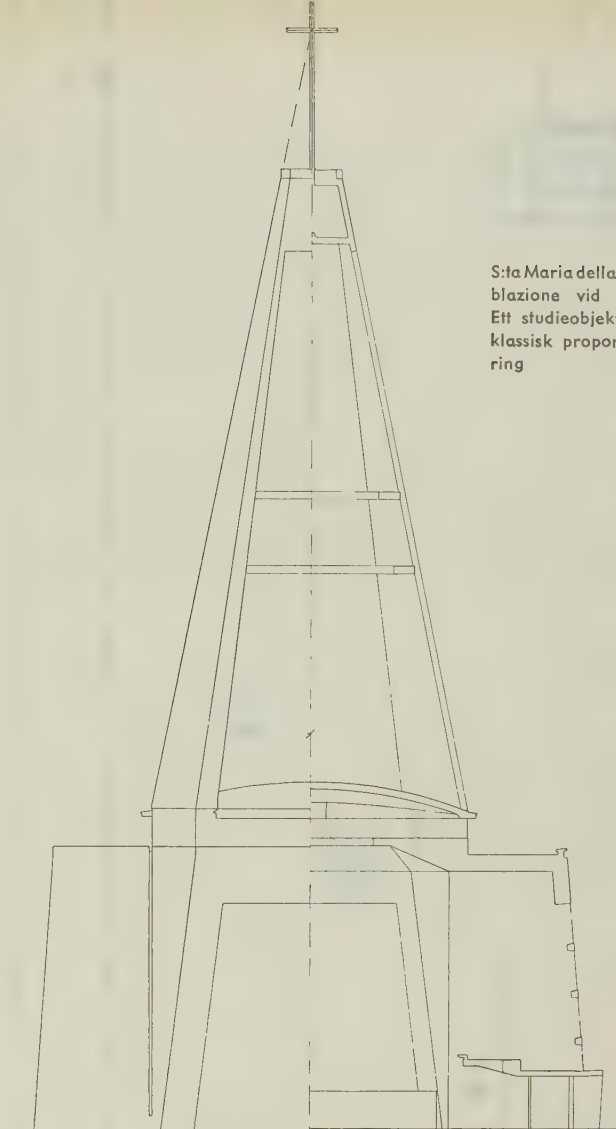
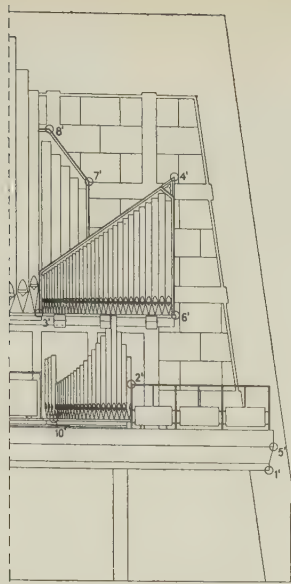
Problem med betongens krympning, bland annat i samband med grundläggning på berg löstes så, att sidoskeppen genom dilatationsfogar skildes från såväl tornkonstruktionen som sidokapellen. I de stora fönsterpartierna har speciella krympfogar utförts för betongspröjsar och bröstningar. Takkupolen är genom glidlager och pendelstöd skild från tornet.

Tornet, som bildar ett ramverk i rymden, har horisontalstagning i de fyra sidoskeppens taknivå, varvid skeppens väggar måste förankras i undergrunden. För att erhålla proportionerliga betongdimensioner kunde stödet ej utföras helt fast utan ett visst spelrum för rörelsemöjlighet måste avpassas.

Gjutfogar med listmarkeringar detaljplanerades ur såväl teknisk som estetisk synpunkt, för att olika gjutetapper skulle kunna utföras på ordinarie arbetstid. Vid vattenhärdning av betongen uppstod på de lutande ytorna gulaktiga missfärgningar orsakade av garvämnen hos formverket. Missfärgningen kunde utan olägenhet avlägsnas genom syring.

Det invändiga skalet av monier i tak och väggar har utförts som armerad sprutbetong. Väggarna vilar på stöd i underkant och hålls i läge med ingjutna pendeljärn. Detta, i samverkan med fogindelning, eliminerar risken för sprickbildning. Skalet, som skall bilda en tät enhet mot luftrummet, har fogarna utförda med profiljärn och inpressad specialgummislang. Vissa väggytor är putsade med Master akustikputs. På övriga väggar och tak har betongen målat.

Under projekteringen gjordes vissa förundersökningar av ballastmaterial, provgjutningar och formtyper i samarbete med Svenska Cementföreningen, där civilingenjör Holger

S:ta Maria della Consolazione vid Torli. Ett studieobjekt med klassisk proportionering

Röhfors bistått med värdefulla råd. Dessutom studerades hur en del utförda betongbyggnader och fyra har reagerat för klimatiska påverkningar.

Kyrkans betongfasader har till dags dato ej uppvisat några sprickor eller missfärgningar.

Byggnadsentreprenören torde vid detta bygge haft många ej så vanliga problem att brottas med. De utförda betongarbetena visar prov på ett förstklassigt utförande.

Värmesystem

Kyrkorummet är som tidigare sagts omslutet av dubbla betongväggar (liksom en termosflaska). I det slutna luft- rummet, som även fungerar i glaspartierna, cirkulerar varmluft som reglerar kyrkans temperatur, värme eller kyla alltefter årstiden. Vintertid erhålles grundvärme från golv- slingor (+ 5° C).

Om kyrkan vintertid skall användas bör varmluftssystemet startas 5 timmar före användningen. Rummets stora luftvo- lym fordrar ingen särskild ventilation, men både rumsluften och luften i värmesystemet kan ledas ut i fjärreglerade takventiler. Värmesystemets luft kan dessutom avfuktas. De små biutrymmena har radiatoruppvärmning med kon- stant uppvärmning till normal rumtemperatur.

Konstnärliga uttrycksvärden

Kyrkan har som idé haft mottot »Kristallin». Volymen är ut- och invändigt uppbyggd av ytor skarpt »inslipade» mot varandra. Ljuset spelar på dessa ytor, i varma eller kalla toner, beroende på ytans läge i rummen. Västfasadens be- tongrelief »Ljusorgel» kan stå som symbol för dessa konst- närliga uttryck, ytor som »tänds och släcks» efter solens gång.

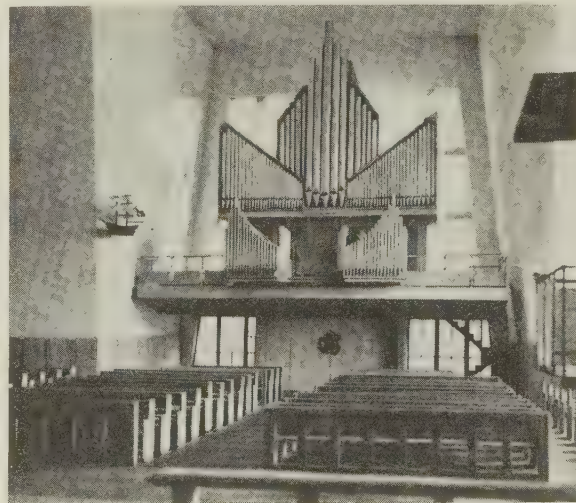
Utvändigt har torn- och skeppssidor vertikalkräktade form- avtryck avbrutna på manshöjds avstånd av svarta band. Skeppens fronter har vattentvättad yta, medan entrén har gjutits mot speciellt utvalda 7" bräder som ger vackra avtryck av träs struktur. (Reliefer av skulptör Martin Holmgren)

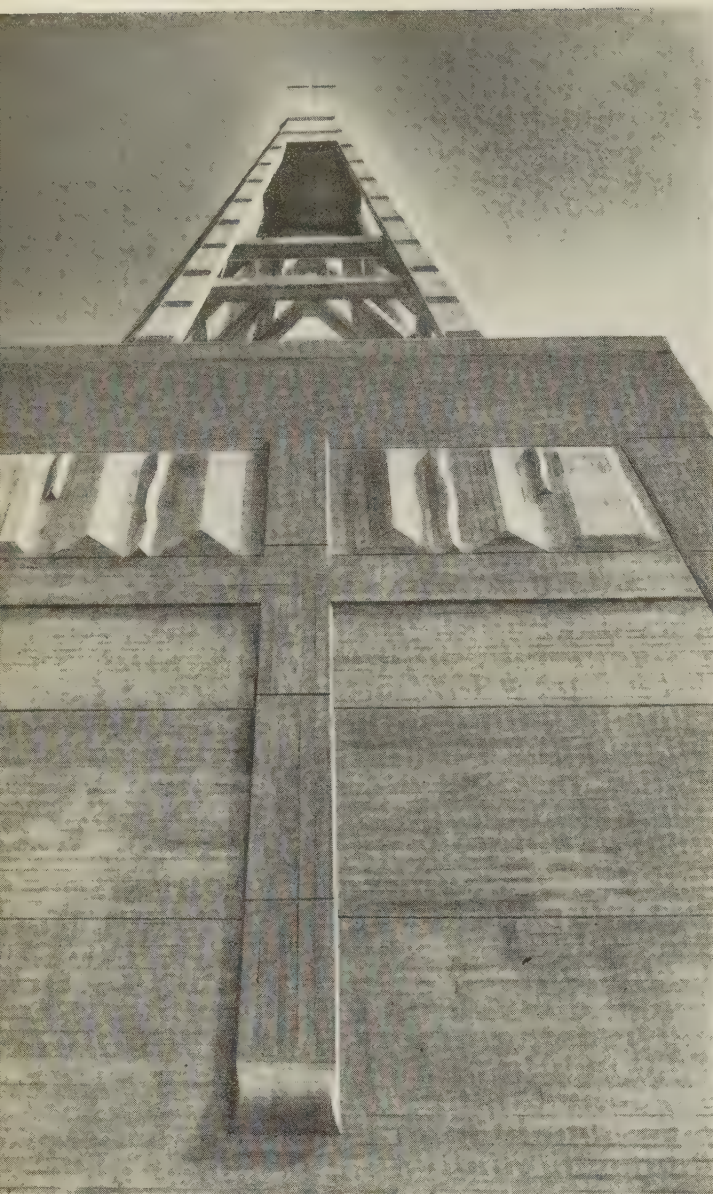
Besökaren får vid vandringen upp mot kyrkan förutom en förkänsla av själva rummet som form även en bild av mate- rialet betong, som vi sökt avlocka sina egenvärden för att uttrycka äkthet och fasthet. Vid inträdet i kyrkorummet återkommer den råa betongen i läktaren, predikstolen och i altarfonden. I altarfonden får den sitt klaraste uttryck av kraft. Den polykroma fonddekorationen »Livets skepp» är skuren ur grova ekplank, och den sluter ekpanelens »fin-

b

Ovan t. h. och t. v.: Alla måttserier och måttlinjer är närmestvärden a. Orgelfasad. Skala 1 : 175. Först när varje detalj var studerad till sin funktion och sitt tekniska utförande började arbetet att i proportioner, materialuttryck m. m. liturgiskt och konstnärligt samordna den b. Kyrkans proportion t. v. utvändigt och t. h. invändigt. Skala 1 : 350

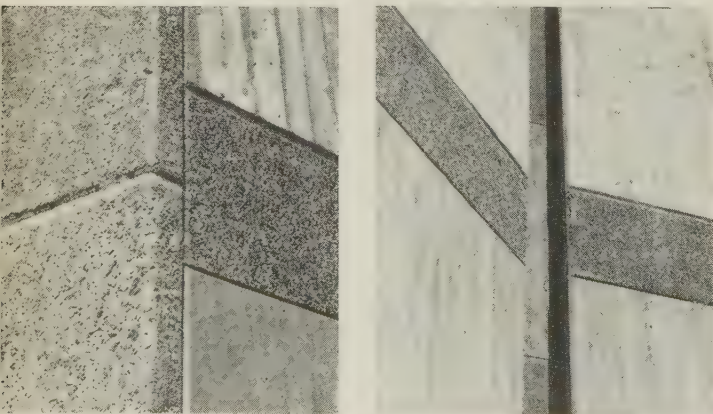
Nedan: Modellfotointeriör med orgeln. Modellskala 1 : 25. Fasad- pipor i huvudorgeln är utförda av tenn, i ryggpositivet av koppar

Ovan: Västfasaden med Martin Holmgrens »ljusorgel». Ytorna ovan korsarmen är ställda i olika vinklar mot fasaden. Alltefter solens gång »tänds och släcks» dessa ytor i ett »växlande spel»

Nedan: Fasadernas ytstrukturer, t. v. vattentvättad yta med gjutfog och t. h. vanliga formavtryck (4" trekantskurna, sågade brädor). Det »svarta bandet» av prefabricerade vattentvättade betongplattor. Dilatationsfogar mellan tornben och skepp är klädda med koppar. De utgör även panikrännor för regnvatten, om de invändiga stuprören ej skulle fungera

putsade» ring kring församlingen, samtidigt som den bildar dess höjdpunkt. (Åke Jönson)

Mittscenen, födelseundret, som förmedlar en innerlig stämning, står som bakgrund till altarkrucifixet med den segrande Kristus, utförd i en kall, förfinad teknik, som ansluter till den tunga vita altarskivan. Dessutom pryds altaret av ljusstakar och två små blomvaser. (Sigurd Persson) Han har även komponerat och utfört nattvardssilver och brudkrona. Altarskivan är dekorerad i marmorintarsia. (Brita Jacobson-Jönsson.)

Rummet har mycket få textilier, därför har kormattan blivit relativt stor, och utförts i flossateknik som är mjuk och ger färgerna djup. (Christina Schubert-Håkansson)

Om kyrkan är uppbyggd i stora hela plan, är detaljerna utförda av skivor; altarbordets tre tunga marmorskivor, de tunna »brutna» stenskvivorna i predikstolens och läktarens barriärer. Ytterportarna utgör hela, förkopprade skivor på vilka Martin Holmgren senare skall sätta upp bronsdekor. Ljuskronorna är uppbyggda av slipade glasskivor infattade i en förgylld mässingsstomme.

Rummet skall ha rikt och fylligt ljus, men ändå vara slutet. De mycket stora glasväggarna mot norr och söder har därför försetts med bilder som blickpunkter. Dessa bilder i samband med de bandblästrade antikglasen omkring, skall ge rummet den önskade graden av slutenhet. Bilderna är utförda som glasmålningar i få färger som samlats till stora ensfärgade glasskivor. Målningarna berättar lättfattligt och handgripligt om missionskampen i Sverige. (Tore Bergh)

Den stora orgeln är uppbyggd med huvudorgel och ryggpositiv. De ljudande fasadpiporna är delvis ställda framför skåpen av hänsyn till orgelns gestaltbildning och sammanhang med rummets övriga detaljer.

I det lilla skrudgalleriet har Britta Reich-Eriksson utfört en glasmålning ovan piscinan. I dopkapellet har Liss Eriksson just ställt upp sin dopfunt. Den utgörs av ett jordfast marmorblock där ytorna huggits till enkla vinkelställda plan. Dopskål och ljushållare är utförda i brons.

Textilier: Sofia Widén, Christina Schubert-Håkansson, Sten Kaupi.

Små öppna bänkkvarter är praktiska för besökaren, och bänkarnas smäckra stålstomme gör att golvet verksamt medagerar i rumsbilden, vilket betyder mycket för att ge det stora rummet ro.

Det stora såret i berget som uppstod när grunden sprängdes är »läkt» med återlagda utvalda stenblock. Planteringen mellan blocken ansluter och förstärker karaktären av skärgårdsklippa. En speciellt utsprängd, skyddad örtagård vid församlingshemmet är planterad med snittblommor i färger och storlekar som passar för altarets prydnad.

Den totala byggnadskostnaden har uppgått till 2,6 miljoner kronor, inklusive inredning, utsmyckning, armatur och utvändig planering och plantering.

Sprängningsarbetena påbörjades den 15 augusti 1955 och kyrkan invigdes första söndagen i advent 1957.

Huvudentreprenör för bygget har varit Svenska Industribyggen AB, Stockholm, med civilingenjör Ivan Juto och Hans Carlöth som arbetschefer.

Byggnadskonstruktör: Civilingenjör Hans Hansson och ingenjör Evert Larsson med ingenjör Peter Damm som medarbetare.

Tekn. dr W Jordan, Köpenhamn, har skött akustiska problem. Konsult för elektrisk installation har varit ingenjör Waldemar Östin, Stockholm.

ERunefelts Ingenjörskontor AB, Stockholm, har svarat för VVS-program genom ingenjör Gösta Wennberg och ingenjör Bengt Erikson.

Kyrkklockorna: Bergholtz klockgjuteri, Sigtuna.

Orgeln: E. Kemper & Son, Lübeck.

Arkitekt för byggnad och inredningar har varit arkitekt Rolf Bergh, Stockholm. Medarbetare på kontoret arkitekt Manja Varep och ingenjör Sven Zachrisson som även varit byggnadskontrollant.

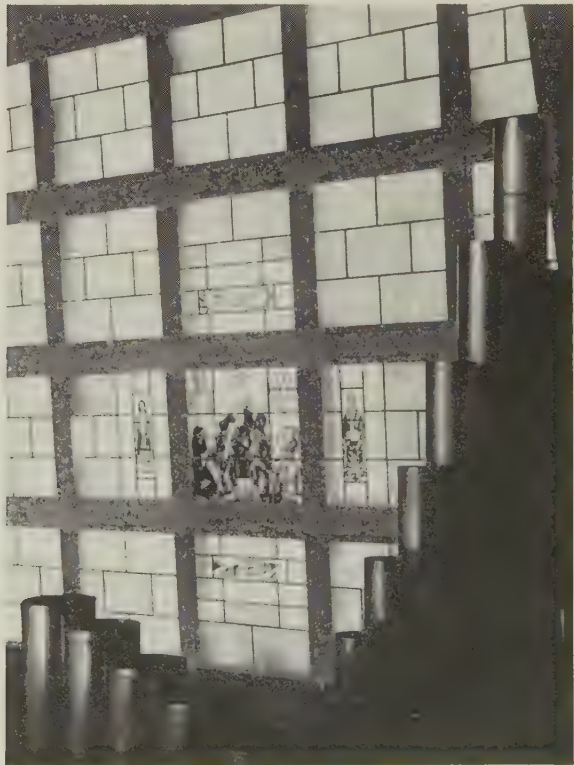
T.h: Kordekor, altare, matta. Önskar man rikare utsmyckning med blommor kan de sättas i krus eller vaser på golvet vid sidan om altaret. Vid nattvardsgång sammanbinds de båda altarskranken med en lös knäfallspall. Konstnärer Åke Jönson, Sigurd Persson, Brita Jacobson-Jönson, Christina Schubert-Håkansson

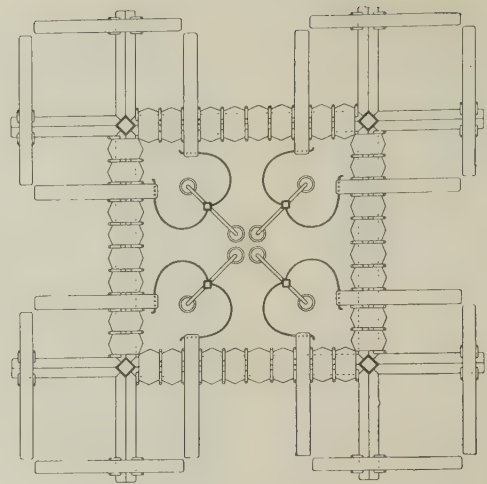

Nedan: Dopfontens och ljushållarens stora marmorblock står i fördjupningar i golvet. Dopskålen är utförd av ren brons och den har en vridbar bottenapp. Efter dop rinner vattnet ned i kyrkgrunden. Konstnär Liss Eriksson

Nedan: Detalj av norra glasväggen i princip lika som södra glasväggen. Väggen är uppbyggd av 3 glasskikt. Ytterglaset har hamrad yta. Mellanglasat är klart medan den inre glasytan består av antikglas i grå och rosa färger. Konstnär Tore Bergh

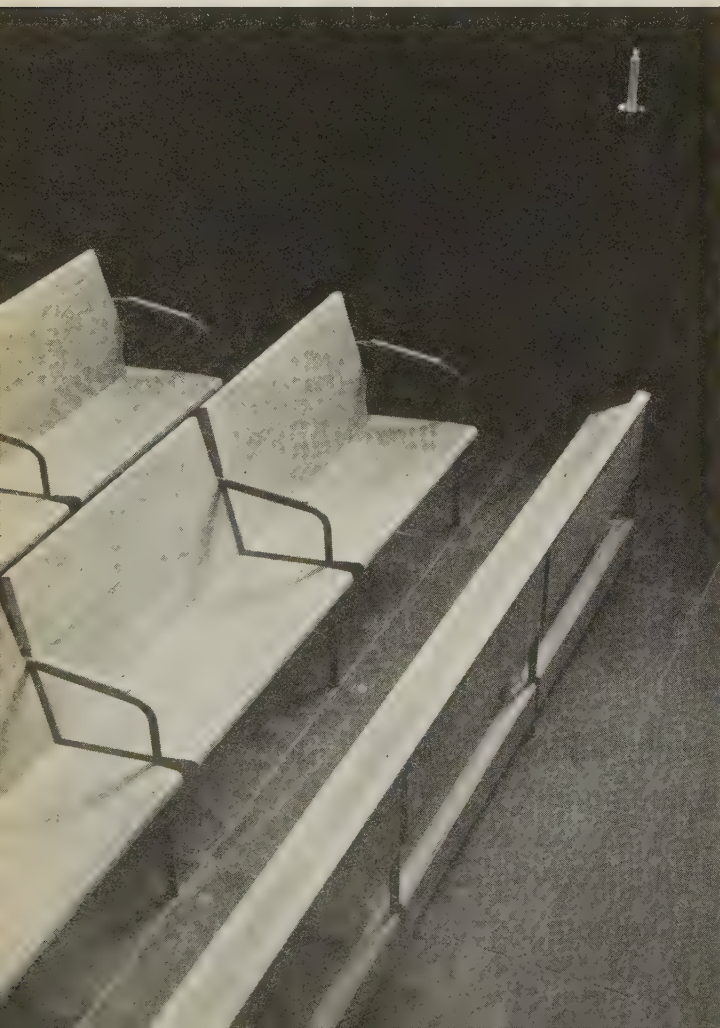

Ovan: Sektion av ljuskronor. Skala 1 : 10. Kronan är uppbyggd i »3 våningar». De slipade glasskivorna rider på diagonalställda »balkar» samt hålls i läge av långa sprintar. Ljuskronan kan hissas ned. De hjärtformade glödlamphållarna kan föras ut ur kronan vid lampbyte

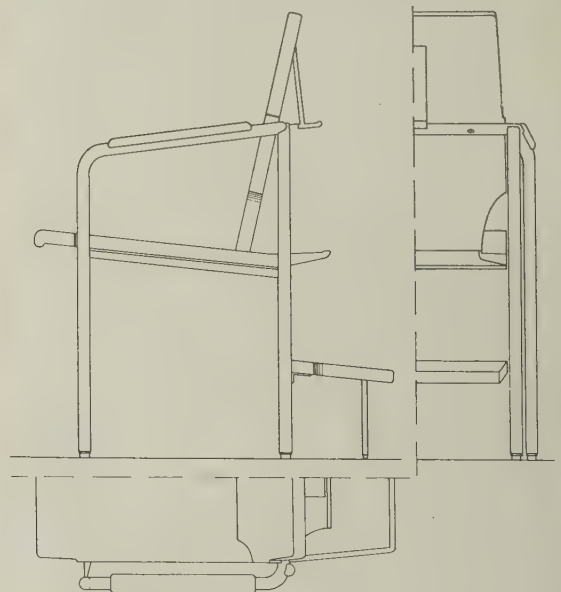
På motstående sida: Kyrkorummet har varma och mörka färger. (Golv skiffer, bänkar och paneler ek.) Korväggen är gjuten av rå betong, medan övriga betongväggar antingen målats eller försetts med akustikputs. Under predikstolstaket är fäst en lampa av koppar och glas. Den ersätter pultens läslampa. Psalmsiffrorna är målade på små plåtplattor, vilka hålls fast vid nummertavlan av i denna inbyggda magneter.

T.v. Detalj av predikstol. Stommen är utförd av rå betong. Trapp- och vilplan är belagda med grön skumgummimatta. Räcket är utfört av fyrkantrör av tombak som polerats och brännfärgsatts. Fyllningar utgörs av 3 cm brutna marmorskivor

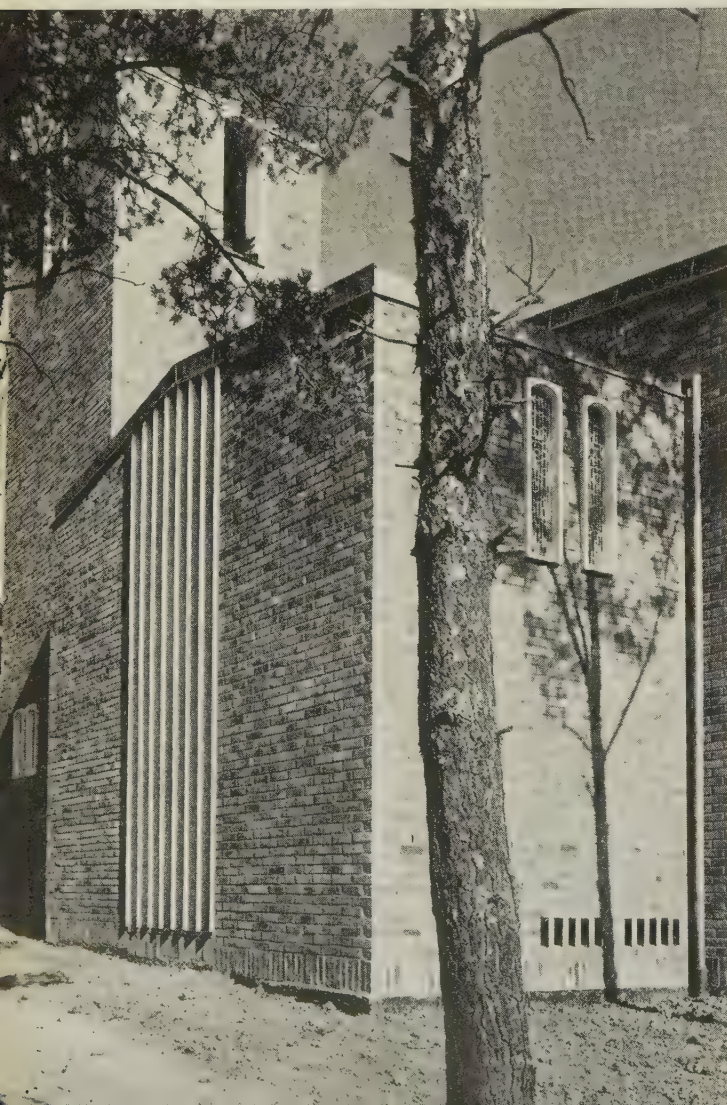
T. v. Bänkkvarter. Armstöden uppdelar bänkarna så att man sitter två och två

Samtliga fotografier där ej annat angivits: Sune Sundahl

Ovan: Bänk. Skalanvisning: sittytans framkant ligger 45 cm över golv. Stomme utförd av stålrör. Sittytans förlängning bakåt bildar hylla för väskor och hattar. Knäfallsbrädan är klädd med skiffersvart linoleum

KYRKA I BJÖRKEKÄRR

Göteborg

Arkitekt SAR Johannes Olivegren

DK 726.5 (485 Göteborg)

Stadsdelen Björkekärr i Göteborg har 6 000 invånare och hör till Härlanda församling. Den nya stadsdelskyrkan ligger vid Stabbetorget som är områdets centrum.

Kyrkolokalernas disposition avspeglas i byggnadskropparna: tornbyggnaden, koret, kyrksalen och församlingssalsbyggnaden i två plan (det övre anslutningsbart till kyrksalen). I tornets nedre del inryms sakristian och under församlingssalen, ungdomslokal, pentry, kapprum, toaletter m. m. Församlingssalsbyggnaden har egen ingång i under-våningen.

Kyrksalen är beräknad för 90 ordinarie platser och församlingssalen för 70. Vid välbesökta gudstjänster har över 250 personer kunnat beredas plats. Församlingssalsdelen är planerad att kunna byggas till om en ökad församlingsverksamhet så fordrar.

De vita, tämligen djupa betongfönsterbågarna har till huvuduppgift att modulera ljusinfallet samtidigt som de utgör en teknisk lösning som tillfredsställer ekonomiska och underhållsmässiga krav.

Några av kyrkans fönster har särskilt markerade funktioner och placeringar, nämligen de vid orgeln, dopfunten, predikstolen och i koret. De är utförda som färgfönster, av tjockt hugget färgglas i betong, och har till uppgift att forma karaktärsskilda ljus- och färgrum i kyrkan. Innehållsmässigt utgör färgfönstren en viktig del av liturgien och vid skiftande belysningsförhållanden framträder nya färg- och formgestalter som förtydligar och fördjupar innehållet.

Kyrkorummet och församlingssalen har ljuskronor och lampetter med underspända lampor vilket ger ett för kyrkorummet riktigt ljus som samverkar med altarljusen.

Huvudsakliga byggnadsmaterial i kyrkan är tegel och furu. Inredningsmaterialet är furu. Materialens naturliga tålighet mot förslitning och deras förmåga att åldras vackert har utnyttjats så långt som möjligt, målade ytor har undvikits.

Uppvärmning och ventilation är sammanslagna till ett varmluftssystem av speciell art som regleras automatiskt. Luften transporteras genom kanaler i kyrkans bjälklag. Ut efter ytterväggarna löper en 2 cm förhöjd sockel av gittertegel där varmluften blåses in. Sockeln tjänstgör också som avvisarlist för den lösa inredningen. Inblåsningen vid yttervägg förhindrar kallras från fönstren och övertrycket motverkar drag.

Byggnaden uppfördes på 7 månader och invigdes Annandag Pingst 1958. Total anläggningskostnad, inklusive all inredning, konstnärlig utsmyckning och utvändiga arbeten: 250 000 kronor.

Arkitekt: Arkitekt SAR Johannes Olivegren, Göteborg med arkitekt SAR Ingemar Wennström och ingenjör Bernt Annerström som medarbetare på kontoret.

Färgfönster: Konstnär Ralph Bergholtz, Brunnby.

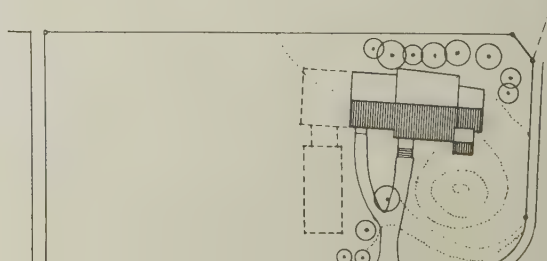
Byggmästare: Ivar Havner, Göteborg,

Konsulter: Byggnadskonstruktör: Ingenjör O Storm, Göteborg.

VVS-konstruktör: Ingenjör L Tolborn, Göteborg.

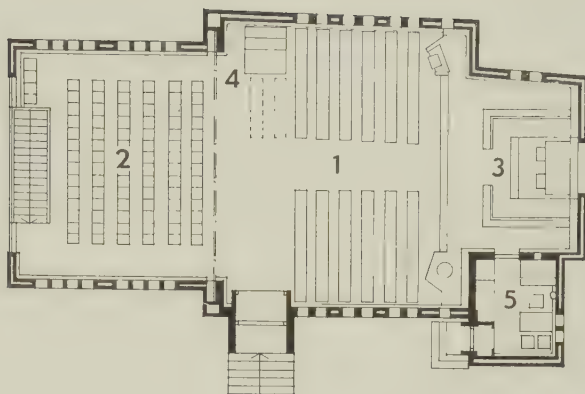
Trädgårdsarkitekt: Sten-Erik Nilsson, Göteborg.

Nedan: Situationsplan.
Skala 1 : 1 200

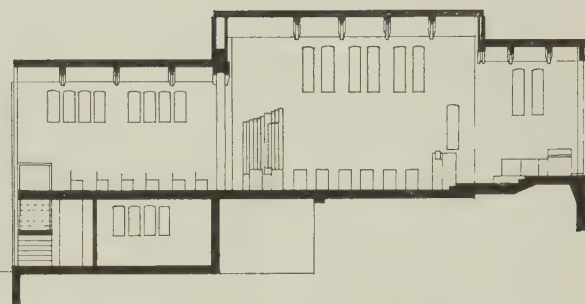
T. h: Plan och sektion. Skala 1 : 250

1. kyrksal 2. församlingssal 3. kor 4. orgel och kör
5. sakristia

Nedan: Interiör av kyrkorummet

Samtliga fotografier: Sune Sundahl

»Arkitekten samlade terräng och bebyggelse i en verklig stegring, han krönte med sin kupol den lilla köpingen. Romresenären, som sett Peterskupolen sväva över den eviga staden, gavs en liten påminnelse därom på den västmanländska backen. Det är ett stort Italiaminne, speglat i lantlig svensk enkelhet.»
(Josephson)

»Trots att byggnaden ock hör till de stora och dyrbara kyrkorna, är den dock en av de få i vårt land, som kunna ge en antydning om de stora renässansmästarnas klassiska tempelbyggnader»
(Sirén)

KUNG KARLS KYRKA I KUNGSÖR

En restaurering

DK 726.5 (485 Kungsör)

Trädskymd, grågul, inuti kaminsotad och belamrad med fast och löst av rumsfientlig art har denna Tessinskapelse länge bara attraherat några få arkitekturhistoriker.

Funktionsmässiga krav — praktiskt och liturgiskt betingade — aktualiserade 1953 tanken på en renässans.

På midsommardagen i år har kyrkan återinvigts efter ett osedvanligt friktionsfritt samarbete mellan församling, myndigheter, arkitekter och entreprenörer. Då hade följande hänt.

Yxan har gått fram över träden och planeeringen av kyrkans bas — en åttkantig terrass — har stramats till. Där har också behövliga ekonomiutrymmen kunnat beredas plats.

Exteriören har återfått sin ursprungliga färgställning — röda fält mot sandstensfärgade listverk, rentvättad sandstenssockel och portal. I portalen dörrar av järn och glas med motsvarande genomsiktighet som de gamla fönstren.

I interiören har centralrummet betonats samtidigt som öppenheten mot korsarmarna återställts. Detta har skett bl. a. genom att de fasta bänkarna koncentrerats till kupolrummet; vapenhusväggen utförts i trä och glas; sakristian förlagts under koret, så att tidigare skärmväggar kunnat slopas. Ljuset har fått spela fritt från alla håll. I samma anda har nya trappor utförts; predikstolen, som stammar från Tessins brunna slottskyrka, har renodlats och som bakgrund fått en ljusbrytande textil; altarringen har gjorts öppen etc.

Den artificiella belysningen har genomgående utgått från takytornas återspeglande verkan.

Materialen har valts kärva i anslutning till Tessins sten—järn—trä. Vid färgsättningen har de ursprungliga tonerna på läktarbarriär, predikstol och altarpupsats bildat utgångspunkt.

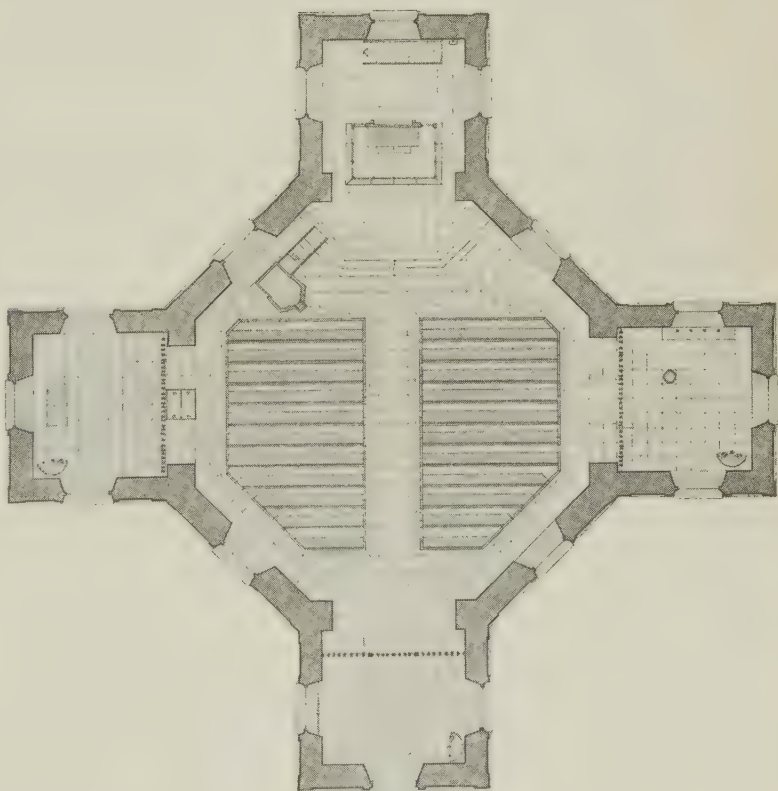
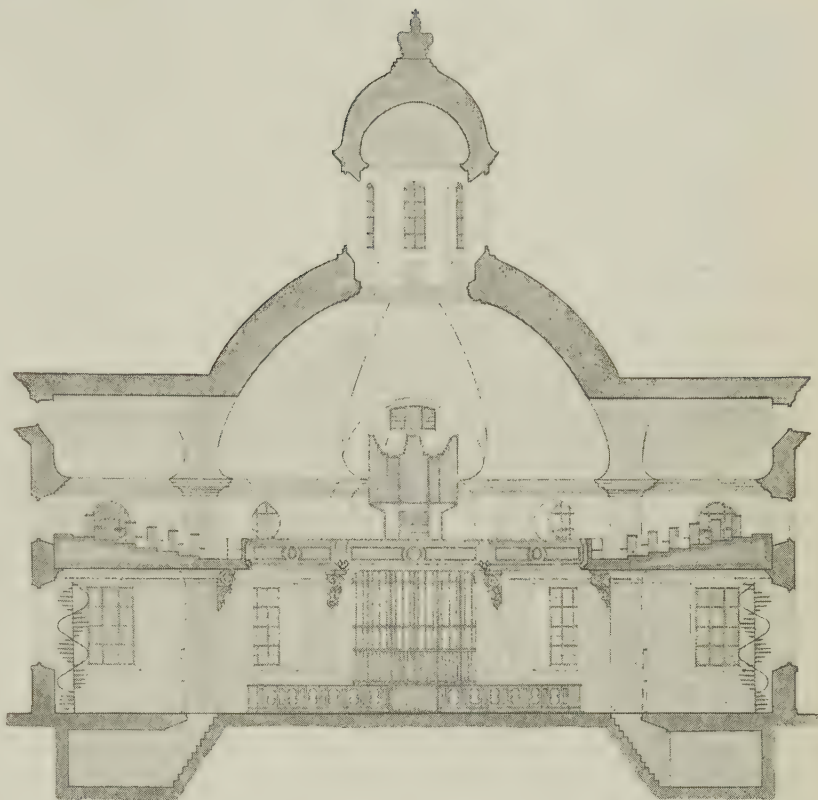
Arkitekter: Hampus Bergman och Sven Söderholm.

Huvudentreprenör: Kyrkobyggmästare Nils Skoglund.

Konservator: Helge Christensson.

Predikstolens textil har komponerats av Dagmar Lodén och vävts hos Alice Lund.

Ett flertal inredningsdetaljer har levererats av AB Kungsör Kontorsmöbler.

Sektion och plan. Skala 1 : 300

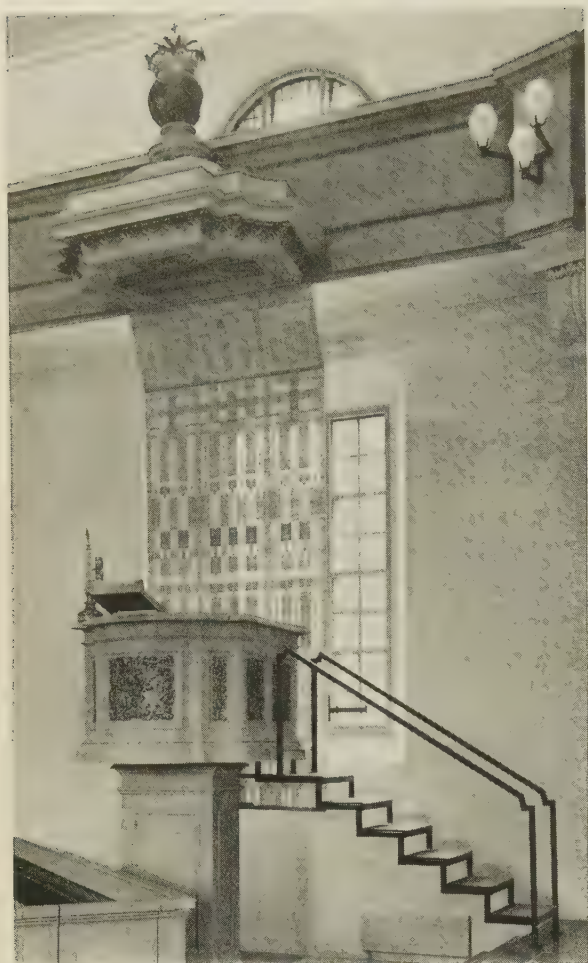

Kupolen och vapenhuset

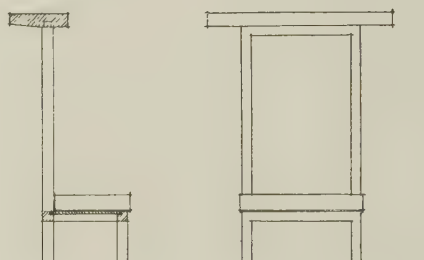
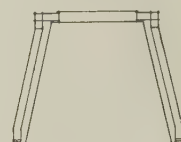
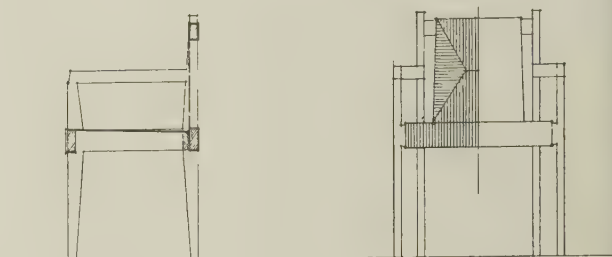
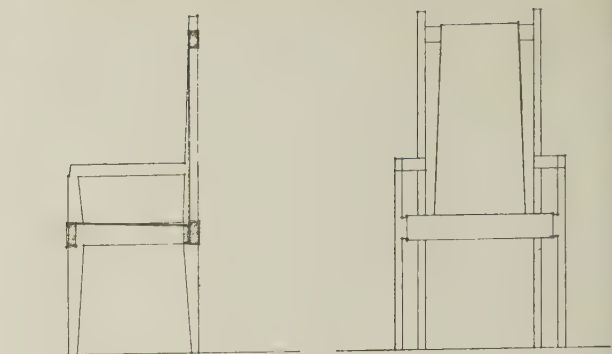
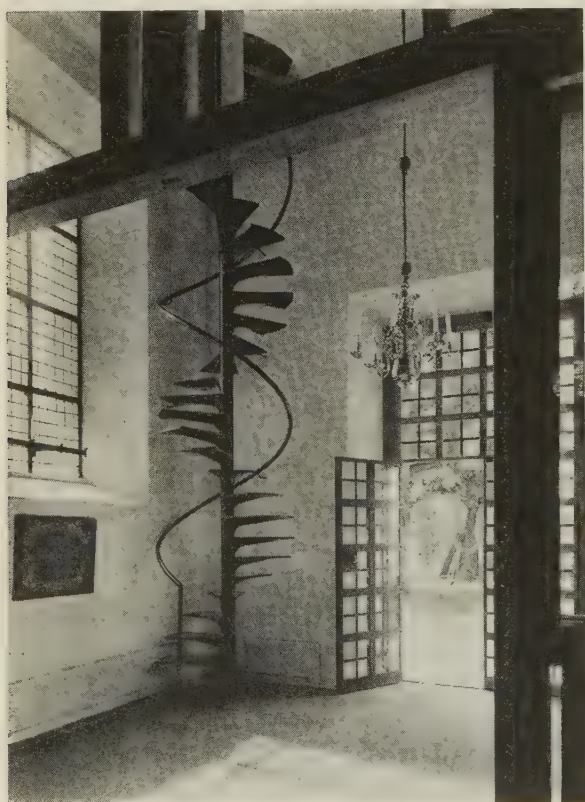
På vidstående sida: Interiör från vapenhuset

Samtliga fotografier: Sune Sundahl

Trappor till predikstol och orgelläktare

Stolar och bönepulpet för sakristian

Nyckel med Carl XI:s och Gustaf VI Adolfs namnchiffer

**Bygg-in-spis
är tidens
melodi...
Husqvarna
för den
anspråksfulle**

Fler och fler väljer Husqvarna Bygg-In i samband med ny- eller omplaneringen av köket, även då det gäller stora hyresfastigheter. Detta gör de därför att fördelarna med Bygg-In är uppenbara: Bred och överskådlig ugn, som kan placeras i lagom arbetshöjd och som härigenom blir lättkontrollerad och besparar husmor många extra knä- och ryggböjningar. Och priset är lågt! Häll + ugn kostar faktiskt mindre än en golvspis.

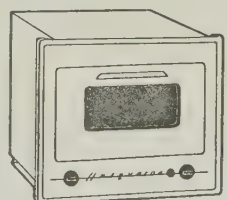
Den framsynte byggaren och planeraren väljer Husqvarna Bygg-In för husmors trivsel, den goda kvaliténs och priset skull!

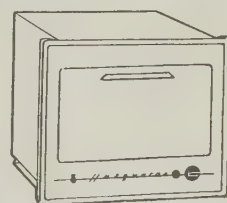
Häll nr 36035
har 4 plattor, varav 2 st är extrasnabba Plusplattor. Inbyggingsmått i mm: höjd 100, bredd 650 och djup 600.

Häll nr 35015
har 3 plattor, varav 2 st är Plusplattor. Inbyggingsmått i mm: höjd 100, bredd 500 och djup 600.

Ugn nr 43045
har bl. a. grill, innerbelysning, luckfönster, timer och långtidsur. Inbyggingsmått i mm: höjd 500, bredd 550 och djup 580.

Ugn nr 43035
är standardversionen av nr 43045. Mått i mm: höjd 500, bredd 550 och djup 580.

Husqvarna
Spis Specialisten

Arkitekter, möbelfabrikanter, byggmästare — ja, alla har nya möjligheter med just **TILA PLASTLAMINAT**. Där kvalitet sätts högt och där man i färg och mönster vill ha något utöver det vanliga, där blir **TILA PLASTLAMINAT** en verklig tillgång. Nu i 50 olika färger och mönster.

Välj **TILA PLASTLAMINAT**! Ni får en homogen platta med hård, porfri yta, motståndskraftig mot repning och nötning, tål värme upp till 130° C, påverkas inte av sprit eller hushållssyror. Den är färgbeständig, ljusäkta, underhållsfri, ekonomisk och lättmonterad.

Rekvirera prover!

plastlaminat

— ger nya möjligheter åt alla

Tillverkare: AB TILAFABRIKEN, TRELLEBORG

ografi gör att läsaren snabbt finner sig till rätta bland de brasilianska arkitekturmästarna: Oscar Niemeyer, Lucio Costa, bröderna Roberto, Affonso Reidy, Rino Levi, Paulo Ribeiro m. fl.

En förtjänst i boken är att författaren ej frestats till att enbart taga med byggnader av senaste datum, utan även givit exempel på den brasilianska arkitekturen ända från trettioalets mitt, vilket gör att läsaren har möjlighet att följa den arkitektoniska utvecklingen ända från funktionalismens genombrott i landet.

En jämförelse av byggnadsverken i den tidigare samlingen »Brazil builds» med de senaste byggnaderna i Mindlins bok är intressant att göra. Det visar att den brasilianska arkitekturen i vissa avseenden förändrats under de senaste tio åren.

Kurvans och den svängda formens dynamik har till viss grad givit plats för vinkeln och massans dynamik, exempelvis i Reidys teater i Rio de Janeiro.

Man kan även urskilja tydliga försök att minska det starka intrycket av vertikaler och horisontaler i fasaderna, som till exempel i Ribeiros kontorsbyggnad i Bahia.

Vidare börjar betong- och putsytorna i de brasilianska byggnaderna ge vika för ytbeklädnader med naturliga material, som trä och natursten.

Den arkitektoniska fantasins häxmästar Oscar Niemeyer visar att han fortfarande har förmågan att förnya sig i sitt skapande av helt nya arkitektoniska former på grundval av byggnadernas funktion, som ex-vis i »Duchen»-fabriken i Sao Paulo.

Bland de arkitekter, som tidigare icke i större grad låtit höra av sig lägger man framför allt märke till Oswaldo Bratke (studio i Sao Paulo) och den unge Eduardo Corona (skola i Sao Paulo).

Sammanfattningsvis kan sägas att Mindlin på ett enkelt och rejält sätt har lyckats visa att den säregna brasilianska arkitekturen ännu inte nått sin kulmen utan fortfarande är stadd under utveckling.

Giedion påpekar i sitt företal att förtjänsten av arkitekturens utveckling i Brasilien även bör tillkomma det brasilianska folket på grund av den förståelse de visat sina arkitekter och den frihet de lämnat dem. Frågan är emellertid om icke en sådan förståelse från början måste ha skapats av arkitekterna själva.

Sten Ramel

Modern architecture in Brazil by Henrique E Mindlin. Preface by prof. S Giedion. Colibris Editora Ltda. Rio de Janeiro/Amsterdam 1956. 256 sid. Rikt illustrerad. Pris Hfl. 45 kr

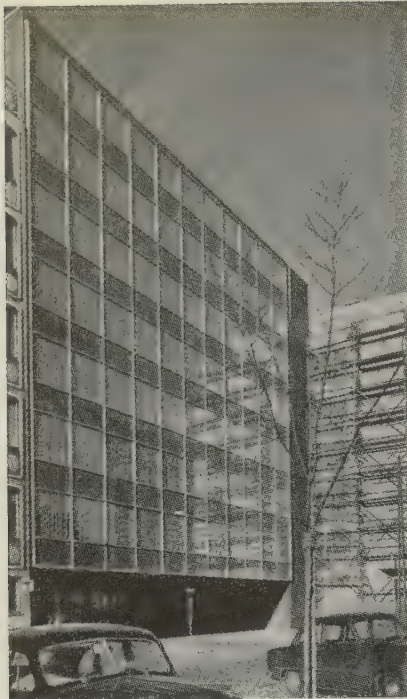
Ovan: Exteriör och sektion av teater i Rio de Janeiro, 1950. Arkitekt Affonso Eduardo Reidy

Ovan: Exteriör av kontorshus i Rio de Janeiro, 1949. Arkitekt MMM Roberto

T. h: Trädgårdsanläggning med S-formade bänkar vid ett 1700-talskapell i Pernambuco. Arkitekt Roberto Burle Marx

ARKITEKTURBOK I NY UPPLAGA

Böcker om arkitektur och arkitekter brukar sällan gå ut i större upplagor i Norden. Utanför fackmännens krets är det vanligen endast ett fåtal intresserade som skaffar sig dessa böcker. Men Johan Pedersens bok om Arne Jacobsen tycks utgöra ett undantag. Denna bok har rönt en mycket stor efterfrågan, inte bara i Norden utan även i engelsktalande länder (boken hade även engelsk text) och den har för en tid sedan utkommit i sin andra upplaga.

Sedan sist har emellertid den synnerligen flitige professorn hunnit producera åtskilligt och en del av detta har nu medtagits i den nya upplagan. Däribland ett par verk som sannolikt betecknar väsentliga punkter i Arne Jacobsens konstnärliga utveckling, nämligen rådhuset i Rødovre och kontorshuset för Jespersen og Søn (se bilden ovan). Bland annat nytt märks även projektet till SAS-hotellet i Köpenhamn, som nu är under uppförande.

E Th

Arkitekten Arne Jacobsen av Johan Pedersen. 2:a uppl. Arkitektens Forlag, Köpenhamn 1958. 119 sid. Rikt illustrerad. Dansk och engelsk text. Pris 26:75 kr

SVENSK BOSTAD

Svenska Institutet utgav sommaren 1957 två böcker »Schwedisches Wohnen» och »Swedish Housing». Per Holm som utarbetat texten i samråd med Kungl. Byggnadsstyrelsens stadsplanebyrå och Kungl. Bostadsstyrelsens planeringsbyrå har nu arbetat om detta material och

givit ut »Samhällsplanering och bostadspolitik – en orientering».

Författaren ger en översikt av planeringsfrågorna, behandlar bostadsmarknad och bostadspolitik samt bostadsproduktionen. Den statliga och kommunala bostadspolitik och en sammanfattning av gällande bestämmelser för statliga lån och bidrag avslutar boken.

Enligt en statlig utredning kommer vi i Sverige att under en tio-årsperiod investera 60 à 70 miljarder kronor i byggnader och anläggningar. Det är verkligen en ansvarsfull jätteuppgift för alla som sysslar med samhällsbyggande – tekniker, ekonomer, sociologer och lekman i de politiska instanserna.

Att skapa samhällen som är vackra och trivsamma att bo i, där trafiken flyter snabbt och säkert och där näringslivet är ändamålsenligt lokaliserat med goda utvecklingsmöjligheter är ingen lätt uppgift.

Det är med intresse man i Per Holms bok läser om de gångna årens erfarenheter på olika områden inom bostadsbyggandet. I kapitlet om »Den moderna stadsplaneringen» står det bl. a. beträffande de genomförda stadsplanernas ändamålsenlighet. »'Den öppna staden' med hus i park har visat sig livskraftig och i stort sett överlägsen bebyggelse i slutna kvarter.» Tyvärr tycks försöken att skapa små självständiga stadsdelenheter med en ny gemensamhetskänsla ha misslyckats. I vissa fall har växelverkan mellan koncentrerade bebyggelsegrupper och orörd natur givit nya trevnadsvärden i stadssamhällena.

Dagens och framtidens biltrafik är en besvärlig och vital fråga som man inte tagit nog hänsyn till i de nya områdena.

Författaren framhåller att med den höjda levnadsstandarden efterfrågan på egna hem ökar liksom önskemålet om större lägenhetstyper. Det förefaller t. o. m. troligt att flerfamiljshuset under de närmaste åren kommer att till stor del ersättas av enfamiljshuset i olika former, villor, radhus, kedjehus m. m.

hs

Samhällsplanering och bostadspolitik av Per Holm. Kooperativa Förbundets bokförlag, Stockholm 1958. 88 sid. Rikt illustrerad. Pris 7:50 kr

Natur och arkitektur

Bygd och Natur heter den årsbok, som utges av Samfundet för hembygdsvård, och som nyligen utkommit för år 1958. För den byggnadsintresserade innehåller den åtskilliga uppsatser av intresse. Så skriver t. ex. Stig Ödeen om *Staten och bebyggelsefrågorna*, B A Bengtson om *Försvaret för äldre bebyggelse* och Bengt Lidström om *Ombyggnad av bostäder i Västerbotten*. Årsboken är mycket vackert illustrerad.

Ur Halland, Vår Bygd, 1957 har redaktionen erhållit ett särtryck med titeln

Halländsk byggnadskultur i farozonen. Det är några uppsatser som behandlar den halländska byggnadstraditionen och avsikten är att försöka bevara det värdefullaste i denna tradition. Bland författarna märks länssarkitekten Manne Carlman.

Bygd och natur. Årsbok 1958 (nr 2) Utgiven av Samfundet för Hembygdsvård. Riksförbundet för Bygde- och Landskapsvård. Malung 1958. 192 sid. Rikt illustrerad. Medlemmar erhåller årsboken gratis

Halländsk byggnadskultur i farozonen *Ur Halland Vår Bygd 1957*. Av Anders Pettersson i Dal, Arne Modén, Manne Carlman och Lars Strömberg. Halmstad 1958. 40 sid. Illustrerad

RAPPORT OM STADS- PLANERING

Varför är de amerikanska städerna så fula? Hur skall de kunna bli vackrare? Svar på dessa frågor lämnas i en nyligen utkommen rapport med titeln »Planning and community appearance». Rapporten är resultatet av ett kommittéarbete utfört av en grupp framstående amerikanska arkitekter och stadsplanerare.

De tänker sig närmast att någonting skulle kunna uträttas med en ny slag »community design plan». Tidigare planåtgärder menar man, innebär i regel endast preventiva åtgärder för att förhindra att det allra värsta inträffar. Man brottas i stället inriktat sig på att skapa skönhet i städer, förstäder, och på landsbygden. Detta skulle inte ske enbart genom lokaliseringsplanering utan även genom att ta upp frågorna om behandling av gator, vägar och öppna platser.

Planning and community appearance av Henry Fagin och Robert Weinberg. Utgiven av Regional Plan Association Inc. New York 1958, 159 sid. Rikt illustrerad. Pris \$ 3.50

LE CORBUSIER PÅ DET MODERNA MUSEET

Den länge emotsedda utställningen med verk av Le Corbusier ägde rum på det nya Moderna Museet på Skeppsholmen i Stockholm under tiden 29/8–28/9 1958. Utställningen väckte oväntat stor uppmärksamhet bland allmänheten och besöktes av 16 000 personer. Vid utställningens öppnande hölls invigningstalet av arkitekt Hakon Ahlberg (t. h.).

Le Corbusiers personliga besök i Stockholm under utställningstiden bidrog i hög grad till det stora intresset för utställningen.

Vid en sammankomst anordnad av Svenska Arkitektföreningen på det Moderna Museet utnämndes Le Corbusier till föreningens hedersledamot.

Utställningen hade med Le Corbusiers sanktion sammanställts av arkitekterna Willy Boesiger och Ello Katzenstein. Den skandinaviska turnén som utom Stockholm även omfattade Köpenhamn arrangerades av Svenska Arkitekters Riksförbund i samarbete med Danske Arkitekters Landsförbund.

I det följande numret av Byggmästaren presenteras det nya museet närmare i artiklar av redaktör Ulf Linde och museets arkitekt P-O Olsson. I detta sammanhang behandlas också utställningen utförligare.

T. h: Från Corbusierutställningen. Fotografier: Hennried

ETT FEMTIOÅBSJUBILEUM

Det schweiziska arkitektförbundet BSA firade sitt 50-årsjubileum med en vacker liten utställning i det fria, närmare bestämt vid Bellevue i Zürich. Den tävlade framgångsrikt med andra visuella händelser vid Züricher See, solglittret över vattnet, blånande berg, vita svanar och ännu vitare segel som gled förbi.

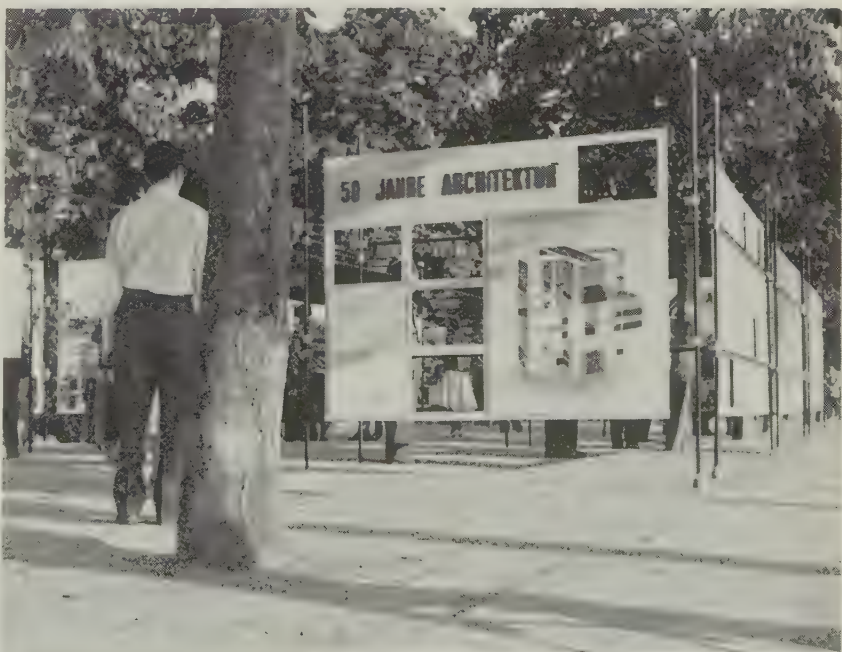
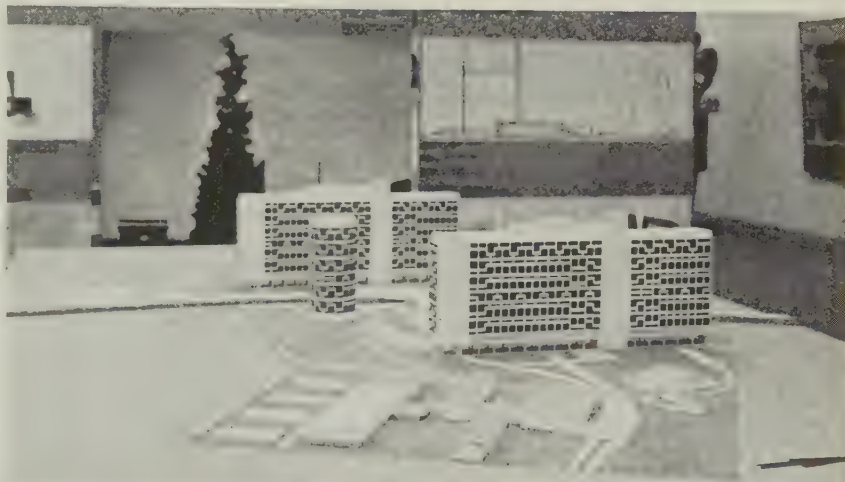
I en rad fritt valda fotografier kunde man följa den historiska utvecklingen från jugend till våra dagars projekt. De presenterades luftigt på skärmar, utan tak eller inhägnad. Utställningen var fri från nationell självhävdelse och utländska arbeten bildade upptakten till varje periodindelning. Från Skandinavien hade valts bidrag från följande arkitekter: Alvar Aalto, Gunnar Asplund, Aulis Blomstedt, Arne Jacobsen och Knut Knutsen.

Ingressen till utställningen utgjordes av ett fotomontage efter en konstruktion av Max Bill. Denna vackra bandskulptur från 1940 bar titeln »Raumkreuz». Det förvånade mig att vi kommit fram till samma benämning för våra så skilda plastiska arbeten; jag tänker på min »Rymdkorssvit» (1951–52).

Gert Marcus

Hakon Ahlberg: »Som byggnadskonstens mästare är Le Corbusier inte oantastlig, många av hans byggnader, i synnerhet de tidigare, lider av allvarliga tekniska och praktiska brister. Ingen arkitekt alltså för all dagliga klienter. Hans stadsplaner eller i varje fall hans idéförslag t. ex. för ombyggnad av Paris eller Stockholms centrum är verklighetsfrämmande i sin radikalism. Men en skapare av nya värden, en revolutionär kan inte ta hänsyn till allt som hämmar och klavbinder vårt dagliga liv; han måste bryta med hävdvunna normer, ta risker och även utsätta andra för risker. Det är en lag för all kraft som försar fram i nya banor.

Vad Le Corbusier sist och innerst söker är en ny form av skönhetsupplevelse, en arkitektur helt främmande för den borgerliga idyllen, helt frigjord från inflytande av traditionen, inte en fasad som skärm för ett fördolt inre, inte en effekt byggd på associationer eller sentiment, utan en helhet utifrån och inåt, inifrån och ut.»

Nedanstående böcker har insänts till tidskriften för omnämnande eller recension. De försäls genom AB Tidskriften Byggmästarens förlag endast där så direkt anges.

A study on the design and properties of household cellars av Heimo Rahtu, Claes Holm och Hamilkar Aalto. Statens tekniska forskningsanstalt. Helsingfors 1958. 22 sid. Illustrerad. Pris 200 FM

By og bolig, en beretning om boligkulturens utvikling i Oslo av Odd Brochmann. J W Cappelen's Forlag, Oslo 1958. 120 sid. Rikt illustrerad. Pris 14:40 kr

This is Japan 1959 utgiven av Asahi Shimbun, Yurakucho, Tokyo 1958. 388 sid. Rikt illustrerad. Pris \$ 6.50 i well-pappkartong, \$ 7.25 i träfodral

Bilismen i Sverige 1958. Utgiven av Sveriges automobilindustriförening. Linköping 1958. Tabeller och diagram 79 sid. Pris 10 kronor

Kolbrytning och kolfältsundersökningar i Skåne från 1658 till 1737. Del 2 av Stenkol och lera. Skildringar kring Höganäsbolagets och dess föregångares verksamhet utgivna av Höganäs-Billesholms AB. Almqvist & Wiksell, Uppsala 1958. 319 sid. Rikt ill. Pris 20 kronor

Statens finanser av Sture Eskilsson. Samhällsdebatten 11. Skriftserie utgiven av Byrån för ekonomisk information. Stockholm 1958. 74 sid. Illustrerad. Pris 3 kr

Bostadsbyggandet 1954 och 1955. Sveriges officiella statistik. Byggnadsverksamhet och bostadsförhållanden. Utgiven av Kungl. Bostadsstyrelsen. Stockholm 1958. 173 sid. Illustrerad med tabeller och bilaga. Pris 3:50 kr

Fenster aus Holz und Metall av Adolf G. Schneck. 6te neu bearbeitete Auflage. Julius Hoffman Verlag, Stuttgart 1958. 198 sid. Rikt illustrerad. Pris 48 DM

Årsredovisning för Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag och GSB:s Tvättjänst Aktiebolag. Verksamheten år 1957. Göteborg 1958. 115 sid. Illustrerad

Om pengar. Råd vid kapitalplacering av Rupert Beije. Medéns förlag. Stockholm 1958. 350 sid. Illustrerad. Pris häftad 24 kr, inb 28:50 kr

Stadsplanetävlingen »Hauptstadt Berlin«

Vid tävlingstidens utgång hade 151 förslag inlämnats varav två från Danmark, ett från Norge och tre från Sverige.

Prisnämnden beslöt fördela prisen och inköpen på följande sätt:

1:a pris, till Dipl.-ing. Friedrich Spengelin, Baurat a.D. Fritz Eggeling och Dipl.-ing. Gerd Pempelfort, Hamburg och Hannover.

Första 2:a pris till Arch. Egon Hartmann, Mainz-Gonsenheim och Arch. Walter Nickerl, Gelsenkirchen. Medarbetare: Bauing. Karl Worf, H M Grossmann, Karl Heinz Klein, Werner Schmidt, Arch. Friedrich Lehnhoff, Gartengestalter Walter Horn.

Andra 2:a pris till Prof. Dr Ing. Hans Scharoun, Berlin-Charlottenburg. Medarbetare: Prof. Wils Ebert, Berlin.

Första 3:e pris till Dipl.-ing. Gerhard F Kern, Rainer G Rümmler, Hans J Schröter, Berlin.

Andra 3:e pris till Dipl.-ing. Bodo Fleischer och Cand.-ing. Hermann Kreidt, Berlin. Medarbetare: Fritz Kreidt.

Tredje 3:e pris till Arch. Alison & Peter Smithson, London, och Arch. Peter Sigmond-Wonke.

Första inköp till Dr Ing. Lisindo Baldassini, Dr. Arch. Luigi Bicocchi, Marisa Conti, Sergio Conti, Luciano Grassi, Roberto Monsani, Florens.

Andra inköp till Arch. Marion Tournon-Branly, Pierre Devinoy, Jean Faugeron och Bernard de la Tour d'Auvergne, Paris. Assistent: Wolfram Schlote.

Tredje inköp till arbetsgrupp 4, Wilhelm Holtzbauer, Wien.

Fjärde inköp till Arch. Wolfgang Rasper och Horst Kolster, Berlin.

Prisnämnden utgjordes av Prof. Alvar Aalto, Helsinki, Prof. Otto Bartning, Darmstadt, Prof. C van Eesteren, Amsterdam, Prof. Herbert Jensen, Kiel, Prof. Werner Hebebrand, Hamburg, Prof. Rudolf Hillebrecht, Hannover, Johannes Rossig, Max Steinbiss, Bonn, Hans Stephan, Berlin, Pierre Vago, Paris, Prof. Edgar Wedepohl, Berlin, samt Dr Hermann Wandersleb, Bonn, Hans Tockuss, Gustav Schneevoigt, Rolf Schwedler, Dr Bernhard Skrozki, Armin Häusler, Berlin, med Ministerialrat Lemmerhold, Prof. Dr Bruno Wehner, Wolfram Konwiarz och Fritz Witte, Berlin, som sakkunniga.

UTLYSTA TÄVLINGAR

Internationell tävling ska ge nya tapetmönster

Med en jätteprissumma om nära 60 000 kronor anordnar den internationella tapetfabrikantorganisationen IGI i höst en

mönsterpristävling för elever i konstskolor i de anslutna länderna. Syfte med tävlingen är att upptäcka unga teckningsbegåvade talanger och ge dem en chans att bli kända. Professionella tecknare kommer alltså inte att inbjudas.

För Sveriges del är det följande konstskolors elever som genom sina rektorer erhåller inbjudan att delta i tävlingen: Kungl. Akademien för de Fria Konsterna, Konstfackskolan och Anders Beckmans Reklamskola i Stockholm samt Slöjdföreningens skola och Valand Konstskola i Göteborg.

Tävlingsbidragen kommer att bedömas av en jury bestående av konsexperten från de olika medlemsländerna. Svensk juryledamot är Slöjdföreningens verkställande direktör *Sven-Erik Skawonius*. Ett »Grand Prix» utdelas och uppgår till 10 000 schw.frcs. Dessutom utgår 11 st nationella första pris – ett för varje deltagande land – à 2 000 schw.frcs. Vidare delas ut 12 st 2:a pris på vardera 500 schw.frcs. och 60 st. 3:e pris på vardera 200 schw.frcs.

Tiden för insändande av tävlingsbidrag utgår den 15 december. Den internationella juryn kommer att utvälja 250 mönster, som kommer att visas på en utställning i Paris i början av mars 1959 samtidigt med den 9:e IGI-kongressen.

Tävling om kyrka och församlingshus i Säffle

Säffle församling inbjuder svenska arkitekter och i Sverige bosatta utländska arkitekter i samarbete med arkitektensar till tävling om förslag till kyrka och församlingshus i Säffle.

Programhandlingar erhålls från tävlingsfunktionären, stadsingenjör Gösta Sjöstrand, Stadshuset, Säffle mot deposition av 50 kronor. Program utan bilaga lämnas kostnadsfritt.

Tävlingsförslag skall vara inlämnade till tävlingsfunktionären senast den 28 febr. 1959.

Till prisnämndens förfogande är ställd en summa av 20 000 kronor att användas till pris och inköp. Första pris kommer ej att understiga 5 000 kronor. Lägst inköpssumma kommer ej att understiga 1 000 kronor.

Prisnämnden består av häradshövding Henrik Lindvall, kontraktsprost Gustaf Persson, förvaltare Olof Sävö, Säffle arkitekter SAR Sven Brolid, Göteborg Peter Celsing, Stockholm och länsarkitekt Erik Fernqvist, Karlstad.

Uppgift	Inlämn.-tid	Se Byggm.
Skolanläggning i Lindesberg	2 dec 1958	Nr A 8-58 sid. 64
Inredning av två butiker	30 dec 1958	Nr A10-58 sid. 80
Stadsdelsförnyelse i Köpenhamn	2 febr 1959	Nr A 9-58 sid. 72
Kyrka och församlingshus i Säffle	28 febr 1959	Nr A11-58 sid. 88

Lämnat reproduktionsdugliga tävlingsritninga

Tack vare överlägsen kvalitet och många fördelar
- mer efterfrågat och använt
- mer uppskattat

Polyverbel
Polyverbel

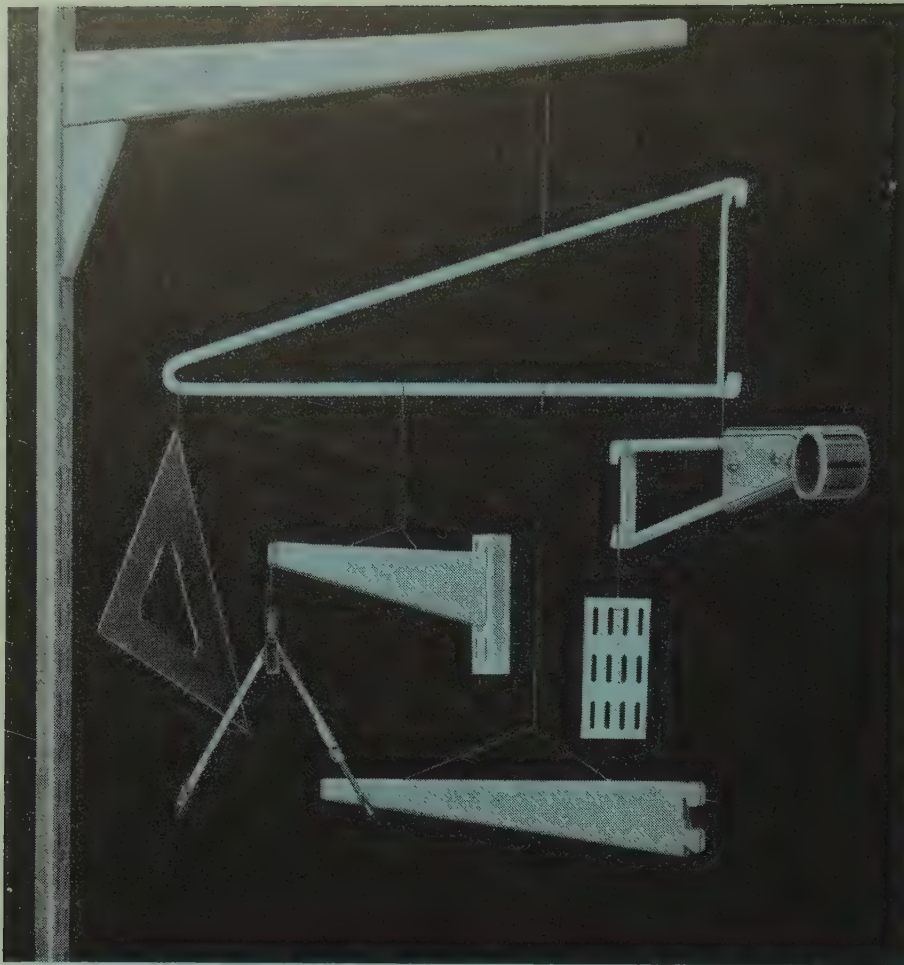
**är det Isolerande
glaset
för modern
arkitektur!**

Det bästa beviset är att man numera ofta väljer POLYVERBEL för glasning av större offentliga byggnader, bostadshus och vetenskapliga institutioner, som skapats av många framstående arkitekter.

*Bostadshus
i centrum
av Mol, Belgien.*

Univerbel

**Union des Verreries
Mécaniques Belges S. A.
29, Quai de Brabant
Charleroi - Belgien**

ATT INREDA MED KONSOLER ÄR
IDAG KANSKE VANLIGASTE METODEN
SKANDEKONSOLEN, BÅDE DEN
AV PLÅT OCH DEN REDAN VÄLKÄNDA
TYPEN AV RUNDJÄRN, ÄR ETT
LISKT HJÄLPMEDEL FÖR ARKITEKTER
GENOM KOMBINATION AV SMÄTT
OCH STRAM YTTRE FORM, UTRYMME
BESPARANDE EGENSKAPER OCH
BELASTNINGSFÖRMÅGA. TAG KONTAKT
MED VÅR FÖRSÄLJNINGSAVDELNING
OCH SE NÅGRA EXEMPEL PÅ SPECIELLA
KONSTRUKTIONER UTFÖRDA MED
STANDARDDELAR.

SVENSKA SKANDEX AB

EKBACKSVÄGEN 44

BROMMA, TEL. 25 25 35

Forskningen visar:

**rullgängade kamspik
än vanlig trådspik**

● Vetenskapliga prov, som utförts
med Gunnebo rullgängade kam- och skruvspik, visar
klart dessa spiksorters överlägsna häftkraft.

Vanlig spik

Inom byggnadstekniken har
den vanliga trådspiken hittills
varit absolut dominerande.

Skruvspik

Nu finns även att tillgå
en spik, *Gbo-skruvspik*, som
har dubbelt så stor häftkraft
som den vanliga släta spiken
och som dessutom genom sin
konstruktion har stor förmåga
att upptaga tvärbelastningar.

Kamspik

Men den största häftkraften
har *Gbo-kamspik*. Den fäster
5 gånger bättre än vanlig spik
och sparar således material
och arbetskraft genom att an-
talet spikningar kan reduceras.

har **5** gånger större häftkraft

Begär specialspik från

GUNNEBO

— snabb som spik — sitter som skruv

GUNNEBO BRUKS AKTIEBOLAG, GUNNEBOBRUK

Stockholm • Göteborg • Malmö • Sundsvall

Pilkingtons glas för fasadbeklädnad av moderna byggnader

Ytterligare en Pilkingtonprodukt för glasåldern

Genom att kombinera stora dekorativa möjligheter med värdefulla skyddsegenskaper har fasadbeklädnad med glas blivit allmänt erkänd inom modern byggnadsteknik. För att möta de varierande önskemålen från arkitekter och konstruktörer tillverkar Pilkington Brothers två produkter för nämnda ändamål, nämligen:

MUROGLASS — ett rågjutglas med färgpigmenten insmälta i råglasets undersida vid tillverkningen. Finns i 9 tilltalande färgnyanser.

ARMOURCLAD — ett speciellt utarbetat keramiskt emaljerat och härdat glas, som finns i två utföranden: Armourclad spegelglas (polerat spegelglas, där färgen lyser igenom utan diffusering) och Armourclad gjutglas (rågjutglas som diffuserar färgen). Finns i 16 tilltalande färgnyanser.

Leveranser av MUROGLASS och ARMOURCLAD samt övriga Pilkington-produkter sker genom de vanliga handelskanalerna. Upplýsingar kan även erhållas av generalagenten i Sverige:

K. ÅSANDER AKTIEBOLAG

V. Trädgårdsgatan 19 B, Stockholm C.
Tel. 10 11 58, 10 11 59.

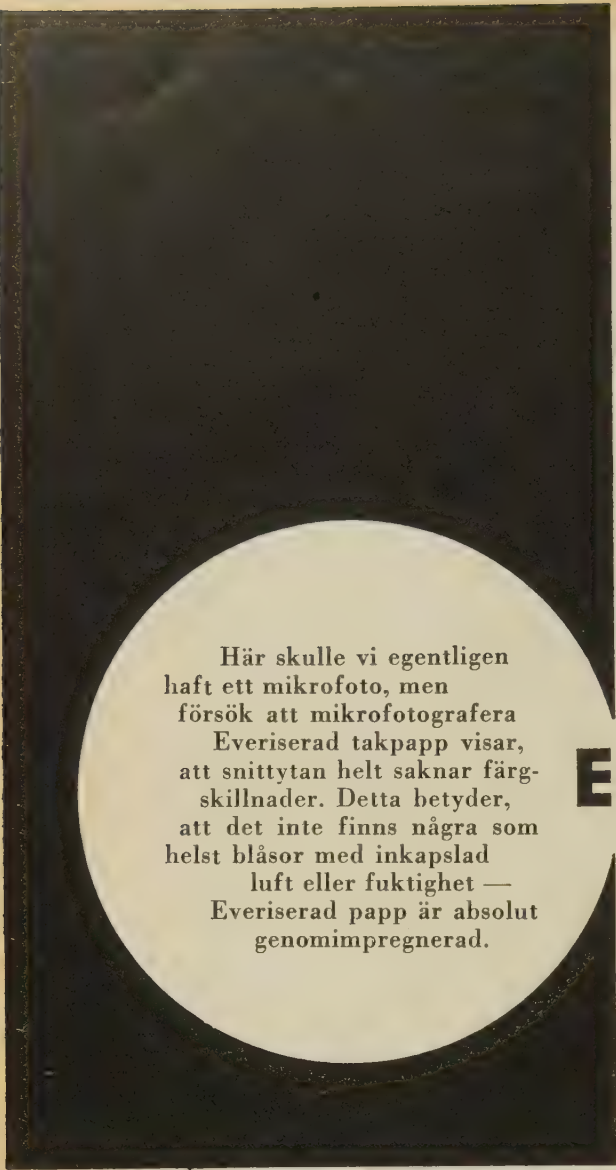

Hoghus i Golden Lane
för London County Councils räkning
Arkitekter: CHAMBERLIN, POWELL & BON

PILKINGTON BROTHERS LIMITED
ST. HELENS, LANCASHIRE, ENGLAND. Tillverkare av alla slags byggnadsglas

"ARMOURCLAD" är av Pilkington Brothers Ltd., England, inregistrerat varumärke.

Här skulle vi egentligen
haft ett mikrofoto, men
försök att mikrofotografera
Everiserad takpapp visar,
att snittytan helt saknar färg-
skillnader. Detta betyder,
att det inte finns några som
helst blåsor med inkapslad
luft eller fuktighet —
Everiserad papp är absolut
genomimpregnerad.

EVERS

EVERS & CO AB, HÄLSINGBORG

Asfalt är sedan länge känt som ett av de bästa isoleringsmaterial, som finns. Ett vältäckt tak där asfalt varit taktäckningsmaterial, håller under många, många år... Evers, takspeci-
ten, kan ge Er just det taket! Everiserad takpapp ger "asfalttak" — inte papptak! Pappen är i en stomme, som ger asfalten en mer lätthanterlig form. Benämningen takpapp syftar på formen, inte egenskaperna, ty Everiserad papp är fullständigt indränkt med asfalt, att dess närstånds-kraft till fullo är asfaltens.

Den röda och den gröna underhållsfria takpappen, som har keramiskt färgad skyddsbeläggning, är silikaminbehandlad enligt en ny, patenterad Eversmetod, varigenom pappens yta blir kraftigt vattenavvisande, skyddsbeläggningens vidhållningsförmåga till asfalten starkt ökas och asfaltens ytspänning minskas.

Everiserad takpapp + EVRIDUR ger absolut täta tak

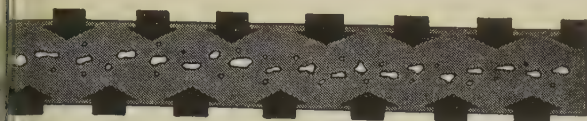
Evridur är en underlagsmatta som består av asfalt, buren av glasfiber — ett oorganiskt material. Evridur kan inte ruttna, inte svälla, inte krympa och har ingen tendens att bilda blåsor eller vågor — Evridur har verkligen formstabilitet. Det kraftiga asfaltskiktet gör Evridur absolut tät. Försök vid Statens Provvningsanstalt visar, att inget vatten tränger igenom ens vid stort vattentryck, och vattenupptagningen reducerad till ett minimum. Evridur är helt okänslig för fukt — den kan inte förstöras, rötta och kan ej utvidgas genom vattenupptagning.

Everiserad takpapp, lagd med Evridur som underlag, ger ett fullständigt tätt tak med mycket lång varaktighet.

Everiserad papp och Evridur liksom övriga Evers-produkter säljes genom återförsäljare över hela landet, men Ni kan också — om Ni önskar — vända Er till Evers huvudkontor i Hälsingborg för närmare informationer.

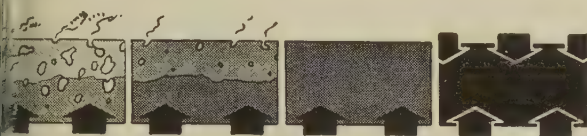
några år sedan lanserade Evers en ny metod tillverkning av takpapp, vilken fick namnet everisering. Genom att everiseringen — trots utomordentliga fördelar — är genialiskt enkel, är Everiserad takpapp inte dyrare än vanligt takpapp, tillverkad enligt äldre metod.

ETTA ÄR SKILLNADEN

Äldre metod

Asfalten pressas in i råpappen från båda sidor samtidigt, varvid en del av råpappens luft och fuktighet kapslas in. Detta kan längre fram resultera i blåsbildning och skador på det färdiga taket.

Everisering

Genom en sinnrik förimpregnering pressas asfalt eller högt tryck och stark värme in i pappen från enbart ena sidan. Pappen blir då fullständigt genomdränkt av het asfalt, samtidigt som luft och fuktighet pressas ut. När asfalt sedan pressas in från båda sidor kapslas ingen luft och fuktighet in.

All Ni veta mer — sänd in kupongen redan i dag!

EVERS

EVERS & CO AB, HÄLSINGBORG

och prospekt och upplysningar om Everiserad takpapp och Evridur.

Namn

Adress

Stad

strålningsvärme
med

frengertak

estetiskt tilltalande
undertak
för
uppvärmning
kylning
ventilation
akustik-
behandling i

kontor, varuhus, skolor, restauranger, biografier, samlingslokaler, sjukhus, laboratorier, storkök, livsmedelsindustrier

Ni vinner:

behagligare, friskare, mera stimulerande arbetsklimate, bättre bränsleekonomi, minimal tröghet, enklare underhåll, minskat buller, mindre neddamning, ökade utrymmen

använd också: värmestrips

för uppvärmning i verkstadslokaler, lagerlokaler, mässhallar, sporthallar

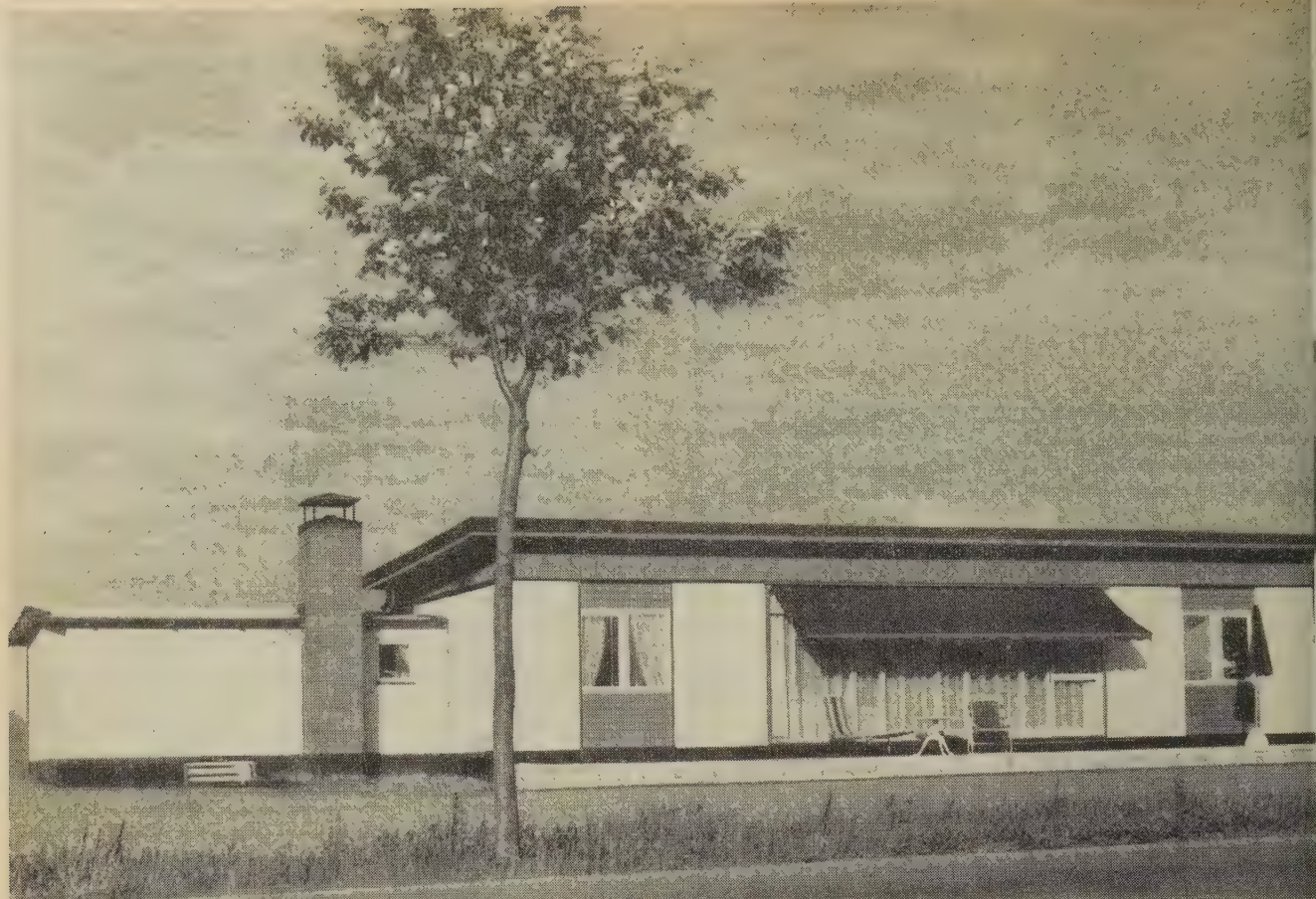
Säljs genom
rörgrossister och
rörinstallatörer

Nordiska
VÄRME-
och Ventilationsaktie
BOLAGET

Box 5140
GÖTEBORG 5
Tel. 27 50 40

Begär våra
broschyrer:
frengertak
och **värmestrips**

Permanent
utställningar hos
AB Svensk Byggtjänst,
Stockholm och
Byggcentrum AB,
Göteborg

Bygg snabbt, ekonomiskt, vackert

med **-helelement**

T-elementvillan från H55 i Hälsingborg har i alla hänseenden motsvarat förväntningarna. Efter tre år står den vackra underhållsfria ädelbetongfasaden lika gnistrande ljus och felfri. Den låga byggnadskostnaden och den goda värmeisoleringen fortsätter att spara stora pengar åt den nöjda ägaren.

De gynnsamma erfarenheterna har gett hälsingborgsvillan många efterföljare. T-elementen används numera med utmärkt resultat i villor, såväl enstaka som i grupp, skolor, paviljonger och andra 1- och 1½-plansbyggnader.

t-helelement, helt färdigt väggelement

T-elementens styva kärna av last- och putsbärande t-plank har löst problemet med det fabriksstillverkade, *helt* färdiga ytterväggelementet. T-elementet kännetecknas av:

- Underhållsfri fasad av utsökt vacker ädelbetong
- Invändig ytbeläggning, färdig för tapetsering eller målning

- Lätthanterligt format, 20×50 cm full våningshöjd
- Låg vikt, 80 kg/m²
- Hög värmeisolering, $k=0,37$
- Snabb och enkel montering, lämplig även för egnahemsbygge
- Låg kostnad

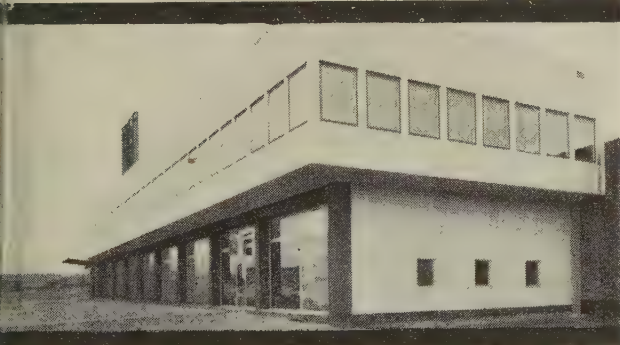
TRÄULLSPLATTFABRIKERNAS FÖRSÄLJNINGS AB

Doktor Widerströms Gata 76 • Stockholm • Pa Hägersten • Tel. 88 15 40 • Ordertel. 88 15 50

välj aluminium
för fasaden

**ALMA
PANEL**

En fasad för FIAT, Stockholm

När fasaden diskuteras — räkna med ALMA-PANEL — ett system av strängpressade aluminiumprofiler med osynliga fogar.

ALMA-PANEL är lätt att montera, korrosionsbeständig, underhållsfri. Med ALMA-PANEL får

FASADEN SOM ENTRÉN

ett elegant utseende och Ni får en ekonomisk väggbeklädnad. ALMA-PANEL levereras i standardlängder om 5,2 m, standardbredd 10 cm, i blankt eller cloxerat utförande — även i färger.

Begär tekniskt datablad!

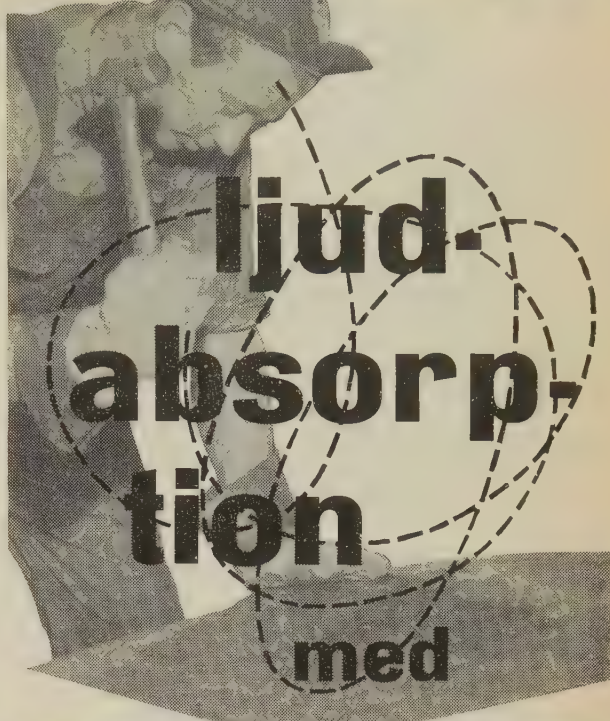

LUMINIUM MANUFAKTUR AB

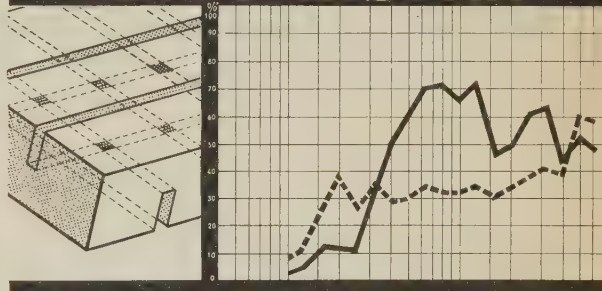
Jaktvarvsplan 3, Stockholm. Tel. 51 00 52.

Avd. kont.: Strandgatan 116, Malmö. Tel. 91 23 63.

dubbel

AKUSTIKSPÅR

Nya ROCKHAMMAR AKUSTIKSPÅR ger DUBBEL ljudabsorption vid en jämförelse med den konventionella, borrarade akustikplattan.

Prov vid Chalmers Akustiklaboratorium visade nämligen att AKUSTIKSPÅR inom det vardagliga frekvensområdet har en 70%-ig ljudabsorptionsförmåga, medan motsvarande värde för den borrarade akustikplattan ligger på 35%.

Och kvalitén i övrigt? Ja, för den svarar Rockhammars som välkänd leverantör till svensk byggnadsindustri.

ROCKHAMMAR AKUSTIK kan förutom utförande i AKUSTIKSPÅR erhållas i borrarat utförande.

välj

ROCKHAMMAR

Generalagent: P. Wikström J:r, Stockholm
Stallgatan 3. Tel. 10 49 25.

Med geoteknisk kartläggning

kan man på bästa sätt, tekniskt och ekonomiskt utnyttja ett för bebyggelse avsett område.

Vattnet

Vattenförsörjning och avlopp. Ytvatten- och grundvattenverk. Rörnät. Pumpstationer. Vattentorn. Rening. Grundvattenutredningar. Teknisk rådgivning. Kontroll.

Grunden

Geoteknisk kartläggning. Grundundersökningar för sanitära planer och byggnader.

Vägen

Projektering av gator och vägar.

Kostnaden

Vi lämnar gärna kostnadstak för våra uppdrag.

VÄG- OCH BYGGNADSBYRÅN

Konsulterande ingenjörer

TEG, tel. Umeå 169 98 - NACKA, Becksjudarvägen 35, tel. Stockholm 16 44 36, 16 51 90 - LULEÅ, Hermelinsgatan 16, tel. 010 16 51 90

Plasthärdning

Plast-BETOFORM har en yta

- som är mycket elastisk och hållbar; god styrka och okänslighet för rörelser i skivan.
- som släpper lätt.
- som är resistent mot syror och lutar; innebär en förenklade rengöringsmetoder.
- som ger en mycket slät och jämn betong. Denna målas och tapetseras direkt.

Genom vår fabriktionsmetod kan Plast-BETOFORM levereras i praktiskt taget vilka längder som helst.

Plast-BETOFORM ger nya möjligheter att förenkla byggarbetet.

Begär offert på Plast-BETOFORM eller gärna på vanliga BETOFORM-plattan.

AB FURUPLYWOOD, Kristinehamn Tel. (0550) 150 50

källaren i köket

KOMBI-KYL

ger Er
allt i ett:

- ① förvaringsskåp ④ speceriskåp
- ② frysfack ⑤ kylt konserverkåp
- ③ kylskåp ⑥ kylt rotfruktskåp

Att bygga källarlöst är god ekonomi, men samtidigt uppstår problemet med förvaringsutrymmen. KOMBI-KYL är rätta lösningen härpå. Det underlättar både byggfolkets arbete och arbetet för husmör i köket.

KOMBI-KYL är helt i plast, passar alla standardinredningar och täcker behovet av all matförvaring. Räkna med vinst — räkna med KOMBI-KYL. För närmare upplysningar kontakta

AB BYGGPRODUKTER

Russinvägen 13 • Tel. 947667
Stockholm — Farsta

SKVS

Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingeniörers Förening

LAGERLÖFSGATAN 8 • Tel. 52 08 50 • STOCKHOLM

ursholm	Elgestad, Stig, Konsult. Ing., Stockholmsvägen 9	Telefon 55 50 86	Larsson & Co., L. B., Konsult. Ing.-byrå Riddargatan 12	Växel 63 09 75
yle	Värme- och Sanitetstekniska Byrån, Kyrkogatan 28 B	279 16, 279 18	Larsson, Ragnar, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 31	20 23 42
iteborg	Ahlén, Filip, Konsult. Ing., Postgatan 2	11 30 52, 13 47 45	Litzberg, Källqvist & Lind Ing.-byrå AB, Duvedsvägen 10, Vällingby	37 69 32, 37 69 92
	Breskys Konsult. Ing.-byrå AB, Fridkullagatan 19	Växel 20 02 65	Jönåkersvägen 12, Enskede	39 29 85, 48 17 02
	Bålström, K. A., Konsult. Ing.-byrå, N. Kustbanegatan 7	15 57 45, 15 57 92	Mellersta och Norra Sveriges Ångpanneförening, Box 783, Stockholm 1	Växel 23 46 00
	Nilsson, Richard, Konstr.-byrå, Kungsgatan 50	13 25 04, 13 80 26	Nyman, Martin, Konstr.-byrå, Vidargatan 7	30 02 42
	Theorells Ing.-byrå A.-B., Hugo, Storgatan 53	Växel 17 60 20	Pettersson, Paul, Konstr.-byrå, Vasagatan 7	11 29 74, 20 14 74
uleå	Litzberg, Källqvist & Lind Ing.-byrå AB, Fredsgatan 8	113 15, 113 16	Prenells Konstr.-byrå, Ferkensgränd 6	10 25 34, 10 25 79
almö	Österberg, Joel, Ing.-byrå, Kompanigatan 4	Växel 384 05	Rudgren, Knut, Konstr.-byrå, Birger Jarlsgatan 36	11 79 19
ockholm	Bergströms Ing.-byrå & C:o, Kungsbroplan 2	Växel 52 05 60	Runefelt, Elis, Ing.-byrå A.-B., Sturegatan 10	61 62 24, 61 62 84
	Colleen, Carl-Göran, Konsult. Ing., Alviksvägen 37, Bromma	Växel 25 25 15	Rörtekniska Byrån A.-B., N. Mälarstrand 24	Växel 54 19 45
	Dahlgren, Wilhelm, Konstr.-byrå A.-B., Hamngatan 24	10 12 84, 20 02 40	Sundelin, Erik, Konstr.-byrå, Östgötagatan 41	44 30 34, 44 30 36
	Eklund, Karl G., Ing.-byrå, Brunkebergstorg 15	10 27 13, 10 27 14	Theorells Ing.-byrå A.-B., Hugo, Lagerlöfsgatan 8	Växel 52 08 50
	Eriksson, Helge, Konstr.-byrå, Drottninggatan 14	11 29 50, 11 89 50	Ullmans Konstr.-byrå A.-B., Sveavägen 98	33 37 44, 33 38 44
	Haijlen, Alfred, Konsult. Ing.-byrå, Kungsgatan 38	20 42 80, 20 42 96	Värme- och Sanitetstekniska Byrån, Adlerbethsgatan 17	50 58 22
	Hansson & Co., Gilbert, Ing.-firma, Klövervägen 1, Bromma	26 49 62	Danielson, Stig A, Ing.-byrå, Nybrogatan 17	179 26
	Hellström, Jacob, Ing.-byrå, St. Nygatan 25	21 53 82, 21 53 92	Olsson, Sten, Ing.-byrå, Storgatan 26	151 38, 151 54
	Industribyrån A.-B., Byggn.-tekn. avd., Malmtorgsgatan 10	11 89 14	Larsson, Sixten, Konstr.-byrå, Kungsgatan 66	17 72
			Larsson, Fritiof, Konsult. Ing.-byrå, Ekelundsgatan 7	24 44
			Grapenfelts Ing.-byrå Stortorget 8	151 85, 151 83
			Sundsvall	
			Umeå	
			Växjö	
			Östersund	

Föreningens ändamål är att främja och utveckla den konsulterande ingenjörsverksamheten inom värme-, ventilations- och sanitetstekniken i Sverige för att därigenom tillgodose behovet av kunniga och opartiska tekniska rådgivare.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

Byggnadsteknik

INGENIÖR ANDERS AMILON KONSULTERANDE INGENIÖRSBYRÅ

Carlsгатan 9, Hälsingborg. Tel. 210 94
Byggnadskonstruktioner — Utredningar
Byggnadskontroll — Grundundersökningar

MELKER ANDERSSONS, Linköping

Domkyrkogatan 4. Tel. växel 293 75
Byggnads-, VVS- och El-teknik

RUNE ANGBJÄR BYGGNADSINGENJÖR SBR

Postfack 111, Ludvika. Tel. 118 95
Byggnadskontroll, Besiktningar o. värderingar.
Ritningar och kostnadsberäkningar

BERGSTRÖM & GÖTHBERG

Konsulterande ingenjörbyrå
Kungspassagen, Göteborg. Tel. 11 81 83, 13 81 93
Hus-, Brobyggnader. Industrianläggningar. Grundunder-
sökningar. Kontrollantskap. Mass- och Kostnadsberäk-
ningar. Värderingar m. m.

S.-E. BJERKING

Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Järnbrogatan 18, Uppsala. Tel. växel 494 80
Hus- och industribyggnader
Konstruktioner, kontrollantskap, utredningar

CHARLES BLOMKVIST

Sturegatan 4, Stockholm. Tel. 61 67 68, 61 67 73
Byggnadskonstruktioner
Utredningar. Kontrollantskap

BO-HUS BYGGNADSBYRÅ, Göteborg

Kobergsgatan 23. Tel. 21 46 00
Byggnadsingenjör Åke Södergren.
Alla slags ritningar till alla slags byggnader.
Byggnadskonstruktioner. Entreprenadhandlingar.

GÖSTA BORINDER, Civilingenjör SVR ÖDEENS INGENJÖRSBYRÅ AB

Vattugatan 9 A, Stockholm C
Tel. 20 20 23, 10 89 55, 10 89 33
Husbyggnadskonstruktioner

BYGG & VATTENTEKNIK AB (BEVETA)

Hotellgatan 16 A, Ljusdal. Tel. 128 32
Bostadshus Utredningar
Kommunala byggnader Förslag
Vattenförsörjning och avlopp Konstruktioner
Vägar Kontroll

Ingenjörfirman BYGGKONSULT

Tekn. lic. Göran Larsson
Dybecksgatan 33, Västerås. Tel. 433 00
Hus- och industribyggnader. Bergrum. Broar. Kaj-
Kontroll

BYGGKONSULTER I GÄVLE AB

Karl Hj. Jansson — Anders Losberg
Huvudkontor: S. Stapeltorgsgatan 16 B
Gävle tel. 229 39, 229 40
Avdelningskontor: Vallhallavägen 1, Ludvika, tel. 143
Hus-, bro- och industribyggnader, Konstruktioner,
Grundundersökningar, Besiktningar, Kontroll

Ingenjörsfirma BYGGNADSKONSTRUKTIONER AB

Nybrogatan 28, Stockholm
Tel. 67 66 51, 67 66 43, 67 45 51
Massberäkningar — Kontraktsmassor
Byggnadsbeskrivningar — Bygglehare

BYGGNADSTEKNISKA BYRÅN, Jönköping

Civilingenjör SVR Åke Magnusson
Brunnsgatan 17, Jönköping
Tel. Växel 199 60
Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontrollantsk

BYGGTEKNIK B. Gruvstedt

Konsulterande Ingenjörbyrå
Oxtorgsgatan 10, Söderhamn. Tel. 132 75
Byggnadskonstruktioner. Byggnads- o. Betongkontro
Besiktningar. Fastighetsvärdering. Behörighet att utfö
besiktning av byggnadshissar m. m.

CENTERLÖF & HOLMBERG AB

Malmö Lund Växjö
Byggnadskonstruktioner. Bro- och vattenbyggnader.
Tvister. Besiktningar. Grunder.

Ingenjörfirman GANSLANDT & VITTSTRAND, Borås

Civiling. SVR V. Ganslandt. Byggn.-ing. J. Vittstran
Allégatan 60, Borås. Tel. 204 96, 260 96
Konstruktioner. Grundundersökningar. Kontroll.
Besiktningar

GÄVLE KONSULTERANDE INGENJÖRSFIRMA

Norra Strandgatan 15 Tel. 268 86 Gävle
Byggnadskonstruktioner, Byggnads- och betongkontroll
Byggnadstekniska utredningar, Besiktningar, Värderingar

HAGEVIKS INGENJÖRSBYRÅ, Linköping

Ingenjör Gösta Hagevik, Torggatan 6. Tel. 400 25
Byggnadskonstruktioner — Industribyggnader

ALFRED HAGLUND KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Sveavägen 61, 5 tr., Stockholm. Tel. 32 97 03
HUS-, INDUSTRI- OCH BROBYGGNADER
Projektering. Konstruktioner. Utredningar. Entreprenad
handlingar. Besiktningar. Kontroll.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

VILINGENJÖR HANS HANSSON BYGGNADSKONSTRUKTIONER

Observatorieg. 12, Stockholm Va. Tel. 31 36 44, 31 37 44
Tunnelbanestationen, Sthlm-Vällingby. Tel. 87 07 22, -23
Bostads-, industri- och kommunalbyggnader
Konstruktioner. Utredn. Kontroll. Kostnadsberäkn.

RIK HEROLF

Civilingenjör SVR. Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Bankgatan 10, Sundsvall. Tel. växel 574 60
Hus-, Industri-, Bro- och Hamnbyggnader.
Grundundersökning — Fullständigt laboratorium.
Bestämning av jordarters skärhållfasthet,
tillåten grundpåkänning och sättningar

HUSBYGGNADSBYRÅN

von Rosensteinsvägen 3, Kumla. Tel. 711 85
Byggnadsteknik och allmänna arbeten

HKB HUSKONSULTBYRÅN AB

Civ.ing. SVR Sven E. Dybeck
STOCKHOLM, Riddarhuskajen 1. Tel. växel 010/23 03 60
GÄVLE, S. Kungsgatan 16. Telefon 026/272 20
Industri- och Husbyggnader.
Planering. Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontroll

DAVID JAWERTH

KONSULT. INGENJÖRSBYRÅ AB

Huvudkontor: Riksrådsvägen 67, Sthlm-Johanneshov
Tel. 59 71 81, 59 63 60
Avd.-kontor: Torögatan 33, Sthlm-Enskede. Tel. 48 01 27
Byggnadskonstruktioner, Byggnadsstatik
Konsult för Novabau GMBH, Karlsruhe

NILS JOHANSSON, Konsulterande Ingenjörbyrå AB

Hantverkshuset, Oskarshamn. Tel. 1329, 2621.
Kommunalkontoret, Mariannelund. Tel. 489.
Projekterar och kontrollerar: bostadshus, industrier, kol-
lektiva egnahemsbyggnationer, yttre vatten och avlopp.
Utför: konstruktioner, värderingar, skiljemannauppdrag
m. m.

TEKN. DR ARNE JOHNSON INGENJÖRSBYRÅ

Skebokvarnsvägen 251, Stockholm-Bandhagen
Tel. 86 10 26, 47 54 01, 47 54 02
Bostads-, industri- och kommunala byggnader

KADESJÖS INGENJÖRSBYRÅ AB

Torggatan 4, Västerås. Tel. 374 15
Utför Byggnadsprojektering. Byggnadskonstruktioner.
Grundundersökningar. Värme-, Ventilations- och Sani-
tetstekniska program till Industri- och Husbyggnader
av alla slag samt Väg- och Broprojektering

KARL G. H. KARLSSONS INGENIÖRSBYRÅ

Topeliusvägen 17, Smedslätten
BROMMA
Tel. Linjev. 26 00 16, 26 00 17, 26 01 02

TITUS KVIST

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Södra Vägen 12. Göteborg. Tel. 20 56 94
Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner. Kontroll
Grundundersökningar

KÖKSPLANERINGEN

Ingenjör Sylvia Norlin
Rämensvägen 6, Johanneshov
Tel. Sthlm 19 30 19
Konsulterande byrå för planering av storkök och
privatkök

S. LARSSONS INGENJÖRSBYRÅ

KALMAR, Norra v. 44 A.
Tel. 132 85
Byggnadskonstruktioner

S. G. LEVIN

Civiling. svr, Linnégatan 65, Stockholm. Tel. 61 71 21
Konstruktioner och utredningar för hus- och industri-
byggnader

ÅKE LINDEGRENS

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Svartbäcksgatan 12 Uppsala Tel. 181 00, 181 01
Byggnadskontroll — Värderingar
Besiktningar — Utredningar

NILS LINDSTRÖM

Blockgränd 5 Visby, Tel. 134 51, 130 08
Projektering
Konstruktioner
Kontroll

LOOSTRÖM & GELIN

Drottninggatan 11, Stockholm. Tel. 10 37 59, 11 61 76
Byggnadskonstruktioner — Grundundersökningar —
Besiktningar. — Kontrollantskap

B. LUDVIGSON

Civilingenjör
Storgatan 53, Göteborg C. Tel. växel 17 16 10
Hus-, bro- och industribyggnader. Kajer. Kontroll.
Varvsanläggningar

SVEN LUNDBERG, Byggnadsingenjör

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Kontor, Rådhusgatan 1, Sundsvall. Tel. 566 04
Bostad, Trädgårdsgatan 2, Sundsvall. Tel. 566 04
Projekteringar — Värderingar — Kontroll

INGENJÖR ERIK MELIN

Valhallavägen 140, Stockholm. Tel. 61 49 06
Konsulterande ing.-byrå för KÖKSANLÄGGNINGAR
Specialitet: Centralkök för sjukvårdsanstalter, skolor,
industrier, restauranger m. m.

CIVILINGENJÖR BERTIL MÜLLER

Konsulterande Ingenjörsfirma
S. Kungsgat. 14, Gävle. Tel. 112 11 - 113 86
Grundundersökningar - Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner - Byggnadsledning

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

A.-B. VICTOR MÅNSSON

Konsulterande Ingenjörbyrå
Amiralsgatan 27, Malmö. Tel. 228 59, 179 11
Fullständiga förslag till alla slag av industribyggnader
m. m. samt väg-, vatten- och brobyggnader. Konstruk-
tioner i armerad betong, järn och trä. Grundundersök-
ningar, mätningar och kartarbeten m. m.

INGENIÖRSBYRÅN MÖLLER & OLSON

Odensviplatsen 3, Västerås. Tel. 392 07
Konstruktioner till hus- och industribyggnader
Kontroll

HUGO NILSSONS INGENJÖRSBYRÅ

Allégatan 11—15 BORÅS Tel. kontor 283 50, 286 50,
bostad 130 50
Konsulterande Ingenjörbyrå för Byggnadskonstruktio-
ner, Byggnadskontroll, Planeringar

ORRJE & Co

Rådgivande ingenjörer och arkitekter

Stockholm, tel. 94 03 10	Hultsfred, tel. 707	Sundsvall, tel. 574 25
Borås, tel. 273 70	Linköping, tel. 261 57	Umeå, tel. 164 67
Gävle, tel. 154 10	Luleå, tel. 140 11, 166 28	Västerås, tel. 428 40
Göteborg, tel. 14 17 84	Skellefteå, tel. 122 66	Örnsköldsvik, tel. 119 10-11
Halmstad, tel. 222 45	Sollefteå, tel. 116 25	Östersund, tel. 156 80

SANDLUNDS KOMMUNALTEKNISKA BYRÅ

Nelingsgatan 21, Norrköping
Tel. Vx 399 45
Vatten och Avlopp, Gator och Vägar, Kommun- och
Industribyggnader, Värme och Sanitet, Förslag, Pro-
gram, kontroll och arbetsledning

AB SVENSK GEOTEKNISK UNDERSÖKNING

JOHANNESHÖV, Malmgatajv. 1, Telefon Vx 1802 35
NORRKÖPING, Norralundsgatan 50. Telefon 670 35
Konsulterande Geotekniker och Geologer
Geotekniska undersökn. f. samhällsplaner o. byggnadsverk
Praktisk-geologiska utredn. Geotekniskt laboratorium

CIVILINGENJÖR SVR

LENNART WERKLUND

Torggatan 13 (Posthuset) BORÅS
Tel. Växel 275 95
INDUSTRIBYGGNADER

BYGGNADSINGENJÖR H. WIBERG

Södermalmstorg 2, Sthlm 15. Tel. 40 56 03, 69 41 71
Byggnadskontroll, Fastighetsförvaltning
Utredning, förhandsberäkning för ny- och
ombyggnad av hus, industri- och vattenbyggnad.

WIBLOMS KONSULTERANDE BYGGNADSBYRÅ

Tjärnavägen 18, Borlänge. Tel. 125 47 bost. ankn.
Ritningar och konstruktioner för hus- och industri-
byggnader, jordborrning och markundersökningar, utred-
ningar, kostnadsberäkningar, värderingar och kontroll.

WINBERG & HÖGSTEDT AB

Arkitekt- och Ingenjörbyrå
Södergatan 26, Malmö. Tel. 705 35 (växel)
Lektor G. Winberg, Arkitekt SAR Civiling. svr S. Hög-
stedt. Industribyggnader, Bro- och Vattenbyggnader,
Byggnadskonstruktioner, Grundundersökningar

ÅKE ZETTERBERG

Civilingenjör svr. Konsulterande Ingenjörbyrå
Repslagaregatan 3, Norrköping. Tel. 264 73
Industrianläggningar av alla slag
Bostadsbyggnader, kajer och broar
Kontrollantskap, besiktningar

THURE ÖHNESKOG

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Harpsundsv 35, Stockholm-Bandhagen. Tel. 86 20 18
Konstruktioner, beskrivningar, massberäkningar, kost-
nadsberäkningar, kontroll o besiktningar

Elektroteknik

AB ALLMÄNNA ELPLANERINGSBYRÅN

Stockholm, Tomtebogatan 21. Tel. 32 20 10-
Projektering av Elektriska anläggningar för Kraft,
Belysning o. Svagström samt Hissanläggningar.
Program, Kontroll, Besiktningar, Utredningar o.
Värderingar

INGENJÖR STIG BERGSTRÖM

Tekniska konsulteringsbyrå
Pilgården, MALMÖ Tel. 237 86, 97 86 13
Leveransprogram för alla slag av el-installationer
Utredningar, kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA KONSULENTBYRÅN

Ingenjör Paul Avén
S. Hamngatan 29, Göteborg C
Tel. 11 07 32, 10 57 32. Bost. 16 21 75
Projekt och leveransprogram för kraft- och belysnings-
anläggningar, hissar och åskledare, svagströmsanlägg-
ningar. Kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTROKONSULT

Ingvar Avemo
Svartbäcksgatan 20, Uppsala. Tel. 431 29
Ritningar och program för El. anläggningar.

ELEKTRISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 67 02 70
Surbrunnsgatan 4, Göteborg. Tel. 13 57 30
Klostergatan 25, Örebro. Tel. 12 46 55
Belysning, kraft, hissar, signalanläggningar. Elektrisk
uppvärmning, elkök, eltvätt
Innehavare medlemmar i Sv. Kons. Ingenjörers Förening

ELEKTROTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Einar Danielsson
Kyrkogatan 4, Gävle. Tel. 116 77, bost. 103 02
Utför Entreprenadhandl. för elektriska anlägg. Kontroll
och Besiktningar

NILS G. ENBLÖM

Konsulterande Elektroingenjör
Eskilstuna, Carlavägen 39, Tel. 420 90, 449 45
Leveransprogram, kontroll, besiktningar för elektr. an-
läggningar. Utredningar, anbudsgranskning. Leverans-
kontrakt.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

OR ENGSTRÖM

Konsulterande Ingenjörbyrå
Vegagatan 11, Kalmar. Tel. 111 28, 178 28
Elprogram, hissbesiktning
Revisionsbesiktning, Kontroll, Utredningar,
Kostnadsberäkningar

AXLANDER och ROSELL KONSTRUKTIONSBYRÅ AB

Valhallavägen 192, Stockholm. Tel. 63 08 10
Filialer: Göteborg, tel. 17 35 20. Örebro, tel. 12 20 43

USTAV MAGNUSSONS CONSULT. INGENIÖRSBYRÅ AB

Danderydsgatan 9, Stockholm 26. Tel. 23 43 30
Utredningar, program, kontroll, besiktningar. Kraft-,
belysnings- och signalanläggningar samt hissanläggningar.
Ansluten till Svenska Konsult. Ingenjörers Förening

C. G. COLLEEN, CIVILINGENJÖR

Alviksvägen 37, Bromma. Tel. Växel 25 25 15
Värme — Ventilation — Sanitet
Ledamot av:
Svenska Konsulterande Ingenjörers Förening
Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingenjörers
Förening

BJELERS INGENJÖRSBYRÅ AB

Växjö	Tel. 124 02, 146 82	PROGRAM KONTROLL BESIKTNINGAR UTREDNINGAR KRAFTFRÅGOR
Norrköping	Tel. 353 00, 353 83	
Göteborg	Tel. 15 72 94	
Jönköping	Tel. 225 50	
Oskarshamn	Tel. 2802	
Värnamo	Tel. 121 35	

BENGT HAMRIN

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ
Vasagatan 34, Göteborg C. Tel. 11 76 99
Värme — Ånga — Ventilation — Sanitet

. SJÖLANDERS KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ FÖR ELEKTROTEKNIK

Barnhusgatan 20, 6 tr., Stockholm C. Tel. 24 14 30
Modern kraft-, belysnings- och svagströmsteknik
Utredningar och program — Kontroll och besiktningar

Ingenjörsfirma

GILBERT HANSSON & Co.

Konsulterande ingenjörer SKVS
VVS-anläggningar. Vatten- och avloppsföretag
Stockholm-Bromma Visby
Klövervägen 1. Tel. 26 49 62 Wallérs plats 7. Tel. 127 92

WIDEBERGS ELEKTROTEKN. INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörsfirma
Av Elektriska Nämnden aukt. besiktningsman
Källgatan 11, Västerås. Tel. 475 80
Program för el- anlägg. — Kostnadsberäkn. Kontroll-
antuppdrag — Besiktningar — Revisionsbesiktningar
m.m. Filial: Lidingö, Torsvikssvängen 16. Tel. 65 15 22

JACOB HELLSTRÖM, INGENJÖRSBYRÅ

Stora Nygatan 25, Stockholm. Tel. 21 53 82, 21 53 92
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations-
och sanitära anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

WIDEBERGS INGENJÖRSFIRMA

Konsulterande elektroingenjör, Klara N. Kyrkogata 31,
Stockholm. Tel. 21 62 03
Utför alla slag av projekteringar, utredningar, kontroll
samt besiktningar och värderingar för elektriska anlägg-
ningar över hela landet. Kostnadsförslag över arvodet
lämnas gärna.

N. JANSONS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Strandvägen 5, Västervik. Telefon 136 00
Upprättar förslag för värme-, ventilations- och sanitets-
tekniska anläggningar.

ARNE ÅKERBÄCK

Elektroteknisk Konsultationsbyrå.
Bredgatan 2, LINKÖPING. Tel. 240 00, 243 56
Föreningsgatan 7, Malmö. Tel. 238 00
Falköpingsv. 9, Jönköping. Tel. 131 79
Projekterar alla slags elanläggningar
Kontroll. Besiktningar Revisionsbesiktningar

BÖRJE JOHNSSON

Rödabergsgatan 3, Stockholm. Tel. 34 20 22, 34 20 28
Program, kostnadsberäkningar och kontrollantenskap för
industri, skolor, bostadshus m. m.

Värme-, kyl-, sanitets- och ventilationsteknik

KEDBRANT & WICKBERG INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörer
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik. Kontrollantenskap
S. Kansligatan 11, Gävle. Telefon växel 297 95

ALLMÄNNA KÖLDBYRÅN SVEN WESTERGREN & CO

Byvägen 34, Spånga. Tel. 36 46 46
Konsulterande ingenjörsfirma för
kyl- och frysanläggningar

SVEN KLINGA

Jacob Westingsgatan 5^{IV}, Stockholm K
Tel. 51 44 14
Konsult. ingenjör. Värme-, ventilations- och sanitets-
teknik, Entreprenadhandlingar, kontroll, besiktningar

WILLIAM ANDERSSONS Konstruktionsbyrå

Luntmakargatan 16, Stockholm. Tel. 10 75 93, 21 55 90
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitära an-
läggningar
Utredningar, granskningar och besiktningar

KYLTEKNISKA BYRÅN | BENGT HOLMER

I. S. T. F.

Konsulterande Ingenjörbyrå för kyl- och frysanlägg-
ningar. Pipersgatan 11, Stockholm. Tel. 52 93 51, 53 00 76
Anläggningsplanering enligt modernaste metoder. Kon-
troll och besiktningar. Isoleringsbeskrivningar

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

F. LARSSON Storgatan 17, Växjö. Tel. 124 44, 165 44 Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitära anläggningar m. m. Utredningar, program. Kontroll och besiktningar Ansluten till S. K. V. S.	INGENJÖRSFIRMAN SUNE RYGÅRD 2:a Långgatan 53. Göteborg Tel. 24 59 26, 24 69 16, 24 69 17, 24 69 18 S-MAN klimat system. S-MAN värmeslinga.
LARSSON & Co, L. B. L. Larsson o. G. Bjarnesten Konsulterande Ingenjörbyrå S. K. V. S. Riddargatan 12 Stockholm Ö. Tel.: 63 09 75 växel.	RÖRTEKNISKA BYRÅN AB A. Nyström, V. B:son Roxman, T. Ericson, A. Thingwall Konsulterande ingenjörsfirma för värme-, ventilation- och sanitetstekniska anläggningar. Norr Mälarstrand 21 Stockholm. Tel. Växel 54 19 45
RAGNAR LARSSON KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ Birger Jarlgatan 31, Stockholm. Tel. 20 23 42 Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll, besiktningar o. utredningar Ansluten till S. K. V. S.	YNGVE STARKS INGENJÖRSBYRÅ Inneh. Civiling. Yngve Stark Gunnibogat. 8 — Västerås — Tel. 494 00 Ronsult. ingenjörer för Värme, Sanitet. Luftkonditionering. Utför Programhandlingar, Tekn.-ekonomiska utredningar, Kontroll
INGEMAR LUNDSTRÖMS INGENJÖRSBYRÅ Svartbäcksgatan 20, Uppsala. Tel. 179 00 Värme, Ventilation och Sanitära anläggningar	SUNDLI:s KONSTRUKTIONSBYRÅ Söderköpingsvägen 57, Norrköping. Tel. 600 84 Utredningar, konstruktioner, kontroller och besiktningar för värme-, ventilations-, och sanitäranläggningar.
GUNNAR NORDENHAMMAR Kungsgatan 8, Karlstad. Tel. 100 08, 118 00 Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll och besiktningar	INGENJÖRSFIRMAN SVEN TYSKLIND AB Tunnelbanestationen Högdalen, Bandhagen Tel. 86 74 90, 86 74 91 VÄRME, VENTILATION, SANITET Verkst.dir. Ingenjör H. Ullhammar
MARTIN NYMANS KONSTRUKTIONSBYRÅ Vidargatan 7, Stockholm. Tel. 30 02 42 Upprättar förslag för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar Ansluten till S. K. V. S.	LARS WENNBERG Konsulterande ingenjörbyrå V. Torggatan 11, Karlstad. Tel. 105 77, 182 08 Avd.-kontor: Storgatan 37, Arvika. Tel. 2770 Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitära anläggningar. Kontroll och besiktningar
THORVALD PALMER Rademachergatan 16, Eskilstuna. Tel. 405 10, 405 11 Konsulterande ingenjör för värme-, ventilations- och sanitetsanläggningar. Programhandlingar, utredningar och kontroll	VÄRMEKONSULTBYRÅN AB Ing. Yngve Gustavson, Kungsg. 66, Sthlm. Tel. 11 99 91 Ångteknik Värme — Ventilation — Sanitet
KONSTRUKTIONSFIRMAN PALMÉR V. Storgatan 35, Kristianstad Tel. 123 93 Värme- och sanitära programhandlingar. Husbyggnadsritningar för ombyggnader och reparationer	VÄRME- & SANITETSTEKNISKA BYRÅN Ingenjör Erik Göransson Kyrkogatan 28 B, Gävle. Tel. 279 16, 279 18 Adlerbethsgatan 17, Stockholm. Tel. 50 58 22 Utför entreprenadhandlingar för: Värme-, Ång-, Ventilations- och Sanitetstekniska anläggningar. Vatten och avloppsanläggningar. Kontroll och besiktningar
PRENELLS KONSTRUKTIONSBYRÅ Ingenjör P. A. Prenell Ferkensgränd 6 II, Stockholm C Tel. 10 25 34, 10 25 79, 11 83 00 Medlem av S. K. V. S.	VÄRMETEKNISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB Bjurholmsgatan 1, Sthlm. Tel. Växel 44 96 75. Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilation- och sanitetstekniska anläggningar.
KNUT RUDGREN, KONSTRUKTIONSBYRÅ Birger Jarlgatan 36, Stockholm. Tel. 11 79 19, 11 08 79 Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar Kontroll, besiktningar och utredningar	ERIK ÖHRN, Konsulterande ingenjör Ansgarigatan 8, Stockholm. Tel. 68 90 07 Värme-, ventilations- och sanitetsteknik Kontroll och besiktningar

KÖPSREGISTER

Plattmaterial

HOLMS REVETERINGS-
K Söllentuna T. 35 25 10
Plattan Gipsi

Plattum och -legeringar

SKANSKA ALUMINIUM-
FABRIKET Kungsg 28, Sthlm
T. 09 20

Asfalt och asfaltarbeten

BYGGMATERIALS-AB SVEN A THUN-
D M Stockholm Tel. 11 21 54

BYGGMATERIALS-AB Avesta 2
Kungälvstigen 19, T. 586 02
o. Isoleringsarb. Taktäckn.

Aggregat

BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Byggnadsarmatur

ANNELL AB
Kungälvstigen 16
Halm K. Tel. 52 06 10

Betong och betongvaror

MANDITBOL. BETONG,
BER & Co Hednoret
Heden 650 16, 650 60
En, Kalix Tel. 300
En, Bastuträsk Tel. 37

BYGG-ZATA Storg 6, Sthlm
T. 07 35, 60 38 30

K- och plåtslageri

ST ENGBERG, PLATSLA-
VERKSTÄDER Hagag. 12,
T. Vx 30 90 17, 31 43 65

MAGNUSSONS PLATSLAG.

Borlänge. Tel. 121 45
ning — Plåtarbeten av
slag

Byggnadssmiden, Reparationer

S PETTERSSON
Lagerikonst. Brunnsgr. 5,
T. Tel. 21 70 80

PLATSLAGERI AB
KT & CO, Örebro
alg. 18. Tel. 11 62 32

Indörrar

HARRY HOLMDAHL AB
T. Tel. 136 75

KASSASKAP & BRAND-
FÖRÄRRAR Ulvsundav 154,
Sunda Tel. 25 89 13, -14

Byggnadsmaskiner

SANDBYMASKINER
Sandra Sandby Tel. 1 och 3

TEBE Lindesberg Tel. 835

ERNBERG & LUNDBERG AB
T. 9 Tel. 45 27 00

Byggnadskontor i
Göteborg Tel. 13 30 72
Malmö • 111 70
Sundsvall • 589 67

Byggnadsmaterial

AB A. J. LINDGREN'S JERN-
HANDEL Storg. 21 Sundsvall
Tel. 557 20

WAHLIN & CO AB
Vretenborgsv 5, Sthlm 42
Tel. 19 04 55

Byggtorkar

AB BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Cement

CEMENTA Sthlm, Malmö, Göte-
borg Representerar »Blå-rand-
cement» Försälj.-ombud finnes å
alla platser

AB GULLHÖGENS BRUK
Skövde Tel. 106 20
Förs.-kont. i Sthlm Tel. 52 09 05

Cementvarufabriker

ABIT AB, Henriksdal, Nacka 5.
Tel. 43 65 16, 41 93 15. Spec. f.
distansklotsar & formbult

KUNGÄLVS CEMENTVARU-
FABRIK T. Kungälv 100 22, 106 10

Dörrar och portar

FINNÉ & CO K/B
Lingbo Tel. 83
Slåta dörrar

AB JÖNKÖPING-VULCAN
Avd. Star-produkter
Jönköping
Tel. 196 40

AB ORRESTA SNICKERI-
FABRIK Orresta T. 0171/431 70
Lamelldörrar och väggar

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

Eldningsolja

SVERIGES OLJEKONSU-
MENTERS RIKSFÖRBUND
Huvudstav 12 Sthlm K T. 52 07 50
Göteborg 19 70 20, Malmö 728 25,
Sundsvall 575 85, Luleå 142 40

Fasadtegel

AB S:T ERIKS FABRIKER
Uppsala Tel. 328 20

Fönster

AB BRÖDERNA LIND
Uppsala Tel. 456 66
Vridfönster

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

UPPSALA TRÄINDUSTRI
Tel. 018/36046

Treglasfönster Red, pat.

ATVIDABERGS-FÖNSTRET
Atvidabergs Fönsteravdelning,
Stockholm Tel. 23 75 80

Garage- och industriportar

GÖTEBORGS BYGGMATERIALS-
FABRIK Mölndalsv. 59. 20 04 50 Gbg

Golvbeläggning

LAMELLOLV AB
Stockholm, Tel. 23 34 65

Grävmaskiner

F: A HERMAN BENGTTSSON
Karlstad Tel. 187 62. Uthyr gräv-
maskiner o. bandtraktorer

AB DALA MASKINGRÄVNING
Hagav.14,Borlänge.T.107 23, 142 27

GRÄVNINGSBOL. SCHAFT-
TJÄNST Karlstad. Tel. 175 18

Inredningsmaterial

SKANSKA ATTIKFABRIKEN
AB, Perstorp, tillverkar
Original Perstorps-Plattan.
Tel. 0435—306 00
Stockholm 23 30 85
Göteborg 20 04 20

Inredningssnickerier

BENNYSSONS SNICKERIER
Hammarg. 8, T. 299 43 Nrkgp

Järnkonstruktioner och smidesarbeten

KLARA SMIDES- & MEK.
VERKSTAD Klarabergsg 48,
Sthlm Tel. 11 21 83

AB LARSSON & KJELLBERGS
EFTR. (A E Andersson & Co)
Nyköping Tel. 114 17, 108 27

H. SKANTZ SVETS- & MEK.
VERKSTAD Filarg. 4, Borlänge
Tel. 115 81

Järnkonstruktioner - Cisterner -
Rör - Grovplåttor - El. o. Gassvets
SVETSTEKNIK
Eskilstuna Tel. 702 23. Utför allt i
rep.konstruktioner o. bygn.smide

Kalk

KALKBRÄNNERI & KALK-
STENS AB Riddarg 9, Sthlm
Tel. 60 06 07

AB KARTA & OAXENS KALK-
BRUK Sthlm Tel. 22 21 40

Klädskåp

AB NORDVERK,
Uddevalle. Tel. 141 00

Kylrumsdörrar

HARRY HOLMDAHL AB
Ystad Tel. 136 75

Ledstänger

K E OLSSONS SNICKERI- o.
LEDSTANGSFABRIK Kung-
steng 24, Sthlm, Tel. 31 70 41

Ljuskopiering

AB LJUSKOPIA, Smålandsg. 24
Sthlm Tel. 21 24 99, 21 21 94

STOCKHOLMS KOPIERINGS-
ANSTALT Sthlm Tel. 10 42 07,
11 42 07, 11 10 92

Lättbetong

AB DALBY SIPOREXFABRIK
Dalby Tel. Lund 504 50

GÖTEBORGS SIPOREX FÖR-
SÄLJNING AB Gbg. T. 22 84 00
ISOLERINGS AB LATTONG
Huddingevägen 470, Älvsjö
Tel. 47 64 30, 47 53 51

Markiser o. persienner etc.

AB P ERICSSON & CO
Tennisstadion, Sthlm Ö T. 23 32 90
Odinsplatsen 3, Gbg C T. 19 26 55

Masugnsslagg, lättgranulerad

RICHARD NILSSON AB
Becksjudav 35 Nacka
Tel. Växel 16 26 45
S. MATTSSONS PLATTSATT-
NING AB. Borlänge, Vx 131 50

Monterbara stuprör och hängrännor

SVENSKA PLÅTRÖR AB
Linköping Tel. Växel 426 80. Full-
ständigt system i 5 dimensioner

Murbruksfabriker

NYA MURBRUKSFABRIKENS
I STOCKHOLM AB
Jungfrugatan 8, Stockholm
Tel. 63 09 80

Målaremästare

CURT BÄCKSTRÖM MÅLERI
OCH BILLACKERING Sundsvall
Tel. 115 33, 117 66
HOLMQUISTS MÅLERI A-B
Linköping Tel. 267 50, Sundsvall
Tel. 632 59 Entr. för statl., komm.
o. priv. inrätt. i hela landet
AB ARNOLD LUNDELL
Målerirörelse T. 11 38 98, 16 27 08
Göteborg. Hus- o. Rostskyddsmåln.

Möbler och inredningar

AB SVENSKA MÖBEL-
FABRIKerna Bodafors
Kontor Myntg 5, Sthlm (nya
Kanslihuset) T. 20 71 30, 20 72 30

Oljeeldningsanläggningar

SVENSKA NU-WAY AB
Högbergsgatan 44, Stockholm
Tel. 44 84 05

Plast och plastprodukter

AB CELLOPLAST, Norrköping
Tel. 297 80 Polyetenfolier
KLOSTERS FABRIKERS K/B
Jönköping Tel. Växel 725 20
Ledstångsprofiler

Plattsättningar

AB BRÖDERNA CEDERLÖF
Gävle Tel. 220 02, 226 02
Försäljn. o. montering av
vägg- o. golvplattor, Kostamosaik,
plast- o. linoleumplattor
JOHN ERICSSONS
PLATTSÄTTNING AB
Norr Mälarstrand 74, Sthlm
Tel. 52 02 20
Floorflex — Kakelfix

INKÖPSREGISTER

Presenningar

AB PRESENNINGUTHYRNING
Karlav 9, Sthlm Tel. 11 11 36, -39
Värmlandsg 1, Gbg T. 14 52 16, -17
Carlg 14, Malmö T. 189 29, 144 39
Linnég 21, N-köp. T. 21744, 62300
Vallg 22, Sundsvall T. 55149, 15785

Pålningar

NYA ASFALT AB
Göteborg C. Tel. 17 35 70
Utf. pålningar av alla slag

Reveteringsmattor

STOCKHOLMS REVETERINGS-
FABRIK Sollentuna Tel. 35 25 10
Reveteringsmattan Ideal

Rörentreprenörer

CLAUSENS AKTIEBOLAG
Tunnelgatan 16, Stockholm
Tel. 22 88 20

FÖRENADE RÖR I GÖTE-
BORG AB, Göteborg
Värmlandsg. 9. Tel. 14 56 63

AB J A JONSSON
Tussmötev 259, Enschede
Tel. Växel 47 25 65

GÖSTA KARLSSON RÖR F:a
Helmutsg. 7 D Göteborg
T. 16 04 00 ankn. filial. Mölndal

AB P NAUMBURG & Co
Norrländsgatan 24, Stockholm C
Tel. 23 00 80

AB P A SJÖGREN
Mäster Samuelsgatan 16, Sthlm
Tel. 22 21 60 Etabl. 1888

Skottkärror

AB HÖRBY BRUK
Hörby Tel. 383
Ekebykärran

G NILSSONS REDSKAPSFABR.
Gisebo. Tel. Jönköping 500 55
Tel. Sthlm 0760/313 60

Skyltar

AB INDUSTRIGRAVYR
Spånga Tel. 36 25 55

Stenhuggerier och byggnadssten

BERGA STENHUGGERI AB
Hällabrottet T. Örebro 720 01, -02

BERGGRENS STENHUGGERI
Hornsg 117, Sthlm Tel. 68 80 80

AB BJURSTORPS MARMOR-
VERK Katrineholm Tel. 200 83
Västervik Tel. 122 46
Stockholm Tel. 59 14 17

AB BORGHAMNS KALK-
STENSBROTT Borghamn
Tel. Rogslösa 200 15 Kalksten i
ljusgrå, grågrön och röd färg

EDEBY MARMORBROTTS
FÖRSÄLJNINGSKONTOR
Norrländsg 18, Sthlm Tel. 10 86 91

AB FÖRENADE GRANIT-
INDUSTRIER Karlshamn
Avd. Upplandsg 3, Sthlm
Tel. 20 04 80, 20 82 40

INDUSTRI AB ÖLANDSSTEN
Kalmar Tel. 137 85, 105 28
Kalksten, marmor, granit

Stenhuggerier och byggnadssten (forts.)

TORNBY STENHUGGERI AB
Fornåsa T. Motala 700 43, 701 43
Kalksten i grå, ljusgrå och
brun färg

ÖLANDS SANDVIKS
BRUKS AB Persnäs
Tel. 12, 112, 212
Postbox 912, Sthlm 1
Tel. 21 03 53, 21 03 54

Stuckarbeten

FIRMA A CONTE Rådmansg 43,
Sthlm Tel. 33 34 07 *Stuck, konst-
sten, marmor- o. glasmosaik, al-
fresco samt gipsarbeten. Försäljare
av Kosta glasmosaik*

Takpapp

AB MATAKI
Malmö Tel. 730 00
Utför även större taktäckningar

Tapeter

HANDELSBOL. HJERNE & SON
Hornsg 188, Sthlm Tel. 68 11 00

C A KÄBERGS TAPET-
AFFÄR, J V MODIN AB
Regeringsg 5, Sthlm
Tel. 11 15 37, -38, -50

WINGQVISTS TAPETER
G:la Brog 19, Sthlm Tel. 23 30 50

Tegel

TEGELBRUKENS FÖRSÄLJ-
NINGSAKTIEBOLAG
Norrländsg 11, Sthlm Tel. 23 31 15

Trappor

AB ERNST HELLSTEDT
Eskilstuna T. 371 00 *Uhlin*

Träfiberplattor

Karlit
KARLHOLMS AKTIEBO
Karlholmsbruk. Tel. 1

Trävaror

KARLSKOGA TRÄVARIA
Skråg. 3, Karlskoga, Tel. 1

Tvättmaskiner

VERKSTADSAKTIEBOLA
CALOR
Stockholm Pa Ulvsunda 1
Tel. 28 25 10
*Tvättmaskiner, centrifuger,
tumlare, manglar, pressar*

Tätningsslistor

AB SEVERIN DAHLBER
Sthlm K Tel. 50 22 89
Sevalonlisten av skumplast

Väggbeklädnad

STOCKHOLMS REVETE
FABRIK Sollentuna Tel. 3
Byggnadsplattan Gipsi

Värmeledningspumpar

AB PUMPINDUSTRI
Göteborg Tel. 20 00 20
Stockholm Tel. 20 20 64

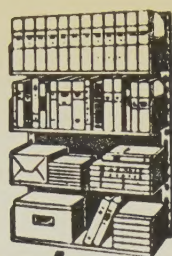
BYGGMÄSTARE OCH BYGGNADSFIRMOR

Byggnadsentreprenader och byggnadsarbeten å löpande räkning

BERGENUDDS BYGGNADS AB Garvaregatan 13 B. Tel. 122 35 Utför alla slags byggnadsarbeten Kostnadsberäkningar och utredningar BODEN	INDUSTRIBYGGARE- AKTIEBOLAGET ALUNA Högbergsgatan 44 Tel. växel 44 96 55 STOCKHOLM	BYGGNADSFIRMAN ZETTERBERG AB Artillerigatan 28 Tel. 62 08 33, 61 04 02, 62 43 30 STOCKHOLM
BYGGNADS AB ALGOT KARLSSON Tel. Växel 131 80 BORLÄNGE Avdelningskontor: Filipstad. Tel. 1600	ALF CEDERGREN Byggnadsfirma Vegagatan 13. Tel. 31 52 04, 31 92 20 STOCKHOLM	ANDERS DIÖS AB Byggnadsfirma St. Torget 3 Tel. växel 393 50 UPPSALA
SANDELLS BYGGNADSAKTIEBOLAG Tel. 119 92 Bost. tel. 111 92 BORLÄNGE	BYGG-OLEBA OLLE ENKVIST AB Sjöbjörnsvägen 16 STOCKHOLM	BYGGNADSFIRMA TEGEL & BETONG J. Hermansson Drottningg. 34, Tel. 12 16 44, 12 7 Husbyggnader — Industribyggnader ÖREBRO
MAURITZ LARSSON BYGGNADSAKTIEBOLAG Köpmangatan 18. Tel. vx 471 50 Bygger på erfarenhet och kvalitet ESKILSTUNA	OLOF af FORSELLES Byggnadsingenjör Linnégatan 57 Tel. 62 15 15. Bost. 62 12 14 Nybyggnader. Reparationer Specialitet: Grundförstärkningar STOCKHOLM	

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
bibliotek
arkiv
laboratorier
butiker
privatinredningar

Sparings

Försäljningsavd.

Karlavägen 89 — Stockholm Ö.
Tel. 67 36 50 · 67 76 75 · 67 76 81

”tala

BETONG STATIONER”

...med

Redinverken

KARLSTAD · TEL. 158 05 (VÄXEL)

GUNFRED

55 an

formoljan som är annorlunda
5 + värden

- tillverkas av ädelvaxer och vegetabiliska oljor
- lämnar ingen smetig rest på betongen
- ytorna kan kalkfärgas genast efter rivningen
- kan påstrykas även vid minusgrader
- täcker ända upp till 9 m²/kg

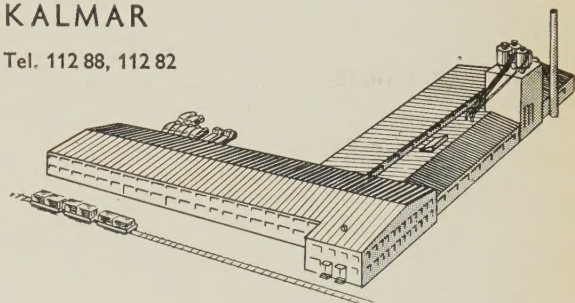

GUNNAR FREDRIKSON AB

Björngårdsgatan 15, Stockholm Sö - Tel. 44 93 60
Avd.-kontor i Göteborg och Malmö

AB STANDARDSNICKERIER KALMAR

Tel. 112 88, 112 82

*tillverkar: Köksinredningar,
även färdigmålade
Fönster
Glaspartier
Ytterdörrar
Garageportar
stor kapacitet
snabba leveranser*

ten lectures on SWEDISH ARCHITECTURE

De föredrag, som hösten 1946 hölls inför en grupp engelska arkitektstuderande,
ha bearbetats och utgivits i bokform. *Priset är kr. 5:—*
Sändes portofritt om likvid insättes på vårt postgiro 3124

BYGGMÄSTAREN, Förlagsavdelningen
Kungsgatan 32 — Stockholm

Rudolph Björklund & Co AB Tapetaffär

Malmtorgsgatan. 8

Stockholm

Tel. 23 51 00

Affären grundad 1855

*ytbehandling
enligt nya linjen*

KLINTEK

KLINTEK 3Q

HANTEK

SPRAYTEK

KLINTEK *linjen*

*snabbare
bättre och
billigare*

Rekvirera broschyr

KLINT, BERNHARDT & Co A/B, STOCKHOLM 3
tel. 34 04 00